

UNIVERZITA KARLOVA

Filozofická fakulta

Ústav jazyků a komunikace neslyšících

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Karolína Škorpilová

**Znaky českého znakového jazyka pro vybraná toponyma –
pražské čtvrti**

Czech Signs for Selected Toponyms – Prague City's boroughs

Praha 2017

Vedoucí práce: Mgr. Radka Zbořilová

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracovala samostatně a výhradně s použitím citovaných pramenů, literatury a dalších odborných zdrojů.

V Praze, dne 1. srpna 2017

.....

Karolína Škorpilová

Poděkování:

Ráda bych zde vyjádřila svůj vděk všem, kteří mi byli při vypracování bakalářské práce jakkoli nápomocni. Na prvním místě děkuji **Mgr. Radce Zbořilové** za cenné rady a trpělivost při vedení mé bakalářské práce. Rovněž bych chtěla poděkovat **Bc. Milanu Fritzovi** a **Mileně Čihákové**, kteří se mnou konzultovali zejména sběr materiálu pro praktickou část práce.

Děkuji také následujícím **respondentům**, kteří byli ochotni se zúčastnit mého výzkumu, a poskytnout mi tak jazykový materiál, bez něhož by tato práce nemohla vzniknout: Zdeněk Kaplan, Vít Klečka, Tomáš Komenda, Anna Kounovská, Klaudivie Podlešáková, Jakub Sůsa, Michael Trousil, David Volek, Robin Zelinka; a ostatním respondentům, jejichž přání nezveřejňovat jejich jméno respektuji.

Mé poděkování také patří **Bc. Veronice Křenkové** a figurantovi **Janu Šimůnkovi**, díky kterým mohl vzniknout videomateriál, který je součástí této práce. Za půjčení kamery a technickou podporu vděčím **Ing. Štěpánovi Škorpilovi**.

A v neposlední řadě děkuji také mé rodině a přátelům za jejich podporu.

Abstrakt:

Tato bakalářské práce se věnuje toponymy (oikonymy) v českém znakovém jazyce. Cílem bylo zmapovat znaky českého znakového jazyka pro 112 pražských čtvrtí. Jazykový materiál byl shromážděn metodou elicitace od 17 respondentů. Následně byly znaky analyzovány, popsány a klasifikovány z hlediska motivace, kterou uvedli respondenti (lidová etymologie). Součástí práce je CD s videonahrávkami shromážděného materiálu.

Klíčová slova:

český znakový jazyk, toponyma, motivovanost v jazyce, město Praha, městské čtvrti

Abstract:

This bachelor thesis deals with toponyms (oikonyms) in Czech sign language. The goal was to map the signs of Czech sign language for 112 Prague boroughs. The language material was collected by method of elicitation from 17 respondents. Subsequently, the signs were analyzed, described and classified in terms of the motivation given by the respondents (folk etymology). Part of the work is a CD with videos of the collected material.

Key words:

Czech sign language, toponyms, language motivation, Prague city, boroughs

Obsah

ÚVOD	8
1 Vlastní jména obecně	9
1.1 Vymezení vlastních jmen a jejich funkce.....	9
1.2 Onomastika	10
1.3 Třídění vlastních jmen	10
1.3.1 Toponyma	11
2 Vlastní jména ve znakových jazycích	13
2.1 Vlastní jména v ČZJ	13
3 Etymologie	15
3.1 Lidová etymologie	15
3.1.1 Lidová etymologie a propria	16
3.2 (Lidová) etymologie ve ZJ a v ČZJ	16
4 Motivace / motivovanost	17
4.1 Motivace ve ZJ	18
5 Ikoničnost / ikonická	19
5.1 Ikoničnost ve ZJ	19
6 Přehled dnešního územního členění Prahy	21
6.1.1 Městské obvody	21
6.1.2 Správní obvody.....	22
6.1.3 Městské části	24
6.1.4 Katastrální území (čtvrti) Prahy.....	25
7 Cíl výzkumu	27
8 Sběr materiálu	27
8.1 Postup práce.....	28
8.2 Respondenti	28
8.2.1 Pohlaví.....	29
8.2.2 Věk a nejvyšší dosažené vzdělání.....	30
8.2.3 Stav sluchu respondentů a jejich rodičů	31
8.2.4 Komunikační kód.....	31
8.2.5 Místo narození a pobývání v Praze	32
9 Znaky ČZJ pro čtvrti Prahy	34
9.1 Čtvrti s ustálenými znaky ČZJ.....	36
9.1.1 Bohnice	36
9.1.2 Braník	36
9.1.3 Břevnov	37
9.1.4 Březiněves	38
9.1.5 Bubeneč	38
9.1.6 Čakovice	38
9.1.7 Černý Most.....	39

9.1.8	Dejvice.....	39
9.1.9	Dolní Měcholupy.....	41
9.1.10	Dubeč.....	43
9.1.11	Ďáblice.....	43
9.1.12	Háje.....	44
9.1.13	Hloubětín.....	45
9.1.14	Hlubočepy.....	45
9.1.15	Holešovice.....	46
9.1.16	Horní Měcholupy.....	46
9.1.17	Hostivař.....	48
9.1.18	Hradčany.....	48
9.1.19	Hrdlořezy.....	48
9.1.20	Chodov.....	49
9.1.21	Jinonice.....	50
9.1.22	Josefov.....	50
9.1.23	Karlín.....	51
9.1.24	Kbely.....	52
9.1.25	Kobylisy.....	53
9.1.26	Košíře.....	54
9.1.27	Královice.....	54
9.1.28	Krč.....	55
9.1.29	Kunratice.....	55
9.1.30	Kyje.....	56
9.1.31	Letňany.....	56
9.1.32	Libeň.....	57
9.1.33	Libuš.....	57
9.1.34	Lipence.....	58
9.1.35	Malá Chuchle.....	58
9.1.36	Malá Strana.....	59
9.1.37	Malešice.....	59
9.1.38	Michle.....	60
9.1.39	Modřany.....	60
9.1.40	Motol.....	61
9.1.41	Nebušice.....	62
9.1.42	Nové Město.....	63
9.1.43	Nusle.....	65
9.1.44	Petrovice.....	65
9.1.45	Podolí.....	66
9.1.46	Prosek.....	66
9.1.47	Radlice.....	66
9.1.48	Radotín.....	67
9.1.49	Ruzyně.....	67
9.1.50	Řepy.....	68
9.1.51	Sedlec.....	68
9.1.52	Slivenec.....	69
9.1.53	Smíchov.....	69
9.1.54	Staré Město.....	70
9.1.55	Stodůlky.....	71
9.1.56	Strašnice.....	72
9.1.57	Střešovice.....	73

9.1.58	Střížkov	73
9.1.59	Suchdol	74
9.1.60	Troja.....	74
9.1.61	Třebonice.....	74
9.1.62	Uhříněves.....	75
9.1.63	Veleslavín.....	76
9.1.64	Velká Chuchle	76
9.1.65	Vinohrady	77
9.1.66	Vinoř	79
9.1.67	Vršovice	79
9.1.68	Vysočany.....	79
9.1.69	Vyšehrad.....	80
9.1.70	Záběhlice.....	81
9.1.71	Zbraslav.....	81
9.1.72	Zličín.....	81
9.1.73	Žižkov	82
9.2	Čtvrti bez ustáleného znaku ČZJ.....	83
9.2.1	Názvy čtvrtí bez ekvivalentu v ČZJ.....	83
9.2.2	Znaky respondenty vytvořené na místě.....	84
10	Klasifikace pro toponyma ČZJ podle motivace znaku	88
	Arbitrární znaky	88
	Deskriptivní (popisné) znaky	89
	Inicializované znaky	89
	Kalky	89
11	Klasifikace znaků ČZJ pro čtvrtí Prahy podle motivace	91
11.1	Znaky nezávislé na ČJ (34)	91
11.1.1	Arbitrární znaky (19).....	91
11.1.2	Deskriptivní znaky (15)	91
11.2	Znaky závislé na ČJ (139)	92
11.2.1	Inicializované znaky (13).....	92
11.2.2	Kalky (126)	92
11.3	Kombinované znaky (12+2)	94
11.4	Improvizované znaky.....	Chyba! Záložka není definována.
12	Vyhodnocení výzkumu	94
	ZÁVĚR.....	96
	LITERATURA	97
	SEZNAM ZKRATEK.....	100
	Přílohy.....	101
	Příloha 1 – Slepá mapa Prahy	101
	Příloha 2 – Mapa pražských čtvrtí	102
	Příloha 3 - Dotazník	103
	Příloha 4 – Tvary ruky ČZJ	2

Úvod

Tato bakalářská práce zkoumá znaky českého znakového jazyka z oblasti toponym (resp. oikonym) – konkrétně znaky pro 112 čtvrti hlavního města Prahy.

V teoretické části práce nejprve shrnuji poznatky na základě přečtené odborné literatury o vlastních jménech obecně, dále o vlastních jménech místních. Poté uvádím, jaká je situace zkoumání vlastních jmen ve znakových jazycích a v českém znakovém jazyce.

Protože se práce dotýká tématu etymologie, hlavně lidové etymologie je potřeba si zde tyto disciplíny také charakterizovat. Krátce se věnuji také pojmům motivace a ikoničnost, poznatky vztahují znakové jazyky.

Hlavní složkou práce je její výzkumná část. Prvním krokem praktické části bylo shromáždit znaky pro pražské čtvrt elicitační metodou od 17 neslyšících respondentů a zjistit od nich respondentů pomocí lidové etymologie možnou motivaci vzniku podob znaků.

Téměř všichni respondenti měli tendenci vytvářet vlastní znak pro čtvrti, pro které ustálenou podobu neznají, a často se stávalo, že několik z nich se shodlo na stejné podobě znaku. Rozhodla jsem se zaznamenat i tento jev.

Veškerý materiál je v rámci analýzy podrobně popsán a dále klasifikován s hlediska motivace, uvedené respondenty. V závěru práce jsou uvedeny výsledky výzkumu, tedy popsány nejčastější tendence vzniku forem znaků českého znakového jazyka pro názvy pražských čtvrtí.

K práci je přiložené CD s videonahrávkami získaného materiálu.

1 Vlastní jména obecně

Protože se budeme věnovat názvům v českém znakovém jazyce pro čtvrti Prahy – budeme se tedy zabývat vlastními jmény, je dobré si nejprve ujasnit, co to vlastně vlastní jména jsou, jaká je jejich funkce a jak jsou tříděny.

1.1 Vymezení vlastních jmen a jejich funkce

Většina autorů se při definování vlastních jmen (nebo také vlastních názvů) uchylují k jejich **srovnání a vymezení oproti jménům obecným a dále poukazují na jejich odlišnou hlavní funkci.**

Např. Hauser (1980, s. 62) se ve své publikaci o slovní zásobě krátce zmiňuje o vlastních jménech takto: „*Vlastní jména jsou **pouhými názvy** a v tom spočívá celý jejich význam. Ve srovnání s obecnými jmény se to jeví jako přebujenost, hypertrofie pojmenovací funkce. Vlastní jméno **nevyovídá téměř nic o denotátu** (...). Funkce vlastního jména není v obecném významu, ale v **identifikaci individua**. Přitom vystupuje do popředí přímý poukaz k dané osobě nebo věci, ukázání (ostenze).*“

Šrámek, přední představitel české onomastiky, definuje (1999, s. 11) vlastní jména (dále VJ) jako **jazykové (lexikální) jednotky, které na rozdíl od jmen obecných (apelativ)¹ pojmenovávají na nepojmové bázi komunikačně individualizované objekty.** (srov. s Čechovou, 2000, s. 68). Onymické jednotky jsou podle autora výlučně plněním specifických funkcí, z nichž je nejdůležitější právě funkce referenční a individualizující. (Faltínová, 2005, s. 18)

Za úkol mají podle autora propriálně pojmenované objekty v rámci objektů téhož druhu **individualizovat** (tj. ohraničit je jako neopakovatelnou jednotlivinu, vyjadřovat jeho jedinečnost), **diferencovat** (tj. odlišit v rámci mnoha podobných či stejných prvků nezaměnitelným způsobem od sebe) a **lokalizovat** (tj. zařadit propriálně pojmenovaný objekt do určitých věcných, prostorových, sociálních, kulturních, historických nebo ekonomických vztahů).

Jak Šmilauer (1963, s. 5) uvádí, „*mezi jmény vlastními a obecnými leží široký přechodný pás a mnohá jména oscilují mezi oběma skupinami. Tím si vysvětlíme rozdíly*

¹ Apelativa „*pojmenovávají předměty a jevy skutečnosti všeobecně, podle jejich druhů a podle obecných příznaků (a jen v určité souvislosti mohou označovat individuum, jedince nebo jednotlivinu tohoto druhu).*“ (Čechová, 2000, s. 68).

ve psaní velkých písmen u různých národů² i stále potíže se psaním velkých písmen.“ (srov. s Hauserem, 1980, s. 63)

Čechová (2000, s. 68) tuto skutečnost vysvětluje: „Protože žádný jazyk nemůže mít tolik zvláštních jmen pro pojmenování nesčetných jedinců a jednotlivin důležitých pro společenství, které je jeho nositelem, využívá k tomuto účelu i jmen a spojení jmen původně obecných, avšak bez zřetele k jejich významu.“³

1.2 Onomastika

Vlastními jmény (onymy, proprii) – tedy jejich tvořením, vznikem⁴, fungováním, povahou, rozšířením ale i zánikem - se zabývá vědní disciplína (subdisciplína lingvistiky), která se nazývá onomastika (nebo také onomatologie).

Onomastika je věda, pro kterou je typická komplexnost pohledu na zkoumaný materiál. Odpovídá tomu také komplexnost pracovních metod, které jsou lingvistického i nelingvistického charakteru. Musí disponovat zejména **lexikologií**⁵ a **etymologií** (viz kapitola č. 3) a případně dalšími znalostmi lingvistické povahy, které by měly mít mezi ostatními metodami zkoumání dominantní postavení, neboť předmětem zkoumání jsou propria, což jsou jazykové jevy. Mezi nejazykové metody patří metody týkající se historie, topografie, sociologie, demografie či také estetiky. Z toho důvodu byla onomastika **pokládána za pomocnou vědu** těchto disciplín. (Šrámek, 1999, s. 50)

1.3 Třídění vlastních jmen

V klasifikaci vlastních jmen dochází k nejednotnosti, neboť se v závislosti na různých autorech struktura liší. Uvedu zde dělení podle Šrámka, protože v mnoha publikacích, zabývajících se proprii, lze právě toto dělení zřejmě nejčastěji nalézt.

² Ruština, maďarština atd. píší jména národů s malým písmenem.

³ „Tak např. jména měst jako Písek, Ostrov, Slaný nemají ve své identifikační funkci co činit s významy obecných slov písek, ostrov, slaný (jen historické zkoumání by mohlo odhalit původní motiv takových jmen), nýbrž nejsou víc než názvy, indexy, pomáhajícími osady rozlišovat a identifikovat.“ (Čechová, 2000, s. 68)

⁴ Onomastika se zabývá z velké části původem vlastních jmen (ovšem ne pouze tím), proto lze o ní říci, že je to převážně etymologicky zaměřený obor.

⁵ Lexikologie je lingvistická disciplína, která se zabývá formou, významem i užíváním lexikálních jednotek různých typů, slov, slovních spojení, frazémů, jejich vztahů a dílčích systémů. (ESČ, 2002, s. 243; Čermák a Filipec, 1985, s. 13)

Šrámek (1999, s. 16, 163-5) dělí vlastní jména (dále VJ) „*podle druhové povahy onymických objektů*“⁶ na:

- a) **geonyma** – všechna VJ objektů na povrchu země (**toponyma**) a pod ním a jména nebeských těles a útvarů na nich (**kosmonyma**);
- b) **bionyma**⁷ – VJ pro živé (či jakoby živé) bytosti (např. pro osoby (antroponyma), zvířata (zoonyma), panenky, mytologické postavy, pohádkové postavy apod.);
- c) **chrématonyma** – VJ objektů, jevů a vztahů, vniklých lidskou činností. (např. jména výrobků, společenských jevů (Den dětí), institucí, organizací, zařízení (Karlova Univerzita) atd.)

1.3.1 Toponyma

Toponyma (neboli vlastní jména místní, zeměpisná nebo také geografická) jsou VJ **přírodních nebo člověkem vytvořených geografických objektů**, které jsou pevně fixované na Zemi (Krško, 2014, s. 21). Nauka, která se zabývá těmito jmény, se nazývá **toponomastika**.⁸ Při interpretaci každého zeměpisného jména je třeba zohlednit tři klíčové aspekty pojmenování místa: historii, geografii a jazyk. Proto toponomastiku považujeme za komplexní vědu.

Dle Šrámekova dělení VJ (1999, s. 16, 163-5) se jedná o podskupinu geonym. Třída **toponym** zahrnuje dále dle autora:

- a) **oikonyma** – VJ pro osídlené objekty a oblasti (např. vlastní jména domů, sídlišť, vsí, měst, *čtvrť*, hradů, mlýnů, továren apod.)
- b) **anoikonyma** – VJ pro neosídlené objekty:
 - a. **hydronyma** – VJ pro různé vodní útvary (např. řeky, jezera, moře, oceány, zálivy, kanály, vodopády atd.)
 - b. **oronyma** – VJ pro vertikální členění zemského povrchu (např. pro kopce, hory, skály, údolí, průsmyky, jeskyně, roviny apod.)
 - c. **agronyma** – VJ pro ekonomicky využívané plochy (např. pro pole, louky, lesy, pastviny, vinice atd.)

⁶ Šrámek ve své publikaci dělí toponyma také i podle dalších kritérií (1999, s. 16-19).

⁷ O dalším dílčím členění bionym a chrématonym se lze dočíst ve Šrámekovi (1999, s. 164-5).

⁸ Dle Šmilauera (1963, s. 7) se pro toponomastiku také používaly názvy: toponymie, toponymika, topografická onomastika, toponomatologie a geografická onomatologie.

- d. **hodonyma** – VJ pro komunikační spoje (např. pro stezky, silnice, polní cesty) a pro objekty spojené s cestováním (např. pro mosty, železnice, letiště, přístavy atd.)
- e. **choronyma** – VJ pro části zemského povrchu (které nejsou pojmenovány oikonymicky), které vznikly přirozeně (např. pro pouště, světadíly) či lidskou činností (např. pro státy, kraje, regiony, okresy, národní parky atd.)

Některá VJ však nelze zařadit jednoznačně do jedné skupiny, ale mohou být součástí několika kategorií.

V této bakalářské práci se budeme zabývat právě **toponymy pro čtvrti Prahy** (resp. oikonymy dle dělení Šrámka) **v českém znakovém jazyce**.

2 Vlastní jména ve znakových jazycích

Jak uvádí Revilla (2009, s. 5) i u nás Tetauerová (2008, s. 20) mnoho studií znakových jazyků zabývajících se vlastními jmény zkoumá zejména **antroponyma** - jména osob. (srov. s Paales, 2010, s. 33) Ostatním typům jmén se věnuje méně studií.

I když zmínění autoři psali o tomto nedostatku ve svých textech před několika lety, dovolím si s nimi i nyní souhlasit. Při hledání zahraničních studií, zabývajících se vlastními jmény ve znakových jazycích, jsem ve velké většině narazila právě na texty o antroponech (zejména o jmenných znacích).

Druhá velká skupina zahraničních zdrojů, které se věnují vlastními jmény ve znakových jazycích, jsou zaměřené již na toponyma, zabývají se však **choronymy** - znaky pro státy. Autoři v těchto studiích pojednávají o pojmenování států ve znakových jazycích zejména v souvislosti s obohacováním slovní zásoby. Konkrétně jde o přejímání.

Bohužel jsem nenalezla ani jednu studii, která by se věnovala, stejně jako má bakalářská práce je zaměřená, znaky pro čtvrti určitého města.

2.1 Vlastní jména v ČZJ

Jak jsem již uvedla v předešlé kapitole, mnoho textů, zabývajících se proprii ve ZJ, se soustředí zejména na antroponyma. Jedná se zřejmě o první práce v jednotlivých ZJ, které zkoumají vlastní jména.

U nás první studie zabývající se vlastními jmény se také věnuje antroponymy. Toto téma jako první zpracovala Radka Faltínová (2005), která se ve své diplomové práci soustředí na jmenné znaky. Autorka získala celkem 305 znaků od 17 respondentů a sestavila kategorizaci znaků, inspirovanou klasifikací Supally.

Nejnovějším textem o antroponech v ČZJ je bakalářská práce Marie Mikulíkové (2016). Autorka se v ní zabývá biblickými osobními vlastními jmény. Mikulíková vychází z dat od respondentů, které pracují na překladu v projektu Bible bez hranic.

Toponymy v ČZJ se u nás zabývala jako první ve své bakalářské práci Lucie Kuchařová (2006). Věnovala se znaky ČZJ pro státy Evropy, tedy druhým nejčastějším tématem v oblasti proprii ve znakových jazycích. Ve své studii, jako je to u zahraničních textů zabývajících se choronymy, se běnuje jevu přejímání znaků z cizích ZJ.

Další zajímavou studií je bakalářská práce Ivany Tetauerové (2008), která zkoumala znaky větších měst ČR a hlavních měst států v Evropě, z hlediska jejich motivace.

Bakalářská práce Lenky Hejlové (2011) se již více tematicky přibližuje této práci. Autorka se zabývá toponymům Prahy – konkrétně názvy stanic pražského metra. Hejlová zkoumá znaky také z hlediska jejich motivace, důraz však klade na vizuálně motivované znaky ČZJ.

Poslední mnou známou českou studií, která se zabývá toponymy u nás, je práce Evy Kastnerové (2012). Zabývá se však znaky ČZJ pro dvacet pražských památek. Autorka se snaží v práci zjistit, zda vůbec tyto památky mají v ČZJ pojmenování

3 Etymologie

Lingvistická disciplína zvaná etymologie je **nauka o původu slov**. „*Snaží se odhalit jazyk, z něhož jednotlivá slova pocházejí, zjistit jejich původní význam a změny významu, i tvaroslovné změny, k nimž v průběhu přecházení do jiných jazyků i později v jednotlivých jazycích došlo.*“ (Černý, 1998, s. 172)

Hledání odpovědi na otázku, odkud se berou slova, má v sobě něco fascinujícího, neboť je to hledání kořenů naší řeči, našeho myšlení. Nelze však popřít, že etymologie často pracuje s nedoloženým, rekonstruovaným materiálem, s některými nepravidelnými a těžko uchopitelnými procesy, a je tedy jako vědecká disciplína málo exaktní. Neznamená to však, že by etymologie byla vědou neseriózní. Její věrohodnost je dána jen tím, do jaké míry je ono vzrušující dobrodružství hledání a rozplétání přediva lexikálních vztahů podloženo ověřenými jazykovými fakty a regulováno kritickým úsudkem (Rejzek, 2001, s. 7).

3.1 Lidová etymologie

Lidová etymologie je označení pro nevědecký, neodborný výklad původu slova nebo jeho vývoje. Nevědecká, lidová (respektive bakalářská⁹) etymologie bývá tradičně označována jako nejstarší způsob výkladu toponym (Šmilauer, 1966, s. 25; David, 2010)

I když termín „lidová etymologie“ (dále LE) **není zcela přesný a výstižný**, v (české) toponomastice je však patrně **nejfrekventovanější**. V Rejzkovi (2009, s. 18-19) se dočítáme o tom, jak mnozí autoři namítají, že se vlastně vůbec nejedná o etymologii a název je z toho důvodu dosti zavádějící. Proto se můžeme setkat také s **alternativními termíny** jako je např. naivní etymologie, falešná etymologie, mylná etymologie, lichá etymologie, pseudoetymologie, etymologická reinterpretace, sekundární motivace, lexikální asimilace, foneticko-sémantická asimilace aj.¹⁰ (NESČO)

⁹ Často jako synonymum LE se používá označení bakalářská etymologie. „Jí se při detailním rozlišení rozumí podtyp nevědecké etymologie. Autorem výkladu označovaného jako bakalářská etymologie je obvykle člověk mající jisté humanitní, často dokonce lingvistické vzdělání nebo povědomí. Podstatným rozdílem od LE v užším slova smyslu, charakterizované často jako primárně neintencionální záležitost, je však záměrnost užití nevědeckého výkladu slova, např. v kronikách, legendách nebo ve vlastivědných a jazykovědných pracích 19. a 20. století.“ (David, 2010)

¹⁰ Více o alternativních názvech pro LE v Rejzkovi (2009, s. 19-21).

LE chápeme většinou jako přirozený, anonymní proces, který je většinou spontánní a bezděčný a vychází z **přirozeného sklonu mluvčích etymologizovat jim cizí a neprůhledná slova**. (Rejzek, 1995, s. 239)

Saussure (1996, s. 201-3) o LE říká, že to je **čistá interpretace nepochopených forem pomocí forem známých**, tedy pokusy vyložit nepohodlná slova tím, že se připojí k něčemu známému. Stává se, že slova, jejichž formu a význam příliš neznáme, občas zkomolíme, a úzus tyto deformace někdy přijme.

Podle Rejzka (1995, s. 239) LE „*představuje důležitou a ne vždy zcela doceněnou příčinu změn ve slovní zásobě. Je to psycholingvistický jev, který spočívá v mylné etymologicky sémantické interpretaci slova, jejímž podnětem je jeho tvarová podobnost s jiným, zpravidla užívanějším slovem. S ním pak mluvčí původní slovo významově spojuje, případně mu je tvarově, méně častěji i významově přizpůsobuje.*

3.1.1 Lidová etymologie a propria

Vlastní jména představují zdroj četné LE. Pro svou etymologickou izolovanost a nejasnost významu snadno podléhají změnám a jejich původní význam se ztrácí mnohem rychleji než u jmen obecných. VJ tak ještě více než apelativa provokují uživatele k etymologizování a interpretování.

Největší prostor pro LE výklady poskytují jména místní kvůli své archaičnosti a náchylnosti k různým formálním změnám (časté užívání s předložkami, délka některých názvů apod.) (Rejzek, 2009, s. 53)

3.2 (Lidová) etymologie ve ZJ a v ČZJ

K získání povědomí o tom, jak různá pojmenování v jazyce vznikla, jak se proměňovala, jak se dříve používala apod., jsou používány **historické (psané) texty**. Díky těmto textům mohou vznikat **etymologické slovníky**, které podávají souhrnně poučení o původu slov. Protože však znakové jazyky nemají psanou podobu a nemají záznamy po stránce historického vývoje, jako to známe u mluvených jazyků, toto zkoumání je u nich značně složitější.

Ani **pro český znakový jazyk nemáme k dispozici žádný etymologický slovník**, musíme se tedy spokojit s lidovou etymologií. Ta však není nijak méně zajímavá a také nám podává velice zajímavé informace o jazyce (a případně o jeho uživateli).

4 Motivace / motivovanost

Jak Rejzek uvádí (2009, s. 23) s LE je úzce spjat pojem motivace. ESČ (2002, s. 273) charakterizuje motivaci (nebo též motivovanost) jako **úplnou nebo částečnou odvoditelnost významu pojmenování z jeho formy**. Motivovaná jednotka poukazuje na souvislost s jinou (motivující) jednotkou, již je vysvětlitelná, případně vyjadřuje přímý vztah k pojmenovávané skutečnosti.

Motivace má různé stupně a ve vývoji jazyka se často z různých důvodů zatemňuje (dochází k demotivaci, mnohdy v souvislosti s formálními změnami slov) a je **odhalitelná jen etymologickým zkoumáním**. V takových případech se může uplatnit právě lidová etymologie. (NESČO; Čermák a Filipce, 1985, s. 36)

Čermák a Filipce (1985, s. 36) rozlišují **čtyři typy** motivace:

- a) **fonetická** (zvuková, imitativní), zakládající se na podobnosti zvuků spjatých s označovaným jevem nebo na vyjádření vnitřních pocitů (např. tik tak, prásk, mňau, jé, au, hihi),
- b) **slovotvorná** (morfologická, strukturní, systémová), zakládající se na morfematicko-sémantickém vztahu slov (např. slovo učitel se zakládá na dvou morfémech a jejich významech: učít + činitel – učitel je tedy člověk, který učí),
- c) **sémaziologicko-onomaziologická**, která je spojená se vznikem metaforických či metonymických přenesených pojmenování (např. čočka – součást optických nástrojů a přístrojů je motivováno luštěninou),
- d) **slovních spojení**, týkající se relace mezi částmi a celkem u víceslovných pojmenování (např. kyselina chlorovodíková). (ESČ, s. 273-4)

Nejsilnější motivační vztah nese fonetická motivovanost. Motivovanost slovotvorná, sémantická a slovních spojení pracuje s arbitrárními slovy.

Motivace fonetická je též často označována jako **mimojazyková motivace**. Motivace typu b), c), d) lze najít pod pojmem **vnitrojazyková motivace**, kdy právě mnoho slov uvnitř jazyka je motivačně spjata s jednotkami daného lexikálního systému. Např. slovo včelař je vnitrojazykově motivováno, neboť je utvořeno ze slova včela.

Místo vnitrojazykové motivace se můžeme také setkat s pojmem **relativní motivace**. Tato motivace je dle Čermáka a Filipce (1985) viditelná skrze formy nesoucí význam, tj. zejména morfémy.

Slova, u nichž lze na základě jejich vnitrojazykové motivovanosti usuzovat lexikální význam, tedy objevuje se u nich motivace typu b), bývají také podle Mathesia označována jako **popisná**.¹¹ (NESČO)

4.1 Motivace ve ZJ

Jazykovou motivaci najdeme také ve znakových jazycích a dokonce častěji než v jazycích mluvených. Naše vnímání světa je založeno ve větší míře na vizuálních vjemech než na vjemech sluchových, čichových, hmatových či chuťových. Proto vizuálně-motorický **způsob existence znakových jazyků jim dává přirozeně větší možnost pro vytváření (vizuálně) motivovaných vyjádření** než slovní (audio orální). (Petříčková, 2006)

U foneticky motivovaných lexikálních jednotek se místo napodobování zvuků **napodobují vizuální vlastnosti** (např. tvar, velikost označovaného objektu či jeho pohyb). V rámci znakových jazyků tedy mluvíme o **vizuální motivaci/motivovanosti**. Jako příklad uvádí Fritz (2014, s. 7) ve své práci znak NŮŽKY, kdy tvar i pohyb znaku je ztvárněn prsty dominantní ruky tak, že znak opravdu připomíná stříhající nůžky.

Ve výzkumné části této bakalářské práce je jedním z cílů zjistit od respondentů možnou motivaci získaných znaků pro čtvrti Prahy. Ptáme se tedy, **jakým způsobem a z jakých základů mohli znaky vzniknout**.

¹¹ Proti nim stojí tzv. slova značková, jejichž forma nenaznačuje jejich význam, jsou tedy nemotivovaná (např. voda, dům).

5 Ikoničnost / ikonicita

Peirce rozlišil znaky (myslí se znaky jako základní sémiotické jednotky) na základě vztahu znaku a objektu na ikony, indexy a symboly. Symbol je arbitrární a je tedy založen na čistě konvenčních vztazích ke svému objektu. Index je založen na souvislosti s objektem, a konečně **ikon je založen na podobnosti označujícího a označovaného**. (ESČ, s. 176)

Pokud tedy mluvíme o ikoničnosti jazykové jednotky, míníme tím, že **motivace této jednotky je zřejmá na základě její formy**. V mluvených jazycích se jako nejčastějším představitelem ikonických jednotek uvádí onomatopoeia, tedy slova, která se vyznačují dle dělení motivace Čermák a Filipce (1985; viz výše *kap. 5*) fonologickou motivací. Ikoničnost v jazyce se však objevuje na všech rovinách (fonologické, morfologické, lexikální i syntaktické). (Pizzuto a Volterra, 2000)

5.1 Ikoničnost ve ZJ

S jistotou víme, a to už od počátků zkoumání znakových jazyků, že znakové jazyky vykazují **větší míru ikoničnosti** (nebo též vizuální motivovanosti), než jazyky mluvené. Je to dáno samotnou vizuálně-motorickou povahou znakového jazyka. (Pizzuto a Volterra, 2000; srov. Wilcox, 2000). Tento fakt často vedl k chybným domněnkám, např. že znaky nemohou vyjadřovat abstraktní pojmy ale je vázán na konkrétní a vizuální významy nebo že znakový jazyk je univerzální (a proto i mezinárodní) jazyk.

Znaky znakových jazyků vykazují **různou míru ikoničnosti v závislosti vztahu jejich formy a významu**. Klima a Bellugi (1979, s. 24) dělí znaky znakových jazyků na tři skupiny:

- a) Znaky **transparentní**, jejichž význam je zřejmý z formy. Význam těchto znaků dokáží odhadnout i lidé bez znalosti znakového jazyka. Uvedeme příklad z českého znakového jazyka - znak PÍT, u něhož ruka jakoby drží sklenici či jinou nádobu a naklání jí směrem k obličeji.
- b) Znaky **translucentní**, u kterých význam sice tak zřejmý není, ale pokud osobám bez znalosti znakového jazyka je význam osvětlen, vztah mezi formou a významem jim je poté jasný. Pro tuto skupinu si uveďme příklad z českého znakového jazyka: znak

c) Znaky **arbitrární**, jejichž význam je neprůhledný, nelze žádným způsobem odvodit od formy znaku.

Z výzkumu Klimy a Bellugi (Pizzuto a Volterra, 2000) vyplynulo, že transparentní znaky jsou ve slovní zásobě amerického znakového jazyka zastoupeny minimálně, ve větším zastoupení se objevují translucidní a arbitrární znaky.

Původní vizuální **motivace znaků často není na první pohled zřejmá**, protože je dle autorů často zastřena historickými změnami nebo změnami v rámci gramatických operací. (Frishberg, 1979)

6 Přehled dnešního územního členění Prahy

Administrativní dělení hlavního města Prahy je v současné době velmi složité. Komplikovanost je dána dnešní **souběžnou platností několika různých členění**. Prahu lze totiž rozdělit dle územního členění státu na **městské obvody**, podle výkonu státní správy na **správní obvody**, z hlediska samosprávného na **městské části**, a v neposlední řadě podle **katastrálního vymezení**.

6.1.1 Městské obvody

Územní rozdělení Prahy na **10 městských obvodů (MO)** platí již od roku 1960. Tyto oblasti jsou pojmenovány číselně, tedy **Praha 1 – Praha 10**. Původně tyto městské obvody fungovaly jako jednotky samosprávy a státní správy. Postupně však byla většina orgánů a pravomocí přenesena na městské části. Proto městské obvody jsou dnes platné pro jiné články řízení než administrativně správní (**soudy, policejní ředitelství a pošty**). V *tabulce č. 1* je uveden přehled současných městských obvodů a rozdělení katastrálních území do těchto oblastí.

Tabulka 1 – Současné městské obvody a KÚ patřící do nich

Městský obvod	Obce, katastrální území
Praha 1	Holešovice (část), Hradčany (část), Josefov, Nové Město (část), Malá Strana (část) a Staré Město, Vinohrady (část)
Praha 2	Nové Město (část), Nusle (část), Vinohrady (část), Vyšehrad
Praha 3	Malešice (část), Strašnice (část), Vinohrady (část), Vysočany (část), Žižkov (část)
Praha 4	Braník, Háje, Hodkovičky, Chodov, Cholupice, Kamýk, Komořany, Krč, Kunratice, Lhotka, Libuš, Michle (část), Modřany, Nusle (část), Písnice, Podolí, Šeberov, Točná, Újezd u Průhonic, Vinohrady (část), Záběhlice (část)
Praha 5	Hlubočepy, Holyně, Jinonice, Košíře, Lahovice, Lipence, Lochkov, Malá Chuchle, Malá Strana (část), Motol (část), Radlice, Radotín, Řeporyje, Slivenec, Smíchov (část), Sobín, Stodůlky, Třebonice, Velká Chuchle, Zadní Kopanina, Zbraslav, Zličín
Praha 6	Břevnov, Bubeneč (část), Dejvice, Hradčany (část), Liboc, Lysolaje, Motol (část), Nebušice, Přední Kopanina, Řepy, Ruzyně, Sedlec, Smíchov (část), Střešovice, Suchdol, Veleslavín, Vokovice
Praha 7	Bubeneč, Holešovice, Libeň, Troja

Praha 8	Bohnice, Březiněves, Čimice, Dolní Chabry, Ďáblice, Karlín a Kobylisy, Libeň (část), Nové Město (část), Střížkov (část), Troja (část) a Žižkov (část)
Praha 9	Běchovice, Čakovice, Černý Most, Dolní Počernice, Horní Počernice, Hloubětín (část), Hostavice, Hrdlořezy (část), Kbely, Klánovice, Koloděje, Kyje, Letňany, Libeň (část), Malešice (část), Miškovice, Prosek, Satalice, Střížkov (část), Třeboradice, Újezd nad Lesy a Vinoř, Vysočany (část)
Praha 10	Benice, Dolní Měcholupy, Dubeč, Hájek, Horní Měcholupy, Hloubětín (část), Hostivař, Hrdlořezy (část), Kolovraty, Královice, Křeslice, Lipany, Malešice (část), Michle (část), Nedvězí, Petrovice, Pitkovice, Strašnice (část), Štěrboholy, Uhřetěves Vinohrady (část), Vršovice, Záběhlice (část)

6.1.2 Správní obvody

Některé z působností **státní správy**, které jsou zákony přenášeny na hlavní město, se dále přenáší na ty části Prahy, které tyto působnosti vykonávají i pro další části města, přidělené do jejich správního obvodu. Hlavní město Praha je rozdělena celkem na **22 správních obvodů** (SO), které jsou pojmenovány číselně. Jsou to tedy **Praha 1 – Praha 22** (viz v *tabulce 2*, současně s MČ a KÚ).

Tabulka 2 – Dnešní správní obvody, městské části a příslušné KÚ

SO	Městská část	Obce, katastrální území
Praha 1	Praha 1	Holešovice (velmi malá část), Hradčany (větší část), Josefov, Malá Strana (velká část), Nové Město (malá část), Staré Město, Vinohrady (velmi malá část)
Praha 2	Praha 2	Nové Město (velká část), Nusle (malá část), Vinohrady (část), Vyšehrad
Praha 3	Praha 3	Strašnice (malá část), Vinohrady (část), Vysočany (malá část), Žižkov (velká část)
Praha 4	Praha 4	Braník, Hodkovičky, Krč, Lhotka, Michle (větší část), Nusle (velká část), Podolí, Vinohrady (velmi malá část), Vršovice (velmi malá část), Záběhlice (menší část)
	Praha-Kunratice	Kunratice

Praha 5	Praha 5	Hlubočepy, Jinonice (velká část), Košíře, Malá Strana (malá část), Motol, Radlice, Smíchov
	Praha-Slivenec	Holyně, Slivenec
Praha 6	Praha 6	Břevnov, Bubeneč (část), Dejvice, Hradčany (menší část), Liboc, Ruzyně, Střešovice, Veveslavín, Vokovice
	Praha-Lysolaje	Lysolaje
	Praha-Nebošice	Nebošice
	Praha-Přední Kopanina	Přední Kopanina
Praha 7	Praha 7	Bubeneč (část), Holešovice, Libeň (velmi malá část)
	Praha-Troja	Troja (část)
Praha 8	Praha 8	Bohnice, Čimice, Karlín, Kobylisy, Libeň (větší část), Nové Město (velmi malá část), Střížkov (část), Troja (část), Žižkov (velmi malá část)
	Praha-Březiněves	Březiněves
	Praha-Dolní Chabry	Dolní Chabry
Praha 8	Praha-Ďáblice	Ďáblice
	Praha 9	Hloubětín (menší část), Hrdlořezy (velká část), Libeň (malá část), Malešice (velmi malá část), Prosek, Střížkov (část), Vysočany (velká část)
Praha 10	Praha 10	Hloubětín (velmi malá část), Hrdlořezy (velmi malá část), Malešice (velká část), Michle (malá část), Strašnice (velká část), Vinohrady (část), Vršovice (velká část), Záběhlice (větší část) a Žižkov (velmi malá část)
Praha 11	Praha 11	Háje, Chodov
	Praha-Křeslice	Křeslice
	Praha-Šeberov	Šeberov
Praha 12	Praha-Újezd	Újezd u Průhonic
	Praha 12	Cholupice, Kamýk, Komořany, Modřany, Točná
Praha 13	Praha-Libuš	Libuš, Písnice
	Praha 13	Jinonice (malá část), Řeporyje (malá část), Stodůlky (velká část), Třebonice (velká část)
Praha 13	Praha-Řeporyje	Řeporyje (velká část), Stodůlky (malá část), Třebonice (malá část), Zadní Kopanina

Praha 14	Praha 14	Černý Most, Hloubětín (větší část), Hostavice, Kyje
	Praha-Dolní Počernice	Dolní Počernice
Praha 15	Praha 15	Horní Měcholupy, Hostivař
	Praha-Dolní Měcholupy	Dolní Měcholupy (velká část)
	Praha-Dubeč	Dolní Měcholupy (malá část), Dubeč
	Praha-Petrovice	Petrovice
	Praha-Štěrboholy	Štěrboholy
Praha 16	Praha 16	Radotín
	Praha-Lipence	Lipence
	Praha-Lochkov	Lochkov
	Praha-Velká Chuchle	Malá Chuchle, Velká Chuchle
	Praha-Zbraslav	Lahovice, Zbraslav
Praha 17	Praha 17	Řepy
	Praha-Zličín	Sobín, Třebonice (malá část), Zličín
Praha 18	Praha 18	Letňany
	Praha-Čakovice	Čakovice, Miškovice, Třeboradice
Praha 19	Praha 19	Kbely
	Praha-Satalice	Satalice
	Praha-Vinoř	Vinoř
Praha 20	Praha 20	Horní Počernice
Praha 21	Praha 21	Újezd nad Lesy
	Praha-Běchovice	Běchovice
	Praha-Klánovice	Klánovice
	Praha-Koloděje	Koloděje
Praha 22	Praha 22	Hájek u Uhříněvsi, Pitkovice, Uhříněves
	Praha-Benice	Benice
	Praha-Nedvězí	Nedvězí u Říčan
	Praha-Královice	Královice
	Praha-Kolovraty	Kolovraty

6.1.3 Městské části

Z hlediska **samosprávného** se Praha dělí na **57 městských částí (MČ)**. Prvních 22 městských částí mají názvy dle svých správních obvodů (tedy Praha 1 – Praha 22). Zbylých 35 městských částí jsou pojmenovány vždy podle katastrálního území, které

oblast tvoří¹², nebo kde je sídlo úřadu této městské části. Názvy těchto 35 městských částí se liší od názvů katastrálních území tím, že obsahuje vždy slovo „Praha“ (např. Praha-Běchovice).

Následuje abecední seznam názvů všech městských částí:

Praha 1 – Praha 22	Praha-Kolovraty	Praha-Řeporyje
Praha-Běchovice	Praha-Královice	Praha-Satalice
Praha-Benice	Praha-Křeslice	Praha-Slivenec
Praha-Březiněves	Praha-Kunratice	Praha-Suchdol
Praha-Čakovice	Praha-Libuš	Praha-Šeberov
Praha-Ďáblice	Praha-Lipence	Praha-Štěrboholy
Praha-Dolní Chabry	Praha-Lochkov	Praha-Troja
Praha-Dolní Měcholupy	Praha-Lysolaje	Praha-Újezd
Praha-Dolní Počernice	Praha-Nebošice	Praha-Velká Chuchle
Praha-Dubeč	Praha-Nedvězí	Praha-Vinoř
Praha-Klánovice	Praha-Petrovice	Praha-Zbraslav
Praha-Koloděje	Praha-Přední Kopanina	Praha-Zličín

6.1.4 Katastrální území (čtvrť) Prahy

Co se týče katastrálního dělení pro evidenci pozemků a nemovitostí, Praha je tvořena **112 katastrálními územími** (dále KÚ). Katastrální území jsou v podstatě území původních obcí, měst a městských částí, ze kterých byla Praha sloučena. I když od roku 1949 jsou městské obvody vytyčovány bez ohledu na historické hranice obcí a čtvrtí, KÚ jsou stále základní územní jednotkou.

Přestože pojem **čtvrť** zákon nezná, v Praze bychom mohli takto lidově pojmenovat právě katastrální území. Musíme mít však na paměti, že toto sjednocení těchto dvou pojmů není zcela přesné. Ne totiž každá čtvrť je samostatným katastrálním územím. Např. Zahradní Město je součástí KÚ Záběhlíce či Barrandov je součástí KÚ Hlubočepy. V této bakalářské práci, která se věnuje, jak název říká, čtvrtěmi Prahy, se budeme tedy ve skutečnosti a přesněji věnovat KÚ hlavního města.

Následuje abecední výčet názvů těchto oblastí:

¹² I přesto jsou často hranice městských částí a katastrálních území stanoveny odlišně.

Běchovice	Hrdlořezy	Lysolaje	Staré Město
Benice	Chodov	Malá Chuchle	Stodůlky
Bohnice	Cholupice	Malá Strana	Strašnice
Braník	Jinonice,	Malešice	Střešovice
Břevnov	Josefov	Michle	Střížkov
Březiněves	Kamýk	Miškovice	Suchdol
Bubeneč	Karlín	Modřany	Šeberov
Čakovice	Kbely	Motol	Štěrboholy
Černý Most	Klánovice	Nebušice	Točná
Čimice	Kobylisy	Nedvězí u Říčan	Troja
Dejvice	Koloděje	Nové Město	Třebonice
Dolní Chabry	Kolovraty	Nusle	Třeboradice
Dolní Měcholupy	Komořany	Petrovice	Uhřetěves
Dolní Počernice	Košíře	Písnice	Újezd nad Lesy
Dubeč	Královice	Pitkovice	Újezd u Průhonic
Ďáblice	Krč	Podolí	Veleslavín
Háje	Křeslice	Prosek	Velká Chuchle
Hájek u Uhřetěvsi	Kunratice	Přední Kopanina	Vinohrady
Hloubětín	Kyje	Radlice	Vinoř
Hlubočepy	Lahovice	Radotín	Vokovice
Hodkovičky	Letňany	Ruzyně	Vršovice
Holešovice	Lhotka	Řeporyje	Vysočany
Holyně	Libeň	Řepy	Vyšehrad
Horní Měcholupy	Liboc	Satalice	Záběhlice
Horní Počernice	Libuš	Sedlec	Zadní Kopanina
Hostavice	Lipany	Slivenec	Zbraslav
Hostivař	Lipence	Smíchov	Zličín
Hradčany	Lochkov	Sobín	Žižkov

7 Cíl výzkumu

Hlavní částí této bakalářské práce je můj vlastní výzkum. Prvním cílem bylo shromáždit co nejvíce znaků ČZJ pro čtvrti Prahy od respondentů (uživatelů ČZJ) a zjistit od nich možnou motivaci vzniku forem znaků. Následujícím úkolem bylo získaný materiál popsat, analyzovat z hlediska motivace a odpovědět na otázku, jaké tendence se při tvorbě toponym pro pražské čtvrti objevují nejčastěji z hlediska motivace. Posledním výsledkem této práce bylo vytvoření CD s videonahrávkami získaného materiálu s použitím neslyšícího figuranta.

8 Sběr materiálu

Abych získala potřebný jazykový materiál pro svůj výzkum, rozhodla jsem se osobně sejit s neslyšícími uživateli českého znakového jazyka. Podařilo se mi zorganizovat setkání s 17 respondenty, se kterými jsem se sešla jednotlivě. Se všemi respondenty jsem sama vedla polořízený rozhovor v ČZJ, který jsem natáčela na videokameru. Videá sloužila pouze pro mou pozdější analýzu. Respondentům jsem slíbila, že získaný materiál nebudu zveřejňovat, proto není součástí práce.

První rozhovory neproběhli zcela ideálně, protože až po dalších zkušenostech jsem zjistila, jak lépe postupovat, a mohla jsem provést obměny metody. Svůj výzkum jsem po prvních setkáních upravovala, až nakonec vyplynula metoda, která nejvíce vyhovovala mě, ale také hlavně respondentům.

U prvních respondentů byl postup nevyhovující zejména z hlediska času, který byl výsledkem přílišné složitosti. Protože jsem si byla vědoma, že 112 čtvrtí je vysoký počet, snažila jsem se metodu získávání dat od respondentů co nejvíce zkracovat. V první představě jsem měla striktně postup rozdělený na tři části. Postupem času jsem však první dvě části spojila v jednu a nakonec se ukázalo, že tento postup funguje nejlépe. Také jsem nejprve měla v plánu použití více obrazovkových materiál (např. obrázky nejrůznějších známých objektů). Nakonec se ale ukázalo, že to také zdržuje rozhovor, proto jsem tuto část vynechala

8.1 Postup práce

Jak jsem již nastínila výše, proces sběru dat měl několik částí. I když jsem věděla, že se metodě elicitaci nemohu vyhnout, chtěla jsem od každého respondenta získat alespoň několik znaků „přirozenějším“ způsobem a bez vlivu českého jazyka.

V první části rozhovoru jsem předložila respondentům „slepou mapu“ Prahy s vyznačenými trasami metra a tokem Vltavy pro orientaci (viz *příloha 1*) a požádala respondenta, zda by mi pověděl a případně ukázal, v jakých oblastech Prahy se nejvíce pohybuje a kde to zná. Tato první otázka mi vždy pomohla s tím, že jsem věděla, na které části Prahy bych se měla nejprve zaměřit.

V další části výzkumu jsem pokládala respondentovi cílené otázky na vybrané čtvrti s použitím již zmíněné mapy. Tuto část jsem pojala formou hry – hádanky, kdy jsem respondentovi pokládala otázky, díky kterým by měl uhodnout čtvrť, které se otázky týkají, případně jsem danou oblast popisovala. Tyto otázky jsem měla již předem připravené. Jednalo se o čtvrti, u kterých jsem si vědoma, že se tam nachází např. nějaký známý (ať už známý obecně nebo v komunitě neslyšících) objekt.

V poslední a nejdelší části rozhovoru jsem již přistoupila k elicitaci. Respondentům jsem předkládala papírky s názvy čtvrtí v českém jazyce a žádala po nich, aby pro tyto názvy uvedli ekvivalent v ČZJ, pokud existuje a pokud ho znají. Respondenti měli také k dispozici mapu Prahy s názvy čtvrtí (viz *příloha 2*). Pro které jsem již v předchozích částech rozhovoru získala od respondentů znak, jsem většinou přeskočila, abych co nejvíce zkrátila seznam.

8.2 Respondenti

Svůj výzkum jsem založila na sběru dat přímo od lidí, kteří český znakový jazyk umí nejlépe – od lidí neslyšících a případně nedoslýchavých, kteří také tímto jazykem běžně komunikují.

Protože se zde zabývám znaky pro čtvrti Prahy, potřebovala jsem vyhledat respondenty, kteří těchto znaků znají co nejvíce. Nejdříve jsem si myslela, že se to týká pouze neslyšících, vyrůstajících v Praze, uvědomila jsem si ale, že např. i lidé, kteří se v Praze často pohybují, i když zde nebydlí, mohou Prahu znát dobře a uvést tak mnoho

znaků. Proto jsem do svého výzkumu zahrnula i neslyšící, kteří sice v Praze nikdy nebydleli, ve městě však třeba studovali¹³ a Prahu často navštěvují.

Jak jsem již uvedla, neuchylovala jsem se k příliš úzkému výběru respondentů, nalézt neslyšící, ochotné se zúčastnit mého výzkumu, však nebylo jednoduché. Řekla bych, že neslyšící nejčastěji odrazilo fakt, že rozhovor s nimi bylo pro mou pozdější analýzu potřeba natočit na videokameru. Nakonec se mi však podařilo rozhovor provést se **17 respondenty**. Jsem si však vědoma toho, že větší počet respondentů by ukázal ještě lepší výsledky výzkumu.

Jako první způsob oslovení neslyšících jsem zvolila internet. Nejprve jsem vložila vlastní video v ČZJ s prosbou na stránku Facebooku, která nese název Zábava pro neslyšící v ČR. Dalším způsobem získání respondentů bylo vypravení se do České unie neslyšících v Praze, kde jsem neslyšící oslovovala osobně.

Před samotným výzkumným rozhovorem s respondenty jsem vždy předložila respondentům **dotazník** (viz příloha 3), díky kterému jsem chtěla získat o nich základní informace. Před vyplněním jsem dala respondentům na výběr: buď mohli dotazník vyplnit sami (a v případě nejasnosti mě požádat o vysvětlení, doplnění) nebo jsem nabídla, že jednotlivé otázky přeložím do ČZJ a odpovědi od respondentů napíšu do dotazníku já.

V následujícím textu představím vzorek respondentů z hlediska pohlaví, věku, nejvyššího dosaženého vzdělání, jejich stavu sluchu a stavu sluchu jejich rodičů, preferovaného komunikačního kódu a komunikace v rodině, místa narození a pobývání v Praze.

8.2.1 Pohlaví

Co se týče pohlavního zastoupení v mém výzkumném vzorku respondentů, došlo k velké nerovnoměrnosti. Mého výzkumu se zúčastnilo **11 mužů a pouze 6 žen**. Zdá se, že muži byli ochotnější či odvážnější se zúčastnit mých rozhovorů. Neslyšící ženského pohlaví byly nejčastějšími oslovenými, které mou prosbu odmítly.

Převahu zúčastněných mužů nad ženami v mém výzkumu však nepokládám za závažnou, protože **variace z hlediska pohlaví u znaků pro vybraná toponyma**

¹³ V dotazníku, který jsem respondentům předložila, jsem se tázala na nynější i dřívější pobyt v Praze. Všichni respondenti, kteří pocházejí z jiného města, ale přebývali v pražské internátní škole, neuváděli, že by během školních let v Praze bydleli, podle nich zde pouze studovali, i když de facto v Praze trávili více času než doma.

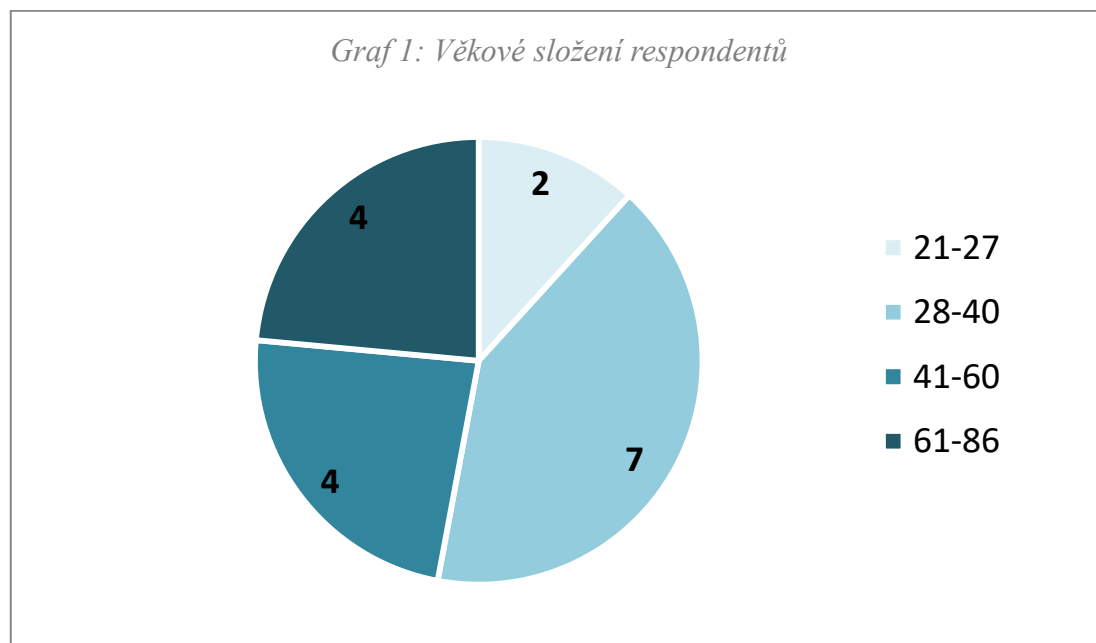
nepředpokládám. Navíc rozdílnost používaných znaků žen a mužů není mým předmětem zkoumání. Ve výzkumu se ani žádné známky takového charakteru neukázaly.

Jelikož se mého výzkumu zúčastnilo malé množství žen, rozhodla jsem se respondenty mužského i ženského pohlaví nerozlišovat, abych dosáhla co největší anonymity, a označovat je tedy jednotným pojmenováním – respondent.

8.2.2 Věk a nejvyšší dosažené vzdělání

Mou snahou bylo vybrat respondenty tak, aby zastupovali pokud možno co nejširší věkové spektrum. Bohužel však věkové skupiny nejsou zcela vyrovnané. Protože přes internet, kde lze získat spíše jedince mladšího věku, se mi podařilo získat více respondentů než při osobním setkání, ve výzkumném vzorku je větší množství mladších respondentů. Uvědomuji si, že by byl výzkum o mnoho kvalitnější, kdybych měla data od více starších neslyšících, bohužel se mi však nepodařilo takové respondenty nalézt, nebo nebyli ochotní se výzkumu zúčastnit.

Věkové rozmezí respondentů se pohybuje mezi **21-86 lety**. Věkové složení, které jsem rozdělila do **4 skupin**, můžete vidět v *grafu č.1*.

Nejčastějším nejvyšším dovršeným vzděláním se ukázalo u mých respondentů střední vzdělání bez maturity. Samozřejmě se to týká neslyšících (tedy respondentů starých v rozmezí 41-86), kteří v mládí neměli možnost maturitní zkoušku skládat. Ne však jen jich. Dva respondenti mladšího věku také ukončili své studium učňovskou

zkouškou. Z hlediska věku ale můžeme vidět v *tabulce č. 3*, že respondenti nižšího věku převážně maturitní vysvědčení mají. Vzdělání nejmladšího respondenta stále probíhá, proto má zatím splněné základní vzdělání. Pouze jeden respondent uvedl, že má vysokoškolský titul Bc.

Tabulka 3 – Nejvyšší dosažené vzdělání respondentů z hlediska věku

		Věk			
		21-27	28-40	41-60	61-86
Vzdělání	ZŠ	1	0	0	0
	SŠ s maturitou	1	4	0	0
	SŠ bez maturity	0	2	4	4
	VŠ (Bc.)	0	1	0	0

8.2.3 Stav sluchu respondentů a jejich rodičů

Ze všech lidí se sluchovým postižením, kteří se zúčastnili mého výzkumu, 3 respondenti se považují na nedoslýchavé. Ostatních 14 respondentů uvedlo, že jsou neslyšící. Další informace o jejich preferované komunikaci viz v následující kapitole.

Co se týče jejich rodičů, v naprosté většině se jedná o slyšící. Jeden neslyšící respondent uvedl, že oba jeho rodiče jsou také neslyšící. Dva neslyšící respondenti tvrdili, že jeden z rodičů je neslyšící a jeden nedoslýchavý. Dále jeden nedoslýchavý respondent mluvil o svých rodičích jako o neslyšících. V *tabulce č. 4* lze přehledně vidět vše výše popsané.

I když je značný rozdíl mezi termíny neslyšící a nedoslýchavý, v této bakalářské práci budu mluvit pouze o neslyšících a zahrnovat tak do toho pojmu obě tyto skupiny.

Tabulka 4 – Stav sluchu respondentů a jejich rodičů

		Rodiče respondentů		
		Oba slyšící	Nedoslýchavá/ý a neslyšící	Oba neslyšící
Respondenti	Nedoslýchavý	2	0	1
	Neslyšící	11	2	1

8.2.4 Komunikační kód

Respondentů jsem se na úvodu rozhovoru také tázala na jejich preferovaný komunikační kód a na způsob komunikace používaný v rodině. I když v dotazníku nabízím možnosti: český znakový jazyk, český jazyk a znakovanou češtinu (případně

respondent mohl doplnit jiný; viz dotazník v příloze č.1), několik respondentů nedokázalo vybrat pouze jeden komunikační kód.

Čtyři respondenti uvedli, že komunikují českým znakovým jazykem i českým jazykem, jeden z nich dokonce i znakovanou češtinou. Není vůbec překvapivé, že se jedná také o 3 již zmíněné nedoslýchavé respondenty. Když jsem se jich zeptala na specifikování výběru jazyka při komunikaci, všichni se shodli na tom, že komunikační kód volí podle toho, zda hovoří se slyšícím či neslyšícím člověkem. Jakmile jsem zkoušela naléhat, aby vybrali pouze jeden z druhů komunikace, všichni nakonec vybrali s nejistotou český znakový jazyk.

Ohledně znakované češtiny, pouze jeden z již zmíněných respondentů ji uvedlo jako svůj využívaný komunikační kód. Objevil se ještě jeden případ, kdy si respondent nebyl jistý, protože mu prý „neslyšící řekli, že používá více znakovanou češtinu“. Jako preferovaný kód ale uvedl ČZJ a také během celého rozhovoru jsem v jeho projevu znakovanou češtinu nezaznamenala.

Komunikační kód v rodině však ve většině případů vypadá jinak než preferovaný typ jazyka respondentů. Pouze 4 respondenti vyplnili v dotazníku, že v rodině komunikují v ČZJ, protože mají neslyšící nebo/i nedoslýchavé rodiče. Jeden z těchto respondentů vysvětlil, že s neslyšícím rodičem komunikuje pouze českým znakovým jazykem a s druhým rodičem, který je nedoslýchavý, si předává informace ČZJ i českým jazykem.

Ostatní respondenti (13) používají v rodině zejména český jazyk. Komunikace tedy většinou probíhá tak, že rodiče a další rodinní příslušníci na respondenty mluví ČJ, oni odezírají a odpovídají opět mluveným jazykem. Několik neslyšících také ještě uvedlo, že také používají v rodině zároveň s ČJ další způsoby komunikace jako např. psaní, gesta, pantomima, domácí znaky apod. Jeden respondent uvedl, že rodiče ovládají základy ČZJ, které využívají společně s ČJ.

8.2.5 Místo narození a pobývání v Praze

Z celkového počtu 17 respondentů, 5 se narodilo v Praze a žije v hlavním městě celý život. Jeden neslyšící se narodil sice v dalekém Rusku, od dvou let však žije v Praze. Další respondent se narodil a vyrůstal v Praze, poté se ale několikrát odstěhoval a opět přistěhoval. Nyní opět v Praze bydlí. Těchto 7 zmíněných respondentů považuji za „rodilé Pražany“, u kterých by se dalo předpokládat, že Prahu a tedy i znaky pro

čtvrťi Prahy by mohli znát nejlépe. Jak jsem však již psala, (viz zač. kapitoly 10.3) svůj výzkum jsem nezážila pouze na tento okruh neslyšících.

Dalších 5 respondentů se sice v Praze nenarodilo, navštěvovalo však zde základní školu (internátní). Čtyři z nich zde studovali také internátní střední školu. Všichni tito respondenti se hned po studiu nebo po několika letech do Prahy přistěhovali a žijí zde již mnoho let.

Dva neslyšící vystudovali v Praze pouze střední školu. Tito respondenti v hlavním městě nežijí, oba prý Prahu často navštěvují. Jeden z nich zde v minulosti 2 roky bydlel a pracoval.

Co se týče poslední 3 ještě nezmíněných respondentů, v Praze sice nestudovali, do hlavního města se však později nastěhovali a žijí zde dodnes.

9 Znaký ČZJ pro čtvrti Prahy

Nyní se již dostáváme k velmi významné části této bakalářské práce. V následujících kapitolách jsou představeny lexikální jednotky, které v českém znakovém jazyce označují čtvrti Prahy, jež byly sesbírány v rámci výzkumného šetření.

Pro některé ze všech 112 čtvrtí Prahy jsem získala od respondentů více možných variant¹⁴, pro jiné naopak ani jeden ustálený znak. Při analýze všech získaných pojmenování v ČZJ jsem rozdělila čtvrti Prahy na dvě skupiny:

- a) **čtvrti, pro které respondenti uvedli alespoň jednu variantu, o které se domnívají, že jsou ustálené;**¹⁵
- b) **čtvrti, pro které ani jeden respondent neuvedl žádný ustálený znak.** Do této skupiny řadím i takové případy, kdy respondenti uváděli pouze na místě vymyšlené znaky.

Jelikož téměř všichni respondenti měli tendenci pro neznámé čtvrti vymyslet na místě své pojmenování v ČZJ, rozhodla jsem se uvádět a popsat tyto improvizované znaky, pokud se shodlo více respondentů na stejné formě znaku, protože se domnívám, že nám právě tento postup může povědět mnohé o tom, jak názvy v ČZJ (a nejen toponym) mohou vznikat.

Jednotlivé varianty jsou označeny abecedně a ve většině případů ilustrovány fotografiemi s šipkami. Protože jsou fotografie vytvořeny z videí, které jsou součástí této práce na příloženém CD, může se stát, že některé obrázky jsou nekvalitní (rozmazané, tvar rukou či pohyb nejsou jasně rozpoznatelné atd.). Jelikož jsem si vědoma toho, že z fotografií obecně, je často obtížné vyčíst, jak daný znak přesně vypadá, soustředila jsem svou práci na zaznamenání znaků na videích (abecední označení variant znaků v textu odpovídá označení videí na CD). K obrázkům kde předpokládám obtížnější čitelnost znaku, doplňuji v textu také slovní popis (ve slovním popisu používám často značky (symboly) pro označení tvarů ruky podle Okrouhlíkové

¹⁴ Popisovala jsem variace, které se liší lexikálně i pouze fonologicky. Rozlišení, která variace se týká fonologické roviny a která lexikální není jednoduché a navíc toto rozlišení není předmětem zkoumání, proto všechny typy těchto variací označuji jednotným termínem varianta.

¹⁵ Ustálenost znaků je v mnoha případech velmi obtížné rozlišit. Od respondentů jsem během rozhovoru žádala, aby uváděli znaky, které sami pro čtvrti Prahy používají a které viděli používat i jiné neslyšící. Téměř všichni respondenti, pokud neznali znak pro český název čtvrti, měli tendenci znak na místě vymyslet. Buď jsem tuto tendenci rozeznala sama, nebo respondent mi to oznámil. Pokud jsem si nebyla jistá, zda si respondent znak nevymýšlí, raději jsem se respondenta zeptala. Pokud respondent uvedl, že daný znak běžně používá nebo ho viděl používat jiné neslyšící označuji ho za ustálený.

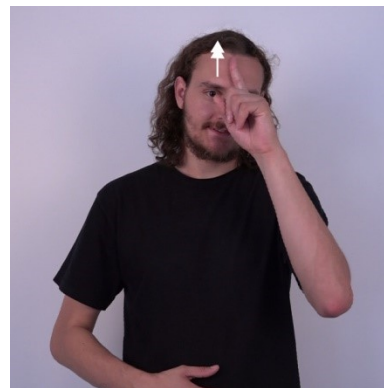
(2008) – viz *příloha 4*. Podoba některých znaků je popsána pouze slovním popisem bez obrázku.

U každé varianty je popsána možná motivace znaku, kterou uváděli sami respondenti. Protože se jedná o lidovou etymologii, pravdivost těchto interpretací tedy bez odborného etymologického zkoumání nemohu sama posoudit.

9.1 Čtvrti s ustálenými znaky ČZJ

9.1.1 Bohnice

Pro pražskou čtvrt' s českým názvem Bohnice 14 respondentů uvedlo stejný znak (viz *obrázek č. 1*) i motivaci znaku (ostatní respondenti neuvedli žádný znak). Jako motivaci znaku uváděli respondenti fakt, že se v této čtvrti nachází známá psychiatrická nemocnice a proto je manuální složka znaku totožná se znakem BLÁZEN.

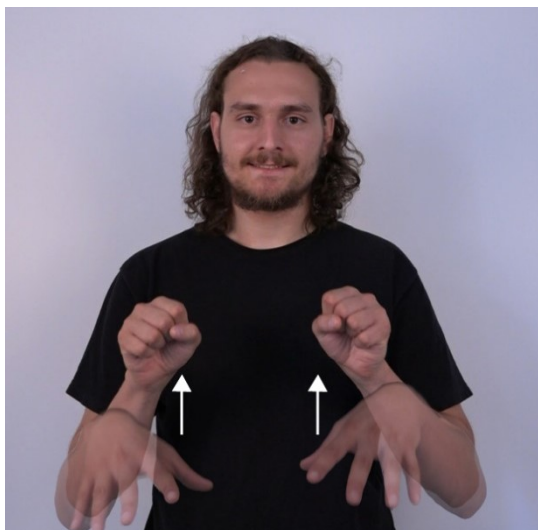

Obrázek 1: Znak BOHNICE

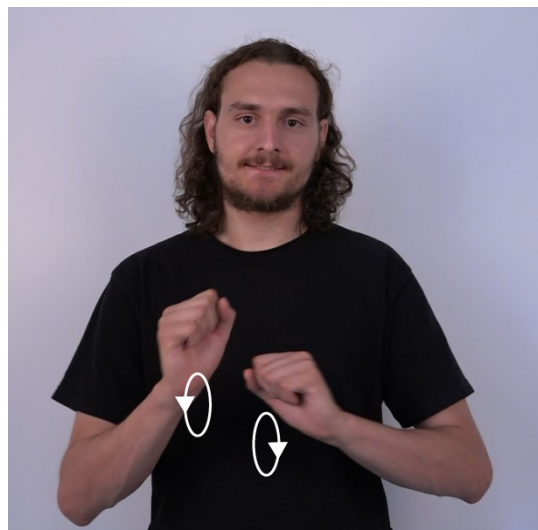
9.1.2 Braník

Šest respondentů pro pojmenování čtvrti Braník použilo znak znázorněný na *obrázku č. 2*. Dva tyto respondenti jako motivaci uvedli, souvislost se slovem bránit a ekvivalentem tohoto slova v ČZJ. Jeden respondent se domnívá, že se jedná o podobnost názvu se slovem brát a proto znak podle něj tomu odpovídá.

Dva jiní respondenti ukázali odlišnou variantu (viz *obrázek č. 3*), jejíž manuální složka odpovídá znaku BRÁNIT, a tím si právě tyto respondenti vysvětlují také motivaci tohoto znaku, stejně jako jeden respondent u varianty A.

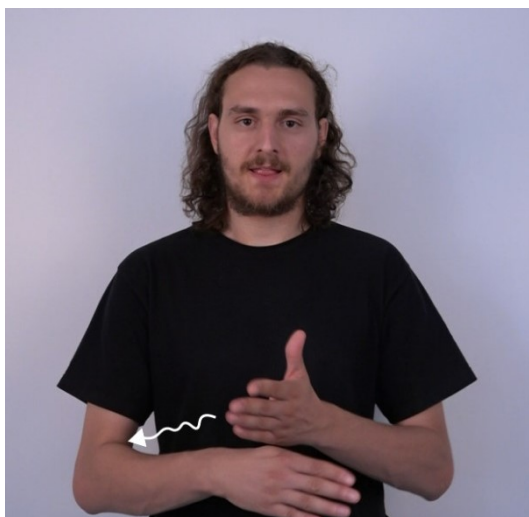

*Obrázek 2:
Znak BRÁNÍK - Varianta A*

*Obrázek 3:
Znak BRÁNÍK - Varianta B*

Jeden respondent uvedl, že pro Braník se používá znak pro rybu motivovaný tím, že se tato čtvrt' nachází blízko Vltavy a jedná se o místo, kde se dříve lovili v řece kapři. Znak, který tento respondent uvedl, je znázorněn na *obrázku č. 4*.

Obrázek 4:
Znak BRANÍK - Varianta C

Obrázek 5: Neustálený znak pro Braník
- Varianta D

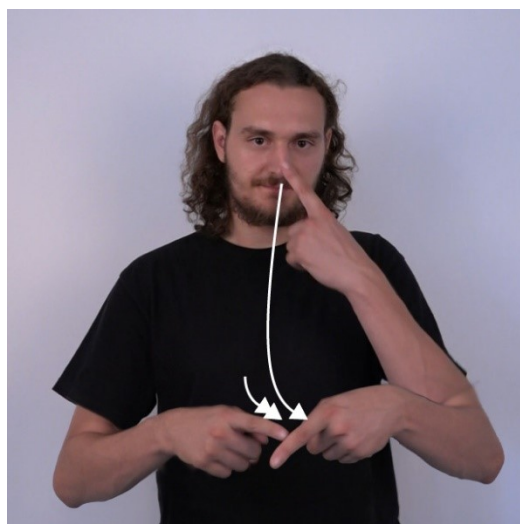
Ačkoliv ostatní respondenti pro pojmenování této čtvrti neznali žádný ustálený znak, zajímavé je, že 3 z nich si na místě pro tuto čtvrt vymyslelo shodné pojmenování. Toto označení, které můžete vidět na *obrázku č. 5*, je motivováno slovem brankář.

9.1.3 Břevnov

Pro čtvrt' Břevnov 6 respondentů se shodlo na stejné variantě zobrazené na *obrázku č. 6*. Tři respondenti použili variantu B (*obr. č. 7*). Motivaci znaku by podle 5 respondentů měla být podobnost názvu čtvrti se slovem březem.

Obrázek 6:
Znak BŘEVNOV - Varianta A

Obrázek 7:
Znak BŘEVNOV - Varianta B

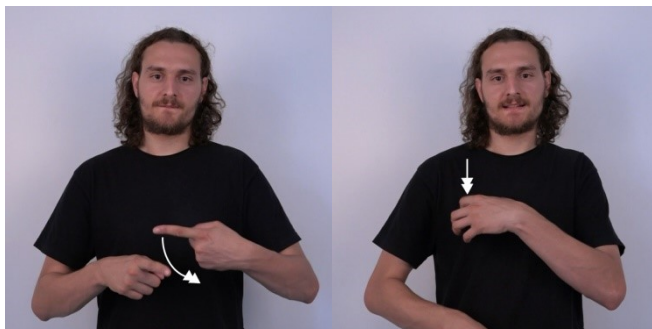
U obou těchto variant se aktivní ruka tvaru D opakovaně pohybuje po prstu pasivní ruky stejného tvaru směrem od těla. U varianty B se však první ruka na začátku

artikulace nachází na nose, poté pokračuje stejným způsobem jako varianta A. Fritz (2014, s. 79) uvádí ve své práci obě tyto (fonolofické) varianty pro měsíc březen.

9.1.4 Březiněves

Pro Březiněves se mi podařilo získat dvě možné varianty od šesti respondentů. Tři respondenti uváděli pojmenování shodné se znakem BŘEVNOV (varianta A) a motivaci znaků považují také totožnou.

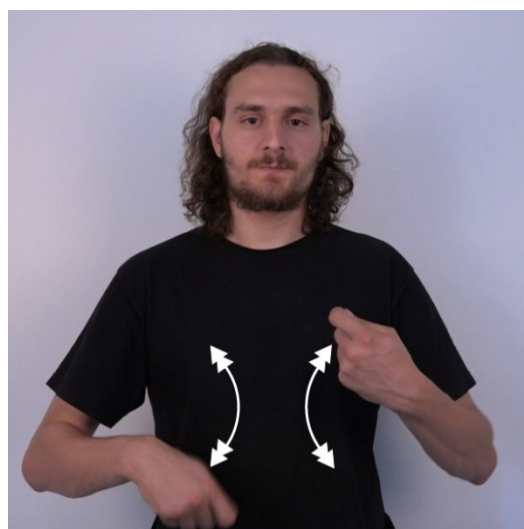
Další tři respondenti pro Březiněves ukázali složený znak ze znaků BŘEZEN a VES (viz obrázek č. 8). Motivaci znaků popisovali právě složením těchto dvou znaků.

Obrázek 8: Znak BŘEZINĚVES - Varianta B

9.1.5 Bubeneč

Třináct respondentů pro tuto čtvrt' použilo stejný znak produkovaný v neutrálním prostoru, kdy obě ruce jsou aktivní ve tvaru \hat{A} a pohybují se střídavým pohybem nahoru a dolů (viz obrázek č. 9). Znak znázorňující bubnování paličkami na buben, souvisí s podobností názvu Bubeneč se slovem buben.

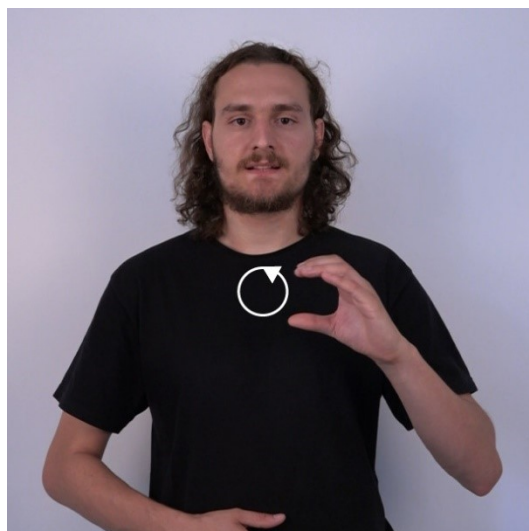
Obrázek 9: Znak BUBENEČ

9.1.6 Čakovice

Pro Čakovice 8 respondentů uvedlo dvě varianty. Jedná se v obou případech o inicializované znaky (viz obrázky č. 10 a 11). V české prstové abecedě se objevují obě tyto varianty pro „C“ nebo „Č“. (Hudáková, 2008, s. 37)

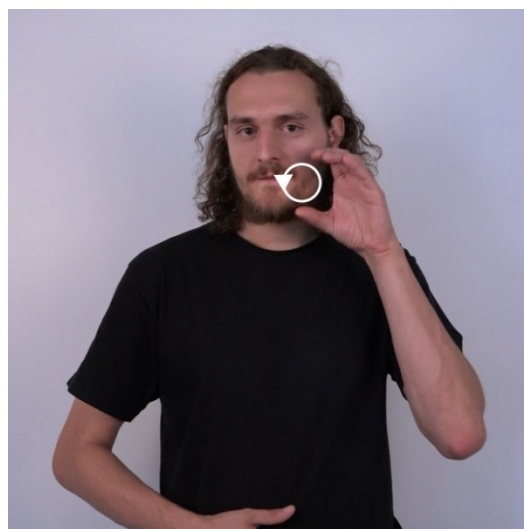

Obrázek 10:
Znak ČAKOVICE - Varianta A

Obrázek 11:
Znak ČAKOVICE - Varianta B

Jeden respondent uvedl ještě další variantu, kdy znak oproti dvěma již zmíněným variantám není artikulovaný v neutrálním prostoru, ale na tvář (podobu znaku vidíme na *obrázku č. 12*). Respondent nebyl schopný uvést žádnou motivaci znaku a neuvedl ani, že by šlo o inicializovaný znak.

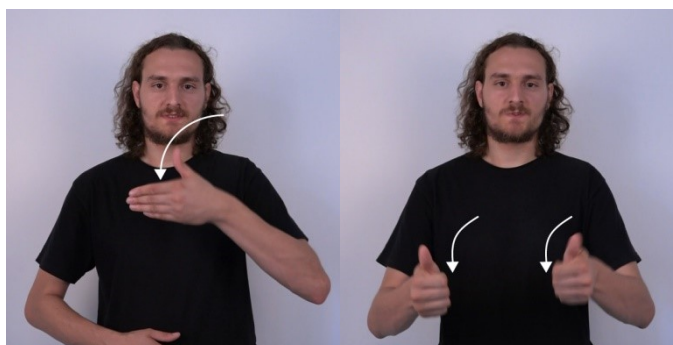
Obrázek 12:
Znak ČAKOVICE - Varianta C

9.1.7 Černý Most

Všech 17 respondentů uvedlo pro označení této čtvrti složený znak ze znaků ČERNÁ a MOST. Objevili se zde dvě varianty lišící se tím, zda první část znaku, je artikulována jednou rukou (*obr. č. 13*) nebo oběma (*obr. č. 14*). Tuto variaci pro pojmenování černé barvy v ČZJ popsal ve své práci Brhel (2015, s. 11-12).

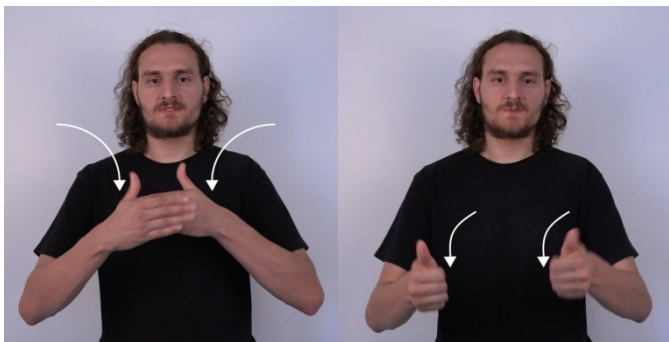
9.1.8 Dejvice

U pojmenování v ČZJ této čtvrti se ukazuje jen

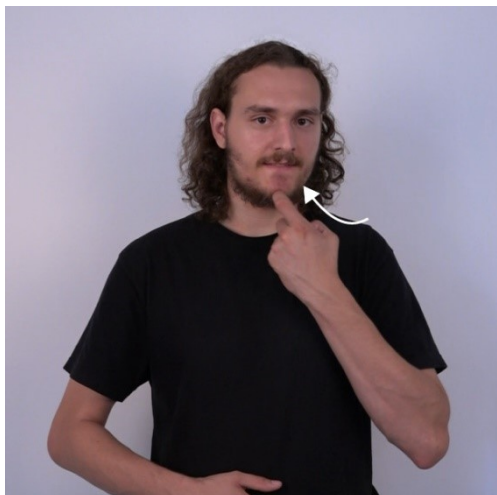
Obrázek 13:
Znak ČERNÝ MOST - Varianta A

nepatrný rozdíl dvou variant v pohybu ruky: jeden delší pohyb ukončený dotykem ukazováku na bradě (uvedlo 9 respondentů; obr. č. 15) nebo opakovaný krátký pohyb (8 respondentů; obr. č. 16). Zajímavé je, že opakovaný pohyb u tohoto znaku používají zejména

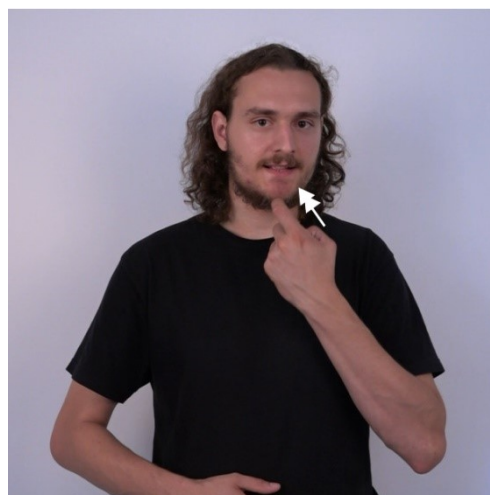

Obrázek 14:
Znak ČERNÝ MOST - Varianta B

starší neslyšící (všichni respondenti z věkových kategorií 41-60 a 61-86, pouze jeden respondent z kategorie 28-40), respondenti z mnou vytvořených mladších věkových kategorií používají u znaku opakovaný pohyb.

Obrázek 15:
Znak DEJVICE - Varianta A

Obrázek 16:
Znak DEJVICE - Varianta B

Jako motivaci znaku uvedli 3 respondenti podobnost názvu čtvrti se slovem vejce. Jeden z těchto respondentů použil pro pojmenování čtvrti znak s neopakovaným pohybem, při vysvětlování možné motivace znaku však uváděl znak VEJCE s opakovaným pohybem. Ostatní respondenti použili pro Dejvice i vejce totožnou manuální složku znaku.

9.1.9 Dolní Měcholupy

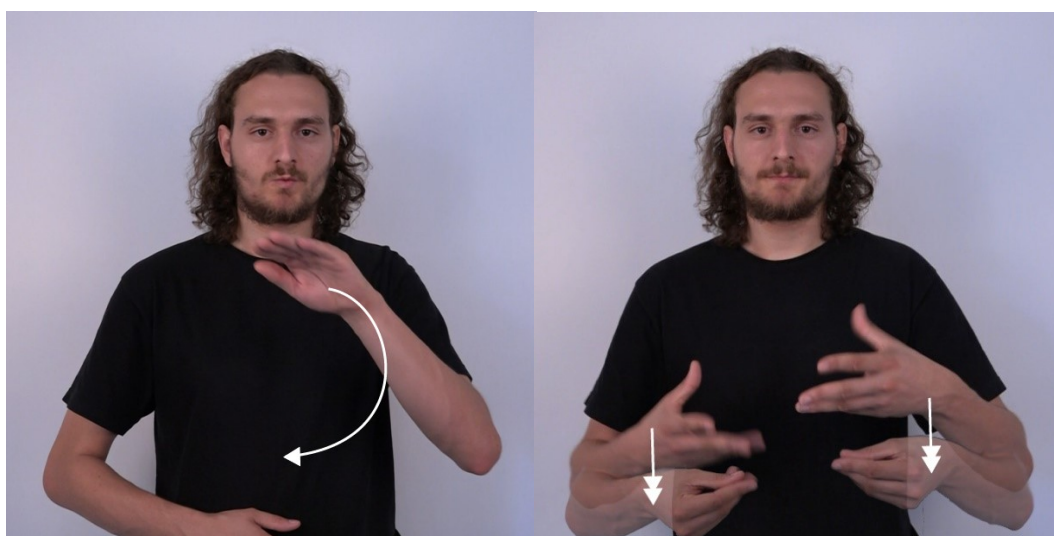
Pro tuto oblast Prahy se v mém výzkumu objevilo více variant. Vždy se však jedná o složený znak. Protože existují také Horní Měcholupy (viz kap. 13.1.9), první část znaku vždy označuje, zda se jedná o Dolní či Horní Měcholupy. Druhá část znaku je u obou čtvrtí vždy u každé varianty totožná.

Čtyři respondenti uvedli pojmenování, které je na *obrázku č. 17*. První část znaku je znak pro slovo dolní. Podle těchto respondentů, druhá část znaku je totožná se znakem MECH, který neslyším „naskočí“ při pohledu na český název čtvrti.

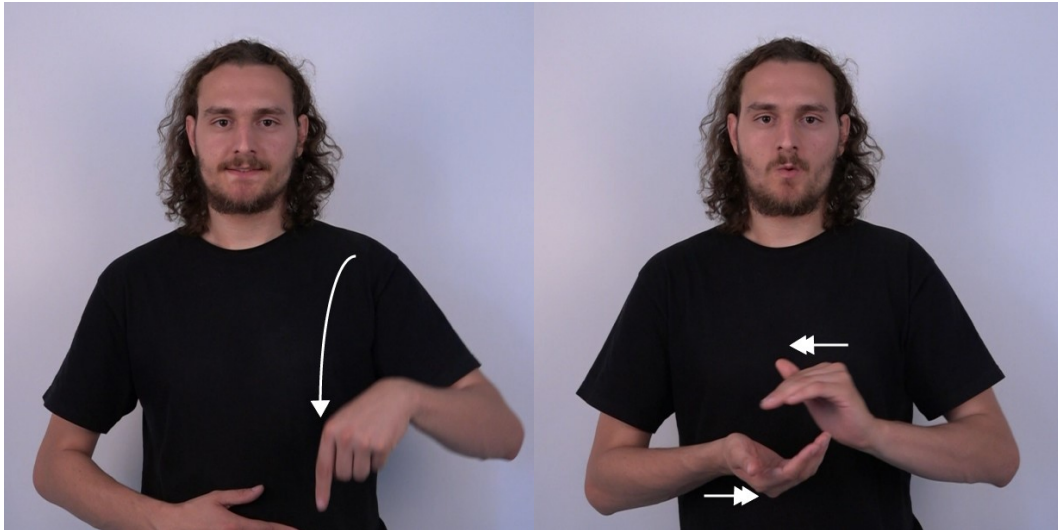

Obrázek 17: Znak DOLNÍ MĚCHOLUPY - Varianta A

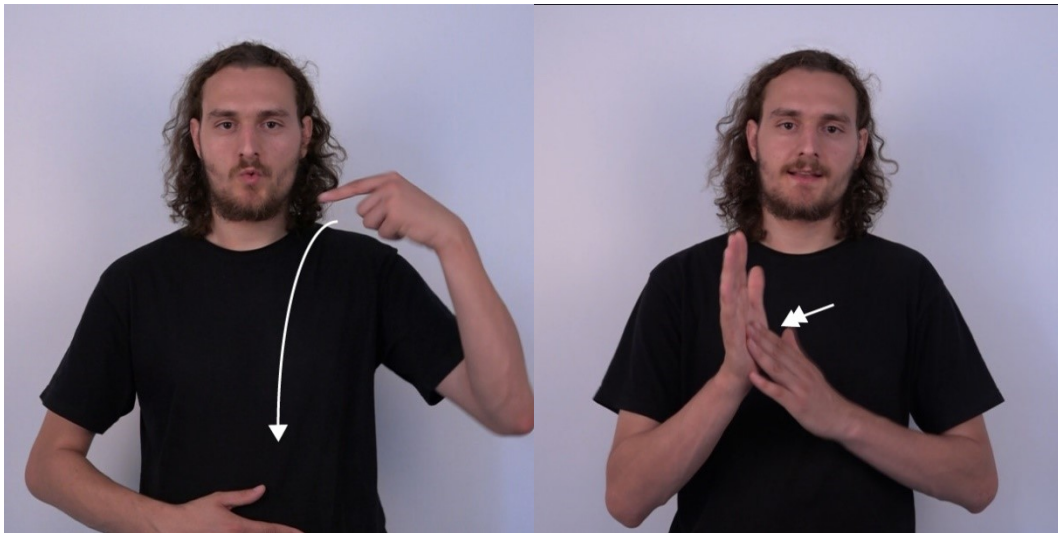
Druhá varianta, kterou uvedl pouze jeden respondent, se liší pouze první částí znaku, kdy část názvu „Dolní“ je znakováno jiným způsobem (viz *obrázek č. 18*). Druhá část znaku je však je stejná jako u varianty A. Motivace se také neliší.

Obrázek 18: Znak DOLNÍ MĚCHOLUPY - Varianta B

Obrázek 19: Znak DOLNÍ MĚCHOLUPY - Varianta C

Obrázek 20: Znak DOLNÍ MĚCHOLUPY – Neustálená varianta D

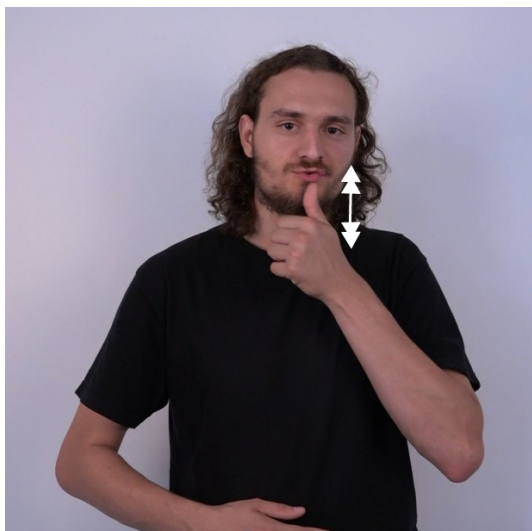
U třetí varianty se první část znaku shoduje s první uvedenou variantou, mění se ale druhá část složeného znaku. Podobu znaku (viz *obr. č. 19*) uvedl pouze jeden respondent a vysvětlil, že motivace znaku souvisí s útlukem pro zvířata, tedy místo kam se zvířata schovávají. Motivací je tedy slovo schovávat, ukrývat, které je podobné druhé části této varianty.

Několik respondentů při výzkumném rozhovoru uvedlo složený znak na *obr. 20*. Ani jeden z respondentů však nepovažuje tuto variantu za ustálenou. Respondenti vysvětlili, že pro čtvrt' znak neznají, a když by nastala situace, že by museli pojmenovat tuto čtvrt', zřejmě by volili tento způsob. První část znaku tedy odpovídá první části českého názvu (znak DOLNÍ), pro druhu část použili respondenti inicializovaný znak – „M“ z dvouruční prstové abecedy.

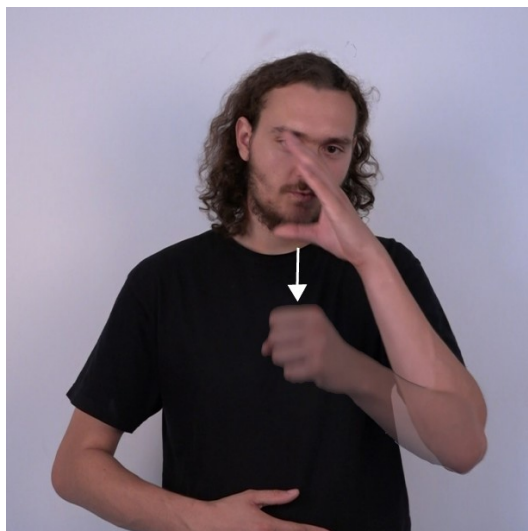
9.1.10 Dubeč

Šest respondentů uvedlo jako motivaci slovo dub a jeho ekvivalentem v ČZJ tak označovali čtvrt' Dubeč. Tuto variantu (viz *obrázek č. 21*) uvedli zejména věkově starší neslyšící (dva z kategorie 41-60, dva z kategorie 61-86 a jeden z kategorie 28-40).

Dva respondenti předvedli variantu B, která je znázorněna na *obrázku č. 22*. Motivací tohoto znaku je měsíc duben.

Obrázek 21:
Znak DUBEČ - Varianta A

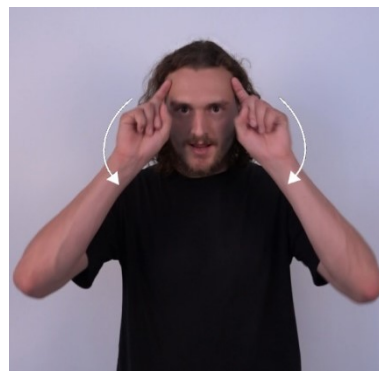

Obrázek 22:
Znak DUBEČ - Varianta B

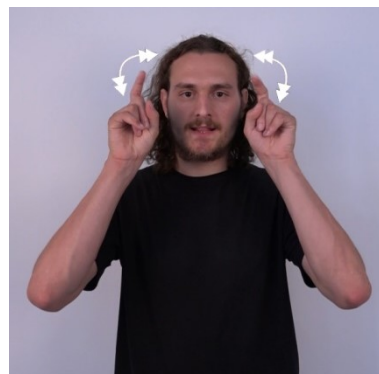
9.1.11 Ďáblice

U čtvrti Ďáblice jsem zaznamenala dvě varianty, které se odlišují pohybem rukou. V prvním případě (*obr. č. 23*), který má zastoupení více respondentů (12), je pohyb veden obloukem od čela do neutrálního prostoru. U druhé varianty (*obr. č. 24*) respondenti (4) pouze opakovaně ohýbali ukazováčky.

Všech 16 těchto respondentů uvedlo jako motivaci znaku slovo ďábel. Podle internetového slovníku Spread the Sign (2012) je první varianta totožná se znakem ĎÁBEL, druhá varianta je totožná se znakem ČERT.

Obrázek 23:
Znak ĎÁBLICE - Varianta A

Obrázek 24:
Znak ĎÁBLICE - Varianta B

9.1.12 Háje

Pro pražskou čtvrt' Háje jsem získala od respondentů čtyři možné varianty. Čtyři z těchto respondentů používá inicializovaný znak, který můžete vidět na *obrázku č. 25*.

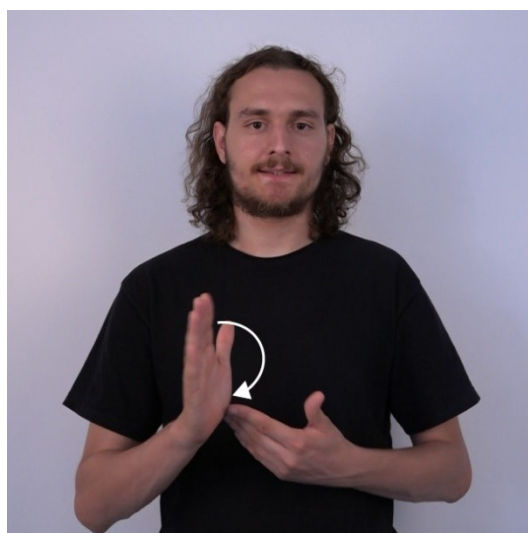
Další čtyři respondenti uvedli odlišnou variantu, která je znázorněna na *obrázku č. 26*. Bohužel žádný z těchto respondentů nevysvětlil motivaci pro tento znak.

Jeden respondent uvedl, že se také setkal se znakem, kdy pohyb ruky tvaru Y je veden od nosu do neutrálního prostoru. Znak vidíte na *obrázku č. 27*. Ani v tomto případě motivace znaku není známa.

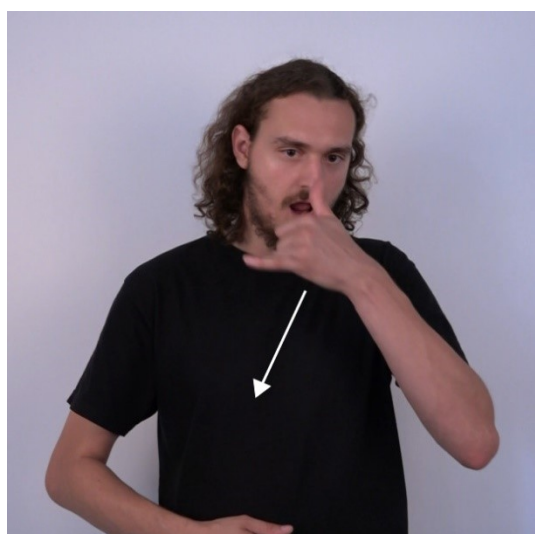
A jeden respondent uvedl, že pro Háje se používá znak, který je motivován slovem háj, a proto je manuální složka znaku totožná se znakem LES (*obr. č. 28*).

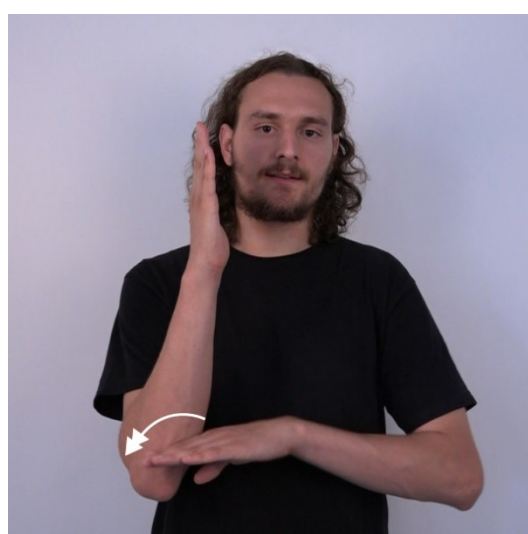
Obrázek 25:
Znak HÁJE - Varianta A

Obrázek 26:
Znak HÁJE - Varianta B

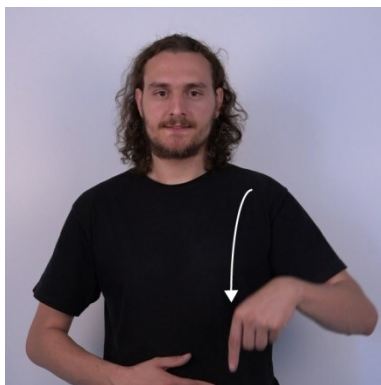
Obrázek 27:
Znak HÁJE - Varianta C

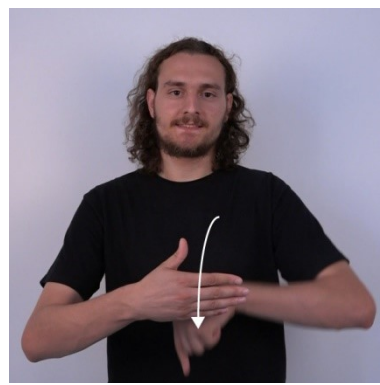
Obrázek 28:
Znak HÁJE - Varianta D

9.1.13 Hlobětín

Pro Hlobětín 14 respondentů použilo znak, který je shodný se znakem HLUBOKO, což je podle nich také motivací tohoto znaku: podobnost názvu se slovy hluboko, hluboký, hlobuka apod., pro které existuje stejná podoba znaku (viz obrázek č. 29).

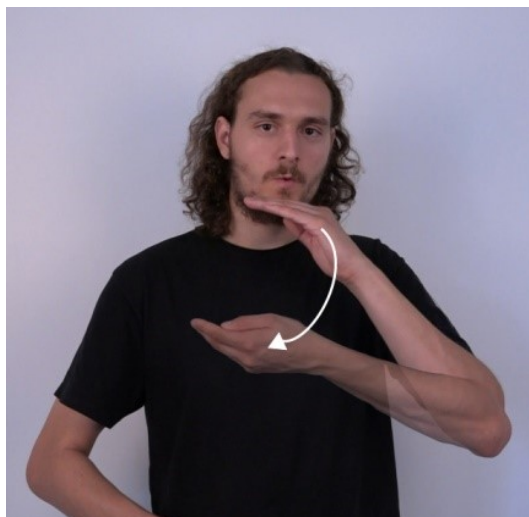
Obrázek 29:
HLOBĚTÍN - Varianta A

Obrázek 30:
HLOBĚTÍN - Varianta B

Pouze jeden respondent použil lehce odlišný znak, kdy zapojil i druhou ruku jako pasivní. Podobu znaku můžete vidět na obrázku č. 30.

Jeden respondent však uvedl další variantu, jehož motivací je podle respondenta slovo holub. Proto znak má shodnou manuální složku jako znak HOLUB. Tato varianta pojmenování čtvrti Hlobětín je znázorněna na obr. č. 31.

Obrázek 31:
HLOBĚTÍN - Varianta C

9.1.14 Hlubočepy

Pět respondentů tvrdilo, že znak pro Hlubočepy je totožný se znakem HLOBĚTÍN (obr. č. 29), protože oba tyto názvy připomínají slova hluboký či hluboko. Tito respondenti také vysvětlili, že znaky HLOBĚTÍN a HLUBOČEPY se tedy odlišují pouze mluvním komponentem.

Ostatní respondenti pro tuto čtvrt' neuvedli žádné pojmenování. Dva z nich však naopak uvedli, že pro Hlobětín je známý a ustálený znak (viz výše - předchozí kapitola, obr. č. 29), ale pro tuto oblast ustálený znak není a v použití stejného znaku jako HLOBĚTÍN si nebyli jistí.

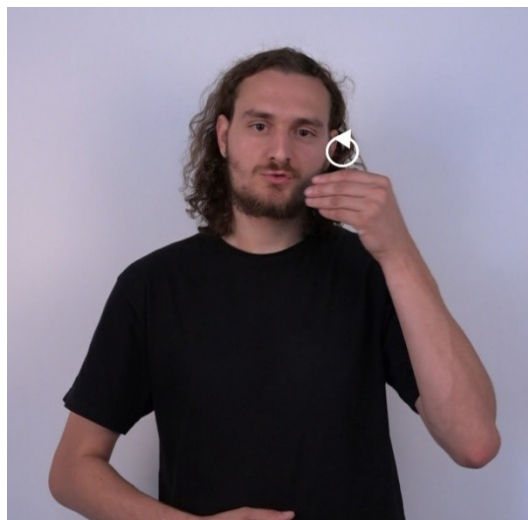
9.1.15 Holešovice

Deset neslyšících uvedlo pro čtvrť Holešovice znak, ve kterém ruka tvaru **Ě** krouží v blízkosti čela (viz obr. č. 32). Pouze jeden respondent se pokusil vysvětlit motivaci znaku.

V jednom případě byl znak artikulován obouručně – varianta B (případně viz video na CD).

V rozhovorech se 2 respondenty jsem se setkala s další variantou, která má formu shodnou se znakem pro Smíchov – variantou A (viz kap. 13.1.53). Respondenti však neuvedli motivaci tohoto znaku a ani mě neinformovali o souvislosti se znakem SMÍCHOV.

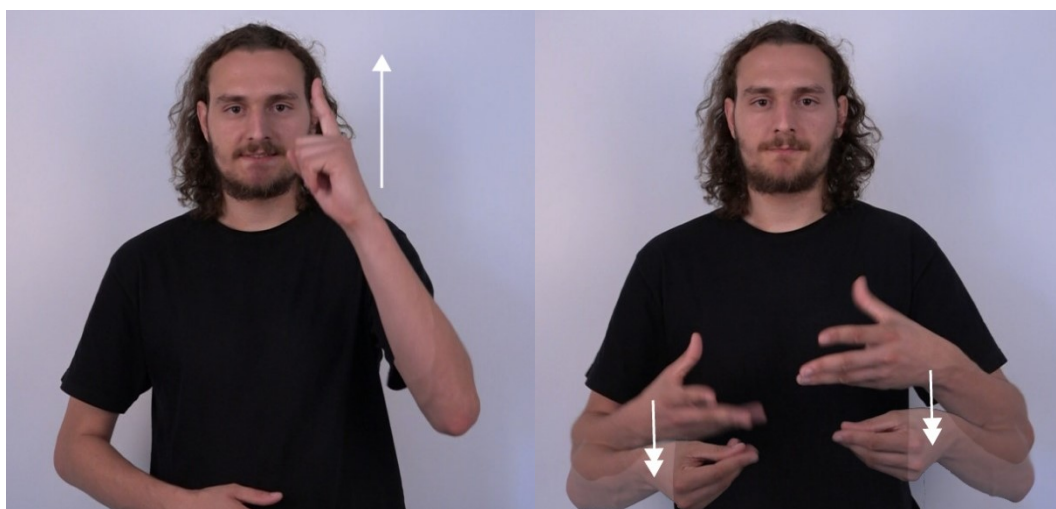
Pro žádný z těchto znaků jsem nezískala interpretaci původu formy.

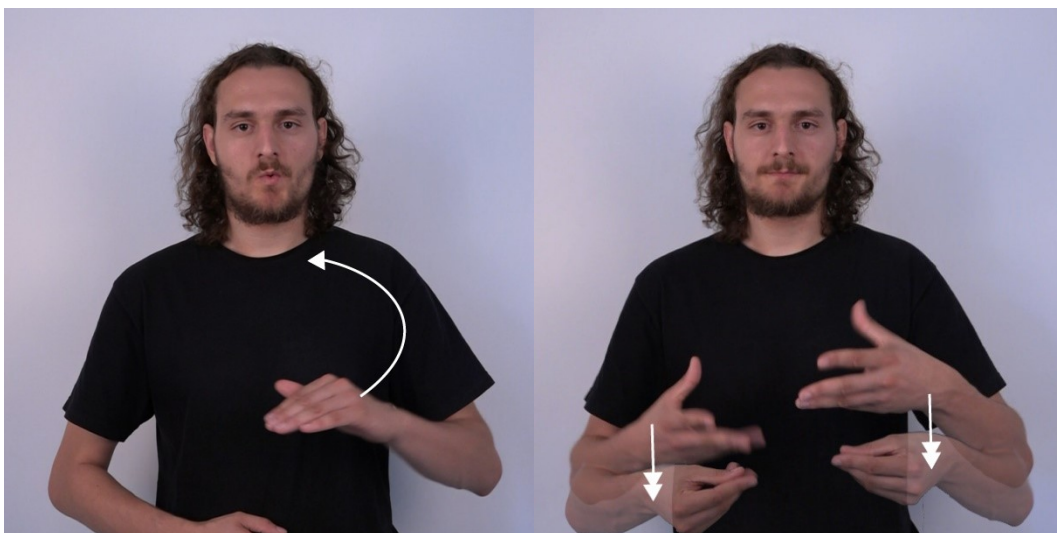
*Obrázek 32:
Znak HOLEŠOVICE - Varianta A*

9.1.16 Horní Měcholupy

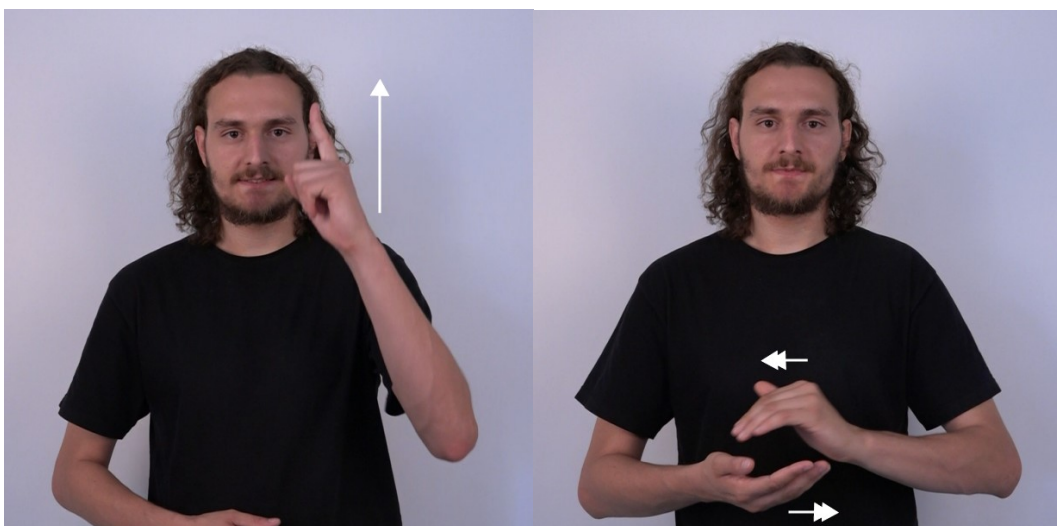
Pro tuto čtvrť je obdobná situace jako u čtvrti Dolní Měcholupy (viz kapitola 13.1.9). Pro druhou část názvu této čtvrti respondenti uvedli totožné znaky jako u čtvrti Dolní Měcholupy. Objevily se tedy také čtyři obdobné varianty (obr. č. 33, 34, 35, 36) od stejných respondentů. První část složeného znaku pro tuto čtvrť vždy označuje slovo horní (dvě možné varianty).

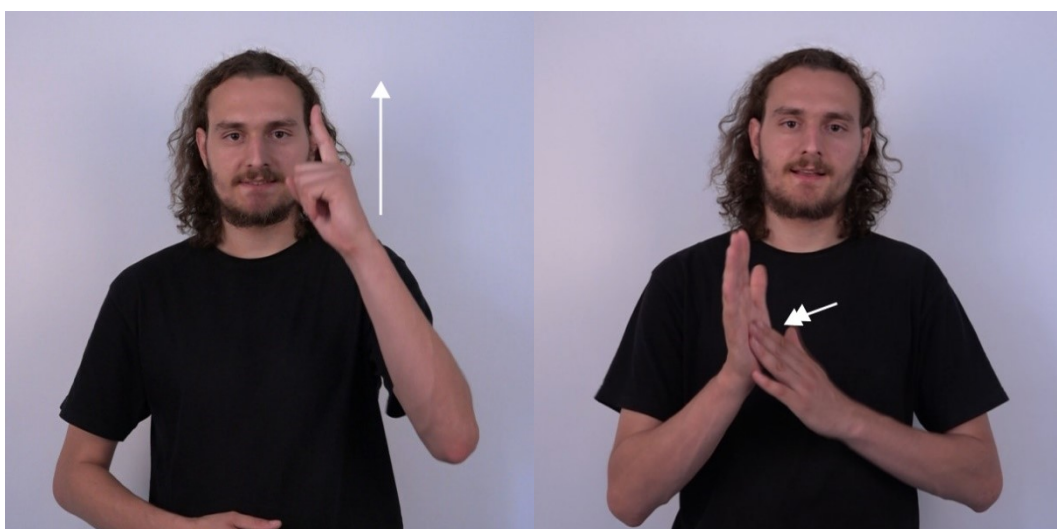
Obrázek 33: Znak HORNÍ MĚCHOLUPY – Varianta A

Obrázek 34: Znak HORNÍ MĚCHOLUPY – Varianta B

Obrázek 35: Znak HORNÍ MĚCHOLUPY – Varianta C

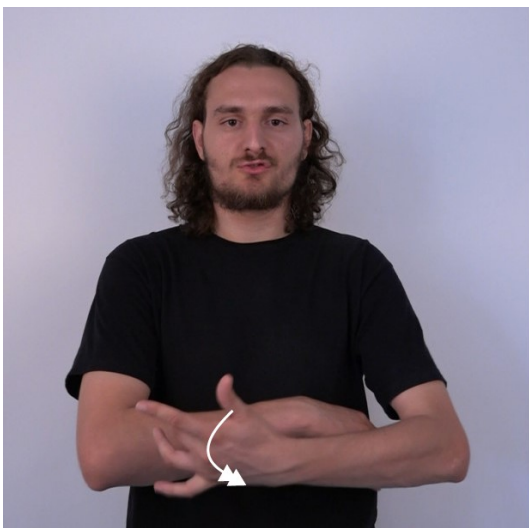

Obrázek 36: Znak HORNÍ MĚCHOLUPY – Neustálená varianta D

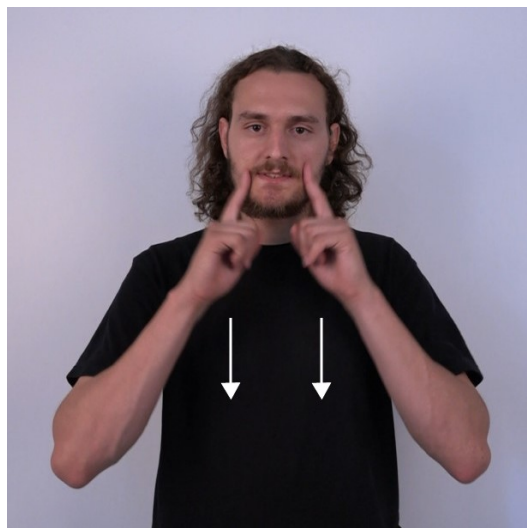
9.1.17 Hostivař

Osm respondentů uvedlo znak uvedený na *obrázku č. 37*, ve kterém dominantní ruka ve tvaru **Y** opakovaně potírá prostředníkem směrem dolů předloktí pasivní ruky. Polovina z nich si uvědomila, že manuální složka znaku je totožná se znakem HOSPODA. Proto jako motivaci uvedlo slovo hospoda, která podle nich neslyšícím připomíná název čtvrti.

Pět respondentů se shodlo na druhé variantě – na inicializovaném znaku, artikulovaném jako „H“ z dvouruční prstové abecedy (*obr. č. 38*).

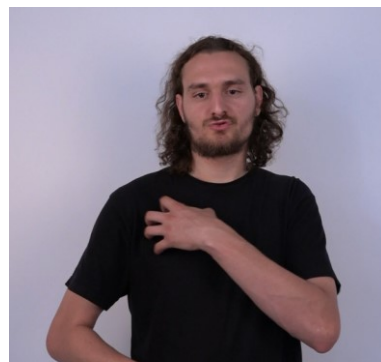
Obrázek 37:
Znak HOSTIVARĚ - Varianta A

Obrázek 38:
Znak HOSTIVARĚ - Varianta B

9.1.18 Hradčany

Všech 17 respondentů pro Hradčany uvedli stejný znak (viz *obr. č. 39*), který je ekvivalentem pro hrad v ČZJ. Motivaci také zdůvodňovali hradem.

Obrázek 39: HRADČANY

9.1.19 Hrdlořezy

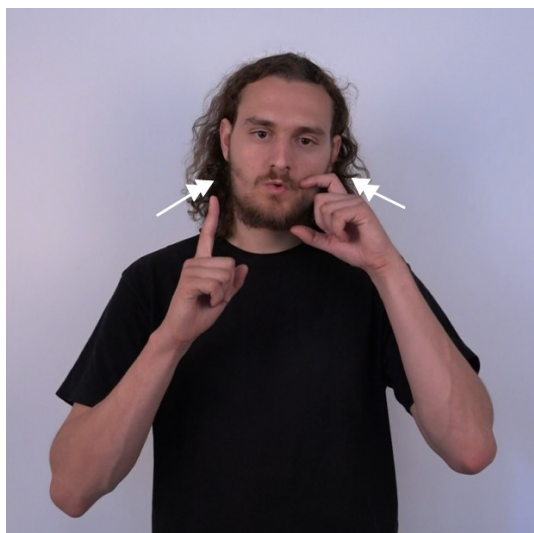
Čtvrť Hrdlořezy pouze čtyři respondenti pojmenovali v ČZJ. Všichni tito neslyšící dominantní rukou ve tvaru **A**, naznačili řez na krku (*obr. č. 40*), což je také motivací tohoto znaku.

Obrázek 40: HRDLORĚZY

9.1.20 Chodov

Dvanáct respondentů pro Chodov uvedli inicializovaný znak, který je znázorněn na *obrázku č. 41*, tedy „CH“ z dvouruční prstové abecedy. Tuto variantu uváděli respondenti ze všech věkových kategorií.

Obrázek 41:
Znak CHODOV - Varianta A

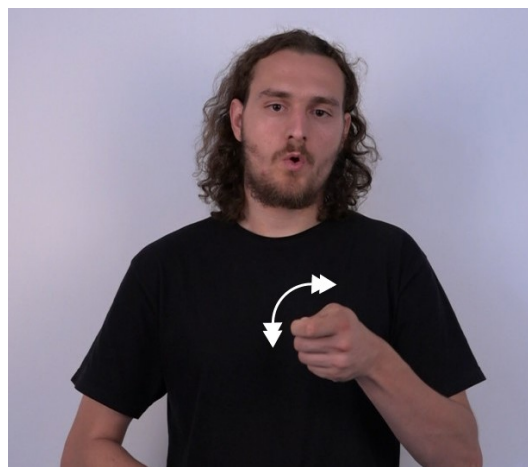

Obrázek 42:
Znak CHODOV - Varianta B

Zástupci dvou mladších kategorií (čtyři respondenti) tuto čtvrt' pojmenovali znakem shodným se znakem CHODIT (viz *obrázek č. 42*), neboť motivací znaku je slovo chodit, které název oblasti připomíná.

Obrázek 43:
Znak CHODOV - Varianta C

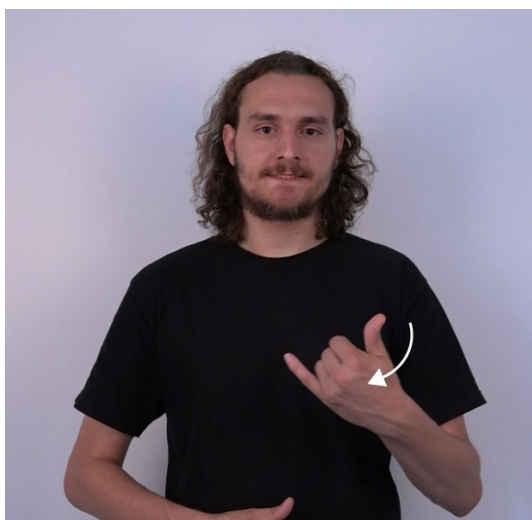
Obrázek 44:
Znak CHODOV - Varianta D

Pouze jeden respondent, který uvedl dvě varianty, uvedl kromě varianty B znak, ve kterém naznačuje chůzi tvarem ruky 5 a třepotáním prstů při pohybu ruky od těla. Tento znak je tedy artikulován v neutrálním prostoru jako je to vidět na *obrázku č. 43*.

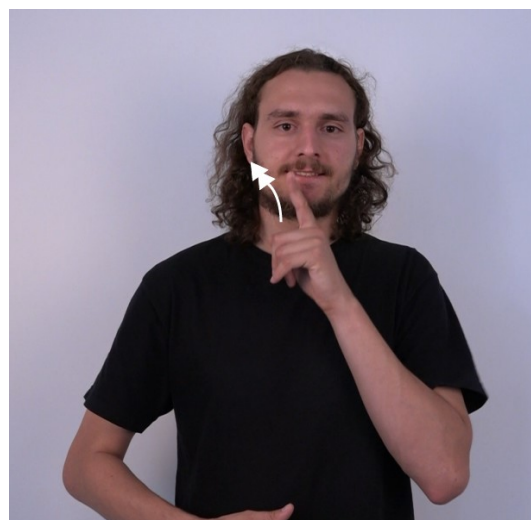
Jeden respondent pro Chodov použil další variantu, kterou můžete vidět na *obrázku č. 44*. U tohoto znaku je dominantní ruka ve tvaru \hat{A} a pohybuje opakovaně lehkým kroutivým pohybem. Respondent nezná motivaci.

9.1.21 Jinonice

Většina respondentů (devět) pro tuto část Prahy uvedla inicializovaný znak (viz *obr. č. 45*). Pouze jeden respondent používal během rozhovoru odlišnou lexikální variantu, kterou můžete vidět na *obrázku č. 46*. U tohoto znaku ruka ve tvaru D se opakovaně pohybuje směrem od brady, kde dochází k dotyku. Motivaci znaku však respondent nezná.

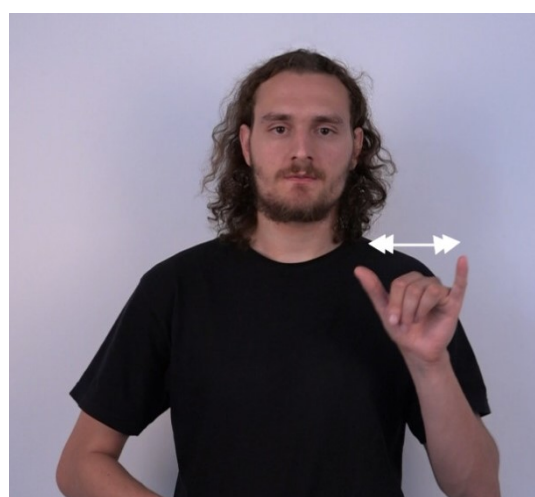
Obrázek 45:
Znak JINONICE - Varianta A

Obrázek 46:
Znak JINONICE - Varianta B

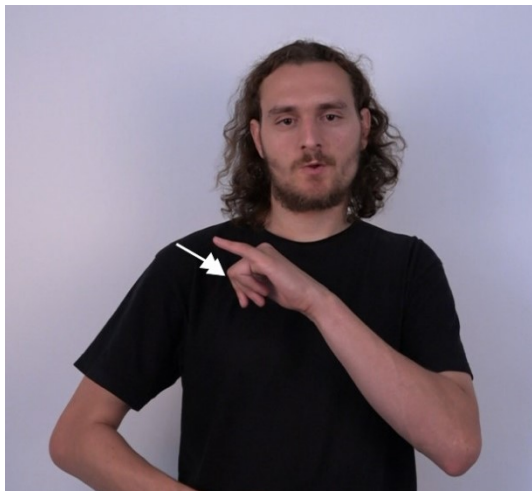
9.1.22 Josefov

U čtvrti Josefov se ukázali tři možné varianty znaku, lišící se místem artikulace.

Obrázek 47:
Znak JOSEFOV - Varianta A

První varianta (obr. č. 47). se pohybuje v neutrálním prostoru. Druhá se pohybuje v oblasti hrudi, kde dochází k dotyku, na opačné straně než je aktivní ruka (viz obr. s 48). Třetí varianta (uvedl pouze jeden respondent¹⁶) je artikulována v oblasti hrudi na stejné straně jako je aktivní ruka (obr. č. 49).

Obrázek 48:
Znak JOSEFOV - Varianta B

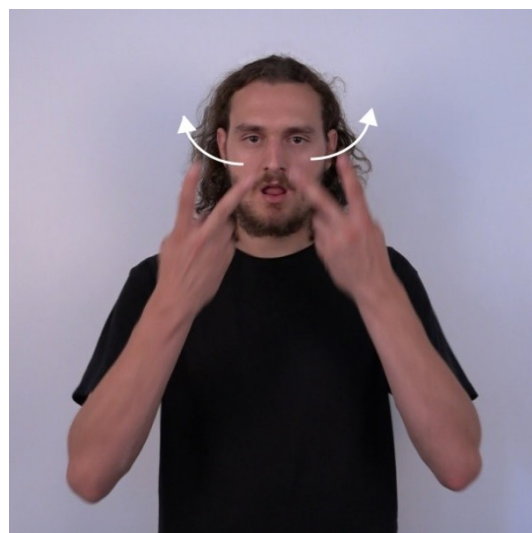
Obrázek 49:
Znak JOSEFOV - Varianta C

Jeden respondent, který oblast nezná a poprvé se s názvem setkal při mém výzkumu, uvedl, že by pro tuto oblast uvedl stejný znak, který uvedli respondenti druhé varianty.

Motivaci znaku je podle všech respondentů jméno Josef, které je možné označit variantami A, B i C v českém znakovém jazyce.

9.1.23 Karlín

První variantu pro Karlín (obr. č. 50) použili 4 respondenti a domnívají se, že tento znak vznikl podle jména Karel. Tato varianta je artikulována tvarem rukou V (vidíme na obrázku) nebo tvarem P

Obrázek 50:
Znak KARLÍN - Varianta A

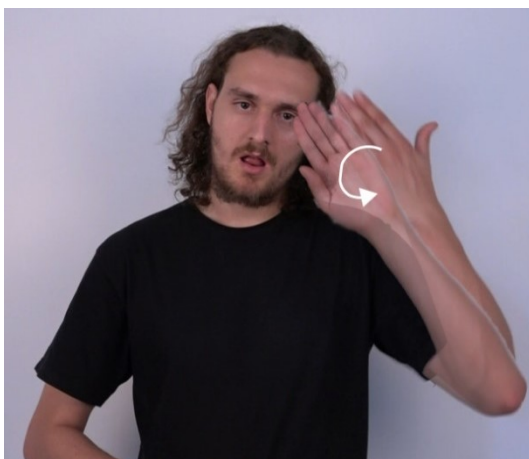
Jeden respondent tuto variantu zná a tvrdí, že toto označení je nesprávné a používají jí zejména mladí neslyšící, kteří neznají správnou variantu. Varianta A se

¹⁶ Mohlo by se zdát, že se tento respondent při artikulaci znaku spletl a zvolil špatné (opačná strana hrudi) místo artikulace než u varianty A. Tuto možnost však vylučuji, jelikož tento znak během rozhovoru použil několikrát stejným způsobem. Proto tento znak odděluji jako další variantu.

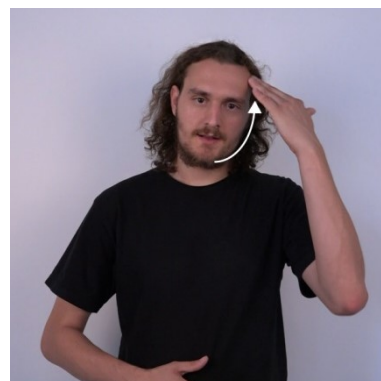
opravdu objevila pouze u neslyšících z věkové kategorie 28-40. Za správný znak považuje tento respondent druhou variantu (viz obr. č. 51), kterou uvedlo dalších pět neslyšících.

Jeden respondent použil podobný znak, liší se však opačným pohybem (obr. 52).

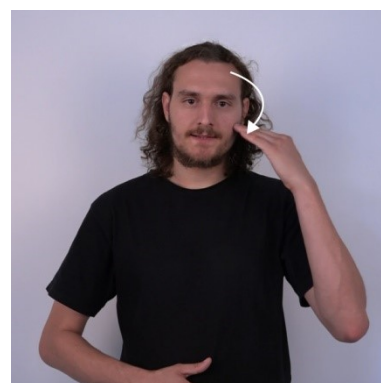
U dalších 4 respondentů se jejich označení pro Karlín také podobá předchozím variantám, ruka se však při pohybu přetáčí (viz obrázek č. 53).

Obrázek 53:
Znak KARLÍN - Varianta D

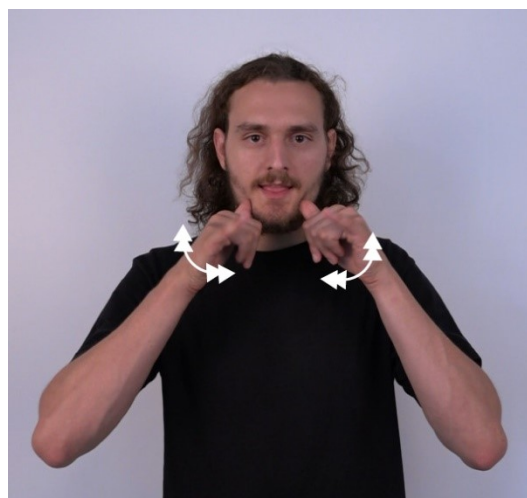
Obrázek 51:
Znak KARLÍN - Varianta B

Obrázek 52:
Znak KARLÍN - Varianta C

9.1.24 Kbely

U této čtvrti pouze jeden respondent (nejstarší ze všech respondentů) uvedl dle něj ustálený znak. Ruce tvaru Y tohoto obouruční znaku se pohybují v oblasti brady, které se po celou artikulaci dotýká palci. Pohybují se pouze ruce v zápěstí lehce kroutivým pohybem (znázorněno na obr. 54). Bohužel motivace znaku respondentovi není známa.

Obrázek 54:
Znak pro Kbely - Varianta A

Ostatní respondenti pro tuto čtvrt' použili nejrůznější formy pojmenování. Nejčastější motivací pro jejich improvizované znaky však byla slova kbelík a kabel. Na *obrázcích číslo 55* (motivací je slovo kbelík připomínající název čtvrti) a *56* (motivací je slovo kabel) můžete vidět formy neustálených znaků, na kterých se shodli alespoň 2 respondenti.

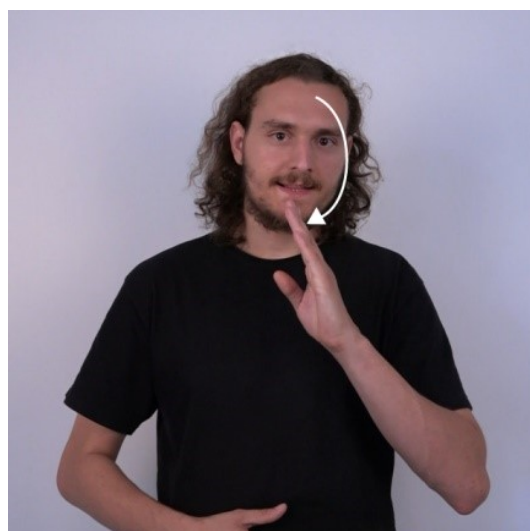
Obrázek 55:
Neustálený znak pro Kbely - Varianta B

Obrázek 56:
Neustálený znak pro Kbely - Varianta C

9.1.25 Kobylysy

Všech 17 respondentů pro čtvrt' Kobylysy použilo stejný znak (viz *obrázek 57*), odůvodnění motivace znaku však bylo schopno podat pouze 9 z nich. I když se podoba znaku u všech respondentů shoduje, interpretace motivace znaku se liší. Tři respondenti uvedli, že se jedná o souvislost se slovem kobylyka. Jiní respondenti (6) se zase domnívají, že motivace znaku souvisí se slovem kůň, jehož ekvivalent v ČZJ má stejnou podobu jako znak KOBYLISY.

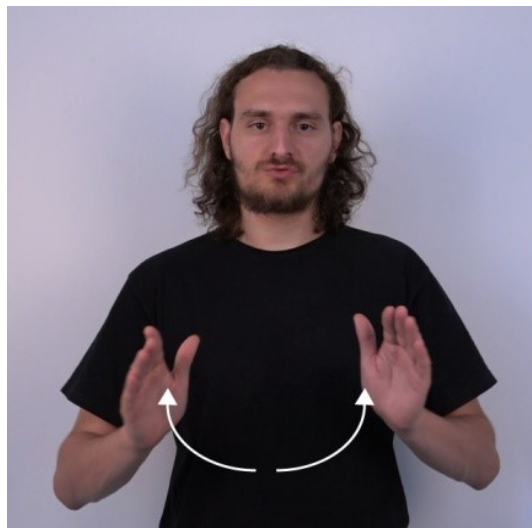
Obrázek 57: Znak KOBYLISY

9.1.26 Košíře

Tuto čtvrť Košíře devět neslyšících lidí označilo tímto znakem znázorněným na *obrázku č. 58*. Tři respondenti uvedli pro Košíře jinou lexikální variantu, kterou můžete vidět na *obrázku č. 59*. Obě tyto lexikální varianty jsou motivovány slovem koš, každá však jiným typem. Prvním případu jde o odpadkový koš, v druhém případě jde o košík např. proutěný.

Obrázek 58:
Znak KOŠÍŘE - Varianta A

Obrázek 59:
Znak KOŠÍŘE - Varianta B

9.1.27 Královice

Všech 17 respondentů uvedlo pro tuto čtvrť znak (viz *obr. 60*), který se shoduje se znakem KRÁL. Motivací znaku je právě slovo král, obsažené v názvu pražské čtvrti. Někteří z respondentů znak na místě pro čtvrť vymysleli a uvedli naprosto totožný znak.

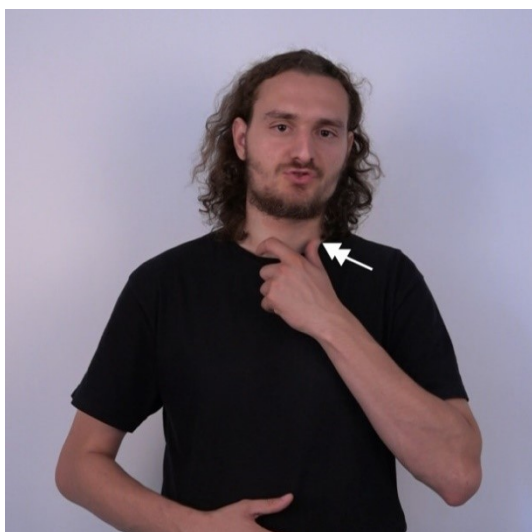

Obrázek 60: Znak KRÁLOVICE

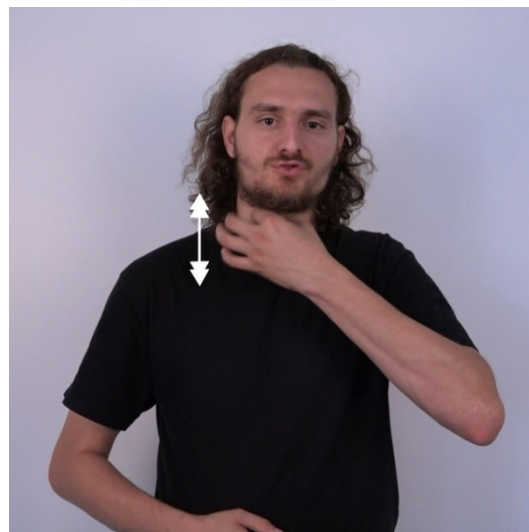
9.1.28 Krč

Pro Krč se objevily 3 varianty pojmenování. Dominantní ruka varianty A má tvar D_0 a pohybuje se opakovaně ke krku (viz *obr. č. 61*). Druhá varianta se liší pohybem, který je veden v oblasti krku nahoru a dolů (na videu na přiloženém CD). U třetí varianty je odlišný tvar ruky: tvar rO (*obr. 62*).

Motivací všech uvedených variant slovo krk, které název podle respondentů připomíná.

Obrázek 61:
Znak KRČ - Varianta A

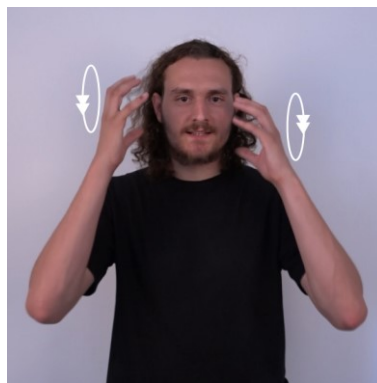
Obrázek 62:
Znak KRČ - Varianta C

9.1.29 Kunratice

Dva respondenti (oba z věkové kategorie 28-40) čtvrt' pojmenovali znakem pro kudrlinu (*obrázek č. 63*), kterou si také vysvětlují motivaci znaku. Podobnou motivaci uvedl nejstarší respondent, když uváděl pro tuto čtvrt' označení znakem na *obrázku 64*, jehož motivací je slovo kudrnatý (tedy kudrnaté vlasy).

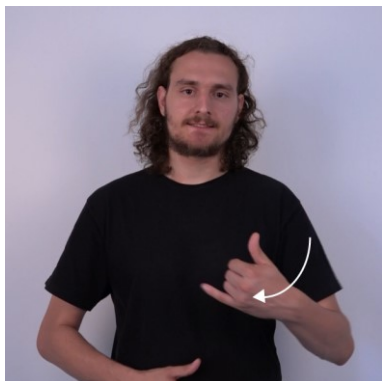

Obrázek 63:
Znak KUNRATICE -
Varianta A

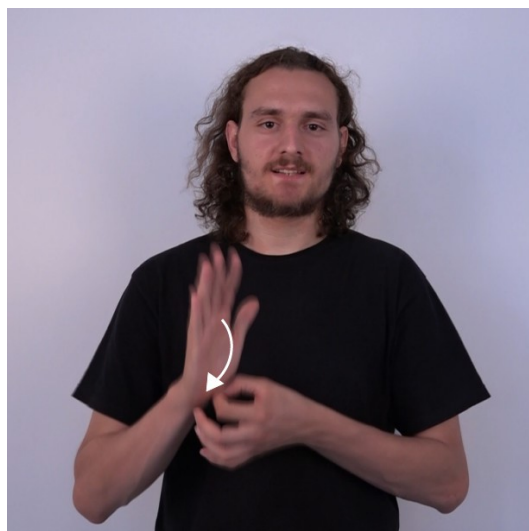

Obrázek 64:
Znak KUNRATICE -
Varianta B

Jeden respondent uvedl, že mezi neslyšícími se používá znak, který je znázorněn na *obrázku č. 65*. Jeho motivací je vulgární slovo kunda.

Obrázek 66: Znak KYJE

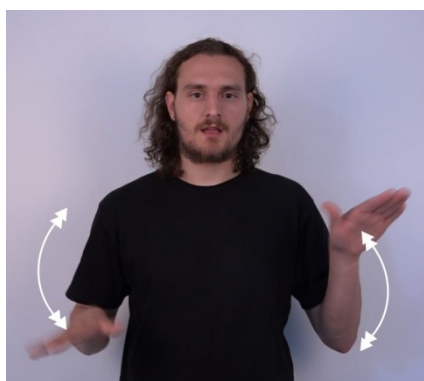
*Obrázek 65:
Znak KUNRATICE - Varianta C*

9.1.30 Kyje

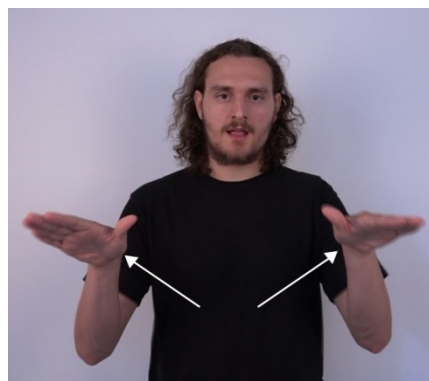
Pro Kyje 4 respondenti uvedli inicializovaný znak, který je artikulován písmenem „J“ z české prstové abecedy. V tomto znaku tedy není inkorporované písmeno „K“ z prstové abecedy, první písmeno názvu, nýbrž písmeno „J“, které se nachází uprostřed slova Kyje. Podoba znaku je znázorněna na *obrázku č. 66*.

9.1.31 Letňany

Patnáct respondentů pojmenovalo tuto pražskou oblast znakem, při kterém se ruce pohybují střídavým pohybem nahoru a dolů podle *obrázku č. 67*. Tři respondenti (dva, kteří uvedli již první variantu) uvedli variantu B lišící se pohybem, kdy se ruce pohybují šikmo nahoru směrem od těla (*obr. č. 68*). Motivací znaků je slova let a létat.

*Obrázek 67:
Znak LETŇANY - Varianta A*

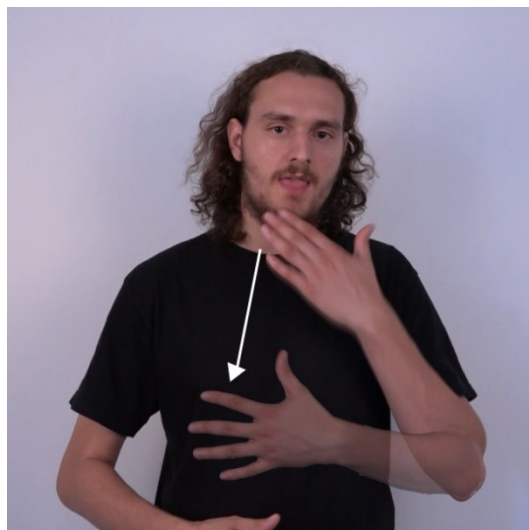

*Obrázek 68:
Znak LETŇANY - Varianta B*

9.1.32 Libeň

Šest respondentů uvedlo pro Libeň ustálený znak, který vypadá tak, jako vidíte na *obrázku č. 68*. Dominantní ruka se přesune z brady na hrud', v obou místech se těla dotýká. Žádný z těchto respondentů netuší, co by mohlo být motivací této podoby znaku.

Tři respondenti použili pro tuto pražskou oblast inicializovaný znak, ve kterém inkorporované písmeno „L“ z prstové abecedy zastupuje první písmeno názvu čtvrti (viz *obrázek č. 69*).

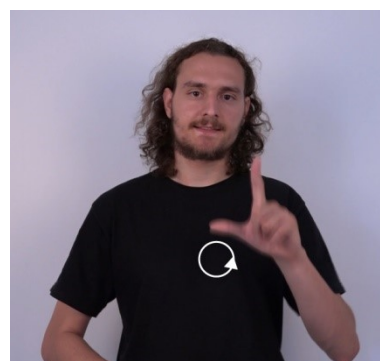

Obrázek 68:
Znak LIBEŇ - Varianta A

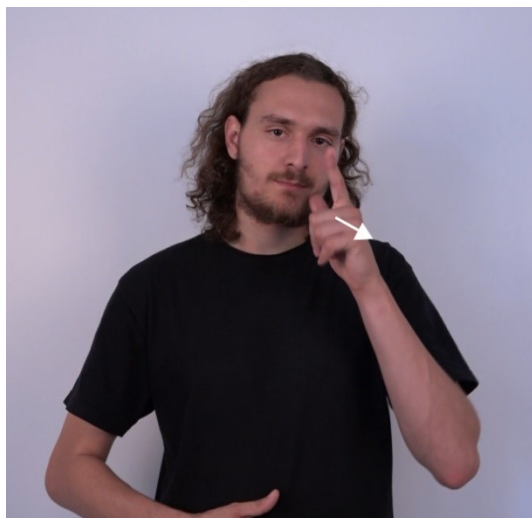
9.1.33 Libuš

Pro Libuš mi respondenti uvedli mnoho variant, všechny jsou však motivovány jménem Libuše.

Nejpočetněji zastoupenou variantou je znak inicializovaný, který je artikulován kruhovým pohybem. Manuální složka tohoto znaku je shodná se znakem LIBEŇ na *obr. 69*.

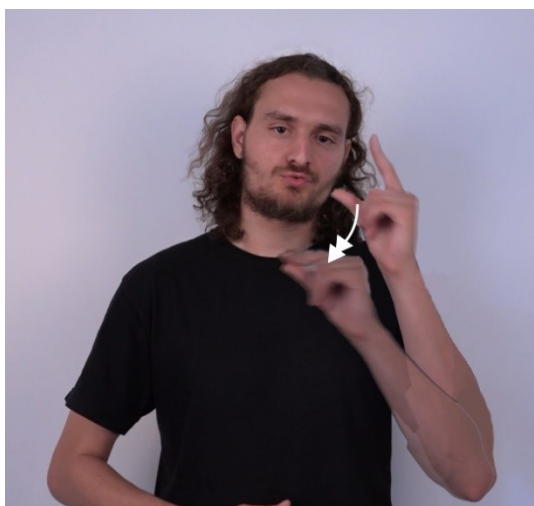
Obrázek 69:
Znak LIBEŇ - Varianta A

Obrázek 70:
Znak LIBUŠ - Varianta B

V druhé variantě se dominantní ruka tvaru D_0 („L“ z české prstové abecedy) pohybuje od tváře do neutrálního prostoru, jako je znázorněno na *obrázku č. 69*. Tuto variantu uvedl pouze jeden respondent.

Jeden respondent také použil variantu, kterou můžete vidět na *obrázku č. 70*. Zde se dominantní ruka opakovaně pohybuje od tváře směrem dolů. Tvar ruky se však při artikulaci znaku mění na tvar \hat{D} .

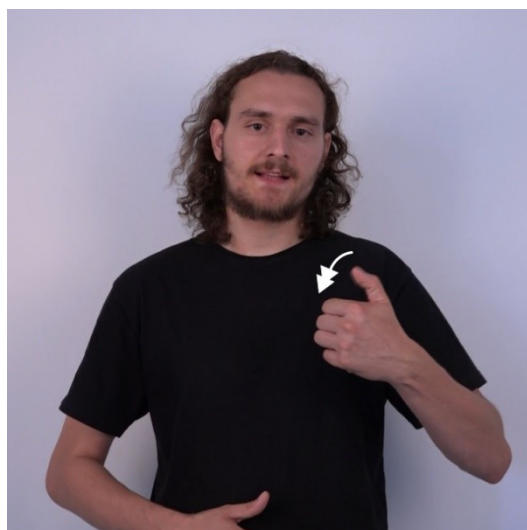
Obrázek 71: Znak LIBUŠ - Varianta B

*Obrázek 72:
Znak LIBUŠ - Varianta D*

9.1.34 Lipence

Čtyři respondenti uvedli tuto podobu znaku, kdy se pouze opakovaným pohybem palce mění tvar ruky A_0 na tvar A (viz obrázek č. 73). Motivaci však nebyl schopen určit ani jeden z nich.

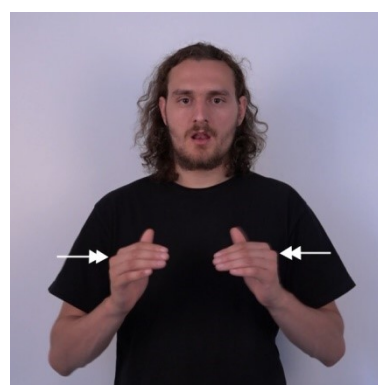

Obrázek 73: Znak LIPENCE

9.1.35 Malá Chuchle

Pro tuto pražskou čtvrť se mi podařily sesbírat 3 varianty. Samozřejmě se vždy jedná o složený znak ze dvou znaků, jehož první část znaku je vždy totožný – znak MALÝ (viz obrázek č. 74). Tato část znaku odlišuje lexikální jednotky od názvů pro vedlejší oblasti Velká Chuchle, podle které vznikla tato podoba znaku.

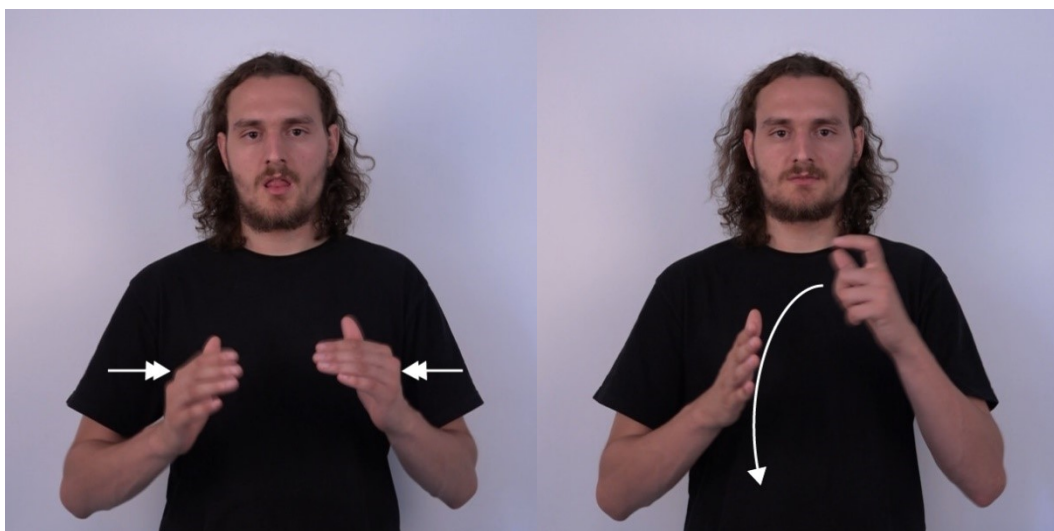
Motivace, podoba druhé části těchto složených znaků i počet respondentů uvádějících jednotlivé varianty jsou shodné jako u Velké Chuchli, proto více viz v kapitole 13.1.64.

Obrázek 74: Znak MALÝ

9.1.36 Malá Strana

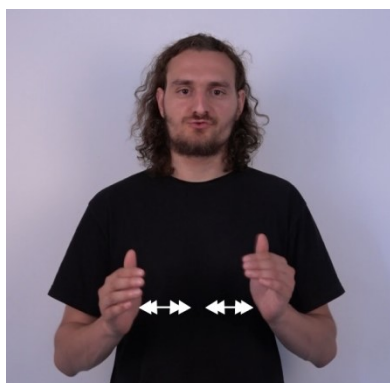
Všech 17 respondentů pro Malou Stranu uvedlo složený znak ze znaků MALÝ a STRANA. Podobu znaku můžete vidět na *obrázku č. 75*. U druhé části znaku (tedy znaku STRANA) pasivní ruka má tvar B₀ a aktivní ruka ve tvaru D₀ jednou přejede po dlani pasivní ruky směrem dolů. Motivaci také vysvětlili stejným způsobem, kdy stranou myslí stránku v knize.

Obrázek 75: Znak MALÁ STRANA

9.1.37 Malešice

Zde se objevily dvě varianty jednoho znaku, které se liší jen orientací rukou a uspořádáním v prostoru. Početnější zastoupení (9 respondentů) má varianta A, která je znázorněna na *obrázku č. 76*. Druhou variantu (*obr. 77*) použili pouze 3 respondenti. Pro obě varianty uvedli jako motivaci znaku slovo malý, které připomíná název Malešice a kterému odpovídá manuální složka znaku ekvivalentu v ČZJ.

*Obrázek 76:
MALEŠICE - Varianta A*

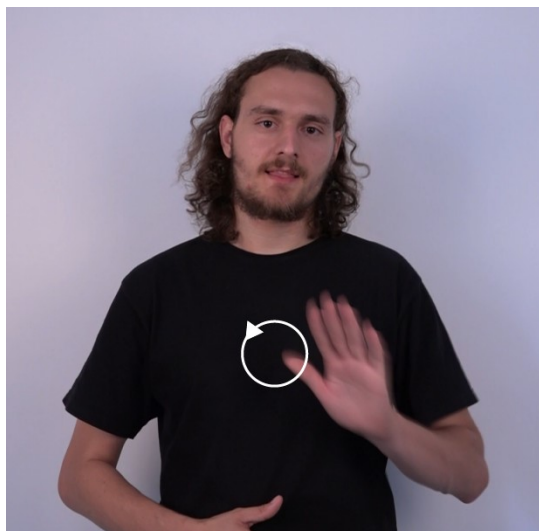

*Obrázek 77:
MALEŠICE - Varianta B*

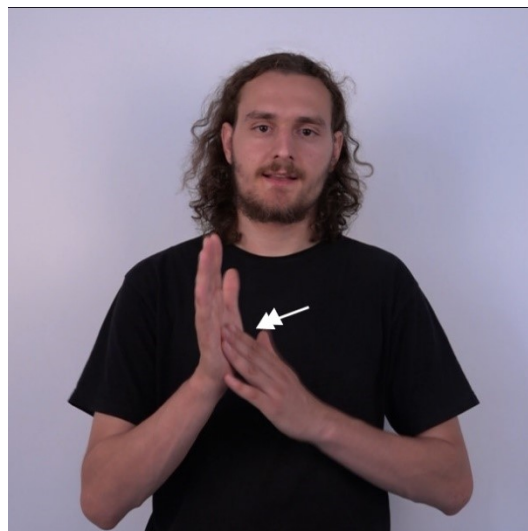
9.1.38 Michle

Čtyři neslyšící uvedli, že pro tuto pražskou čtvrť se používá znak, který můžete vidět na *obrázku č. 78*. Pouze jeden z nich se domnívá, že motivací znaku je souvislost s mlýnem, který se patrně nacházel v této oblasti. Znak pro Michle je tedy obdobný jako znak MLÝN.

Tři respondenti uvedli, že mezi neslyšícími používají pouze inicializovaný znak, shodný s písmenem „M“ z dvouruční prstové abecedy (viz *obr. 79*).

Obrázek 78:
Znak MALEŠICE - Varianta A

Obrázek 79:
Znak MALEŠICE - Varianta B

9.1.39 Modřany

Modřany všichni respondenti označili znakem, který se shoduje se znakem pro modrou barvu. Objevili se však tři varianty toho pojmenování. Dvě z nich se liší pouze tím, zda pohyb je opakovaný nebo veden pouze jednou od tváře do prostoru před obličejem. Nejvíce respondentů (12) uvedlo znak MODŘANY (Varianta A) s opakovaným pohybem (*obrázek č. 80*). Třetí varianta je sice

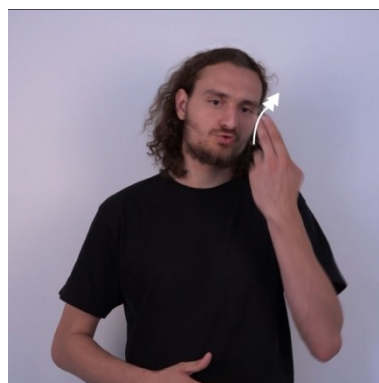
Obrázek 80:
MODŘANY - Varianta A

uvedena opět s opakovaným pohybem liší se však od prvních dvou místem artikulace. Je totiž artikulovaný na stejné straně, jako je aktivní ruka a ne na opačné (*obr. č. 81*). Tuto variantu mi ukázal pouze jeden respondent.

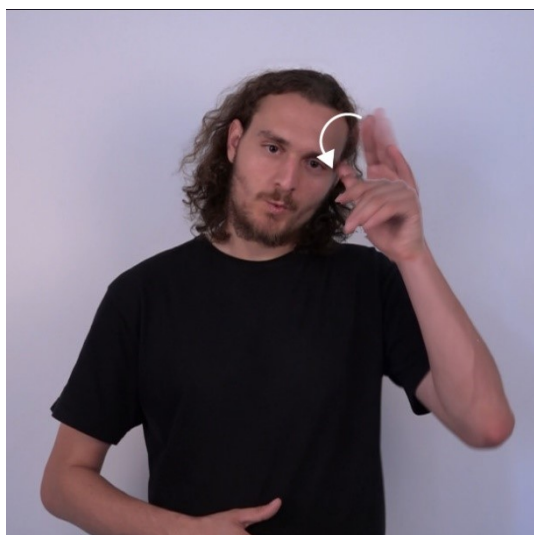
9.1.40 Motol

Sedm respondentů pro Motol ukázalo znak, který je znázorněn na *obrázku č. 82*. U této varianty se ruka po celou dobu artikulace dotýká palcem čela na straně hlavy a ostatní prsty několikrát zamávají.

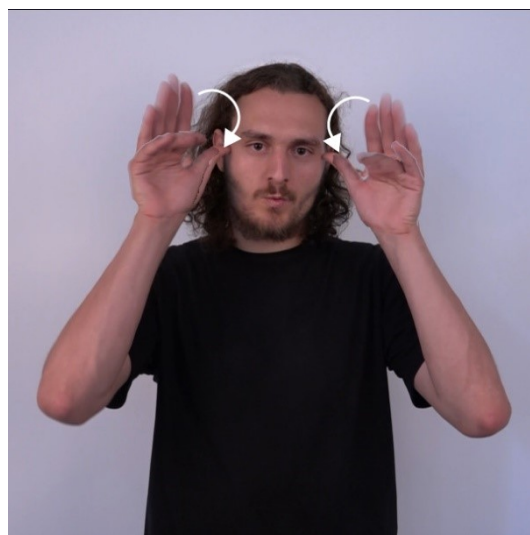
Motivaci znaku nepodal ani jeden respondent. Zajímavé by se ale mohlo zdát, že se jedná o respondenty pouze ze dvou mnou vytvořených nejmladších věkových skupin 21-27 (4 respondenti) a 28-40 (3 respondenti).

Obrázek 81:
MODŘANY - Varianta B

Obrázek 82:
Znak MOTOL - Varianta A

Obrázek 83:
Znak MOTOL - Varianta B

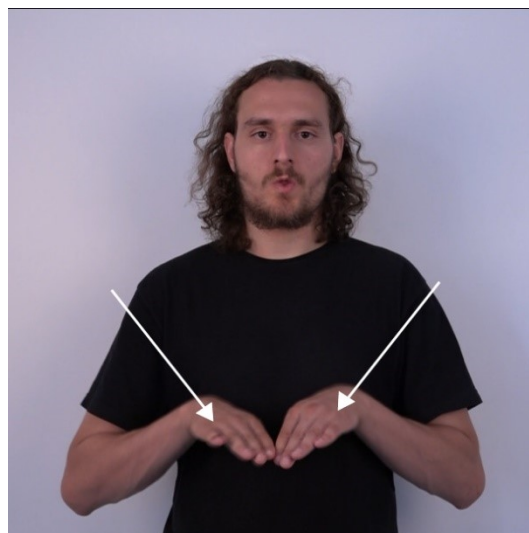
Dva respondenti použili podobnou variantu, artikulovanou však oběma rukama (viz *obrázek č. 83*). Jeden z nich jako motivaci znaku uvedl, že by to mohlo souviset s motýlem. Každý z těchto respondentů patří do věkové skupiny 41-60 a 61-86.

Čtyři respondenti pro čtvrt' Motol uvedli znak shodný se znakem MOTOR (ruka v pěsti (tvar „A“) a celé předloktí se opakovaně pohybuje nahoru a dolů - *obr. 84*) a tím si také vysvětlovali motivaci. Jeden z nich podal informaci o tom, že se za mlada setkal nejprve s tímto znakem, poté se však začal používat mezi neslyšícími znak, který je znázorněn na *obrázku č. 82*.

Další odlišnou variantu (na *obrázku č. 85*) zmínili 3 respondenti včetně jednoho, který uvedl také předchozí popsanou variantu C a jednoho, který běžně používá první variantu (A). Jeden respondent uvedl, že se jedná o starý znak. Další z respondentů byl schopen vysvětlit motivaci znaku takto: pohyb rukou odpovídá znaku ve tvaru V známé nemocnice v této oblasti ve tvaru V. Jiný neslyšící uvedl, že znak je okopírovaný od znaku pro Podolí (kde se také nachází známá nemocnice).

*Obrázek 84: Znak MOTOL
- Lexikální varianta C*

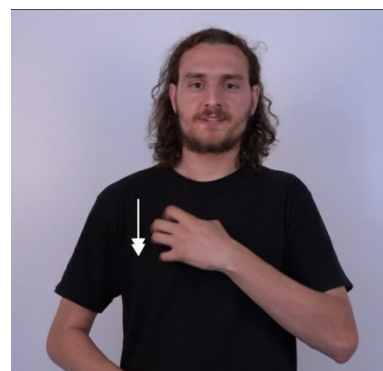

*Obrázek 85: Znak MOTOL
- Lexikální varianta D*

9.1.41 Nebušice

Pro Nebušice pouze 2 respondenti uvedli znak a každý odlišnou podobu. Jeden z nich uvedl, že několik neslyšících ze starší generace viděl používat pro tuto oblast znak, který můžete vidět na *obrázku č. 86*. Domnívá se, že motivací znaku je znak VESNICE a tedy to, že dříve tato čtvrť byla vesnicí (zřejmě než se stala součástí Prahy).

Druhý respondent uvedl jinou podobu znaku, kdy obě ruce tvaru \hat{A} se lehce pohybují k sobě v neutrálním prostoru tak, jak je znázorněno na *obrázku č. 87*. Motivace znaku však není respondentovi známa.

*Obrázek 86:
NEBUŠICE - Varianta A*

9.1.42 Nové Město

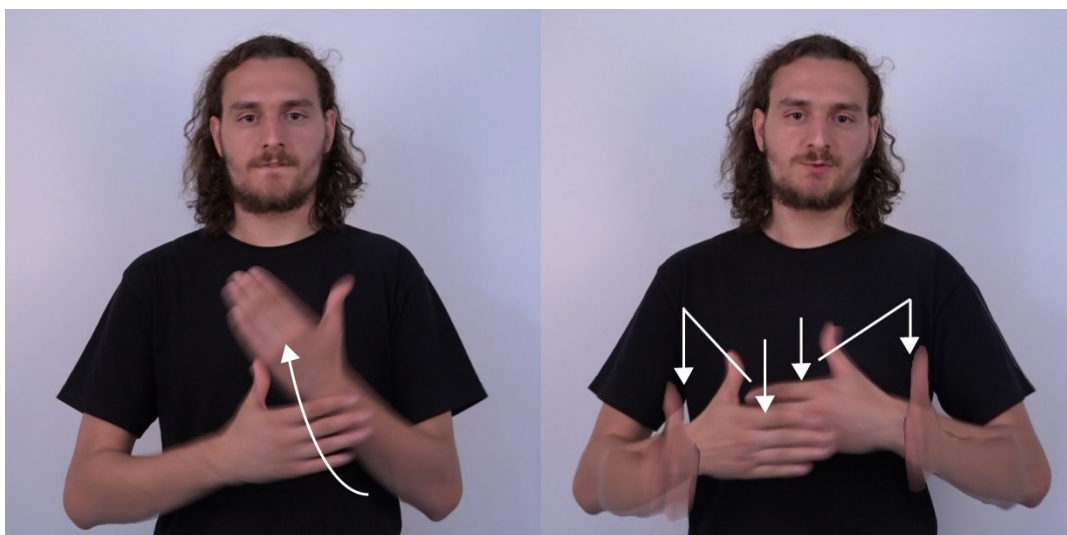
Pro čtvrť Nové Město jsem získala celkem 3 varianty znaku, které se liší vždy částí, která vyjadřuje druhé slovo dvouslovného pojmenování čtvrti v ČJ – tedy Město. Znaky jsou stejně jako v ČJ složeny ze dvou lexémů, tedy ze dvou znaků. U všech variant je vždy shodná první část jednotky – znak NOVÝ.

Druhá část znaku má vždy význam města. Pro město se objevily 3 varianty a tak celý složený znak má tedy 3 možné varianty.

Nejpoužívanějším (použilo čtrnáct respondentů) variantou je znak uvedený na obrázku č. 88, ve kterém jsem se pokusila vyznačit pohyb rukou. Druhá složka znaku je artikulována rukama ve tvaru B₀, které se nejprve nachází v neutrálním prostoru jedna za druhou (nedominantní ruka blíže k tělu) dlaněmi k tělu, poté se během artikulace mění orientace rukou a ruce se přesouvají do pozice, kdy obě směřují prsty od těla a dlaněmi k sobě.

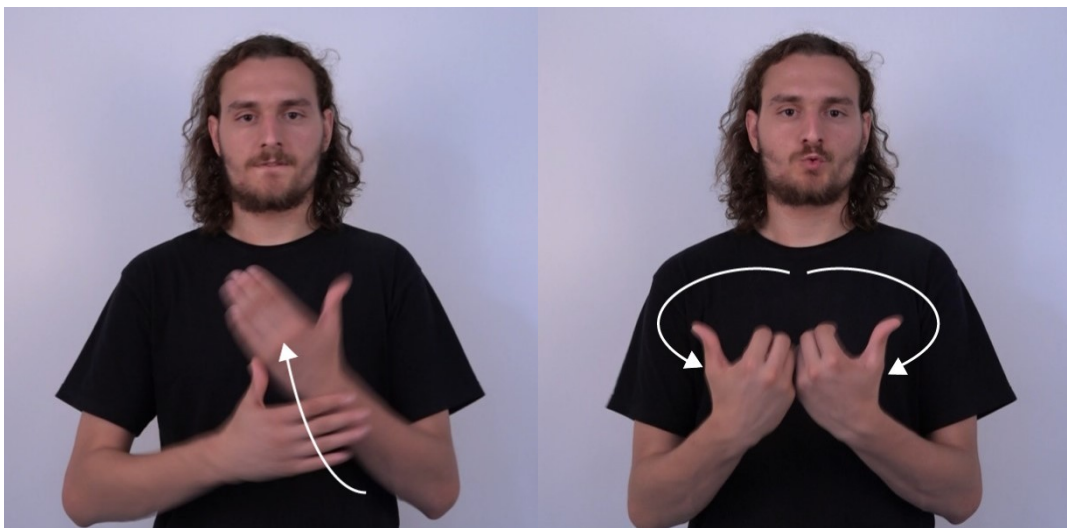

*Obrázek 87: NEBUŠICE
- Lexikální varianta A*

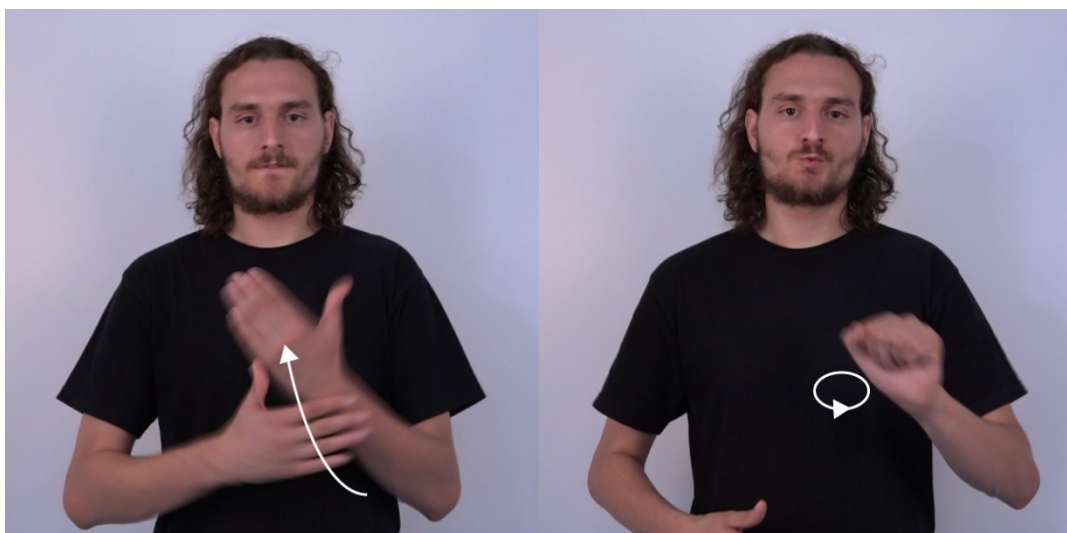
Obrázek 88: Znak NOVÉ MĚSTO - Varianta A

U druhé varianty se u druhé část znaku objevuje tvar ruky Y a pohyb obou rukou je zrcadlově veden obloukovým pohybem směrem od těla v neutrálním prostoru (viz obr. č. 89). Tuto podobu použili pouze 2 respondenti.

Obrázek 89: Znak NOVÉ MĚSTO - Varianta B

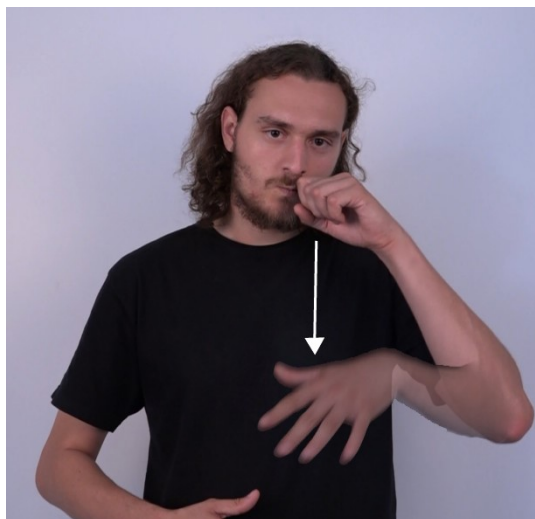
Třetí variantu (*obr. 90*) uvedli také pouze 2 respondenti, kteří znakovali i s variantou A. Znak MĚSTO, obsažené v tomto složeném znaku, se artikuluje rukou tvary A a kruhovým horizontálním pohybem. Oba respondenti si jsou vědomi, tato podoba znaku (druhá část složeného znaku) pro město je znakem používaný zejména na Moravě. Respondent pocházející z Moravy preferuje tuto LV, druhý respondent ne, pouze o této variantě ví.

Obrázek 90: Znak NOVÉ MĚSTO - Varianta C

9.1.43 Nusle

Pražskou čtvrť Nusle 8 respondentů označilo první variantou, která je na obrázku č. 91. Pohyb ruky začíná u nosu ve tvaru „A“ a přesunuje se do dolů, do neutrálního prostoru. Ruka se během posunu rozevívá a končí ve tvaru 5 (případně 5̣, pokud se ruka nerozevře úplně). Podle pěti z těchto respondentů je motivací znaku podobnost názvu v ČJ se slovem nudle a proto interpretují podobu znaku jako vytékající nudli z nosu.

Obrázek 91:
Znak NUSLE - Varianta A

Pouze jeden respondent uvedl odlišnou variantu a zdůvodnil podobu znaku tím, že se tato oblast nachází v údolí – tedy hluboko, dole; a dole pod nuselským mostem. Proto je podoba znaku shodná se znakem HLUBOKÝ a DOLE (viz obr. č. 92).

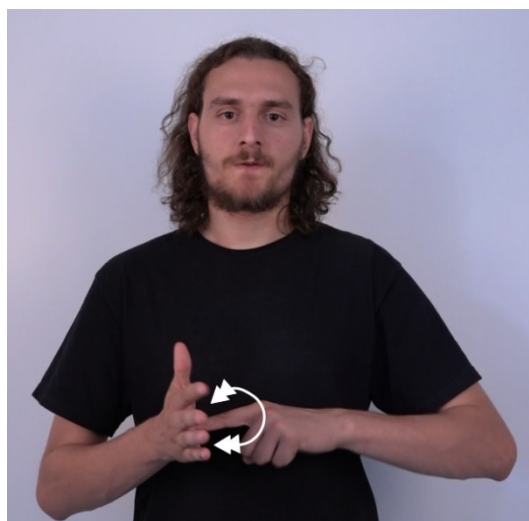

Obrázek 92:
Znak NUSLE - Varianta B

9.1.44 Petrovice

Pro Petrovice všichni respondenti použili naprosto stejný znak, který můžeme vidět ilustrovaný obrázkem č. 93. Znak se skládá z pasivní ruky tvaru B₀ a aktivní ruky tvaru D, která se ukazovákem dotýká v dlani pasivní ruky a opakovaně se v zápěstí.

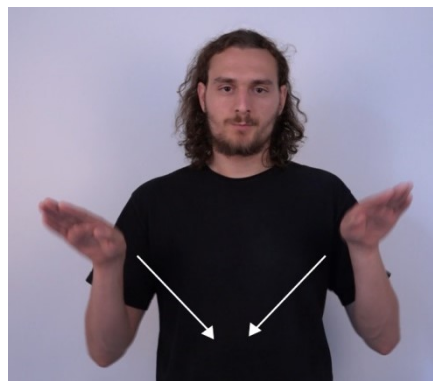
Tři z těchto respondentů informovali, že si nejsou jistí ustáleností, ale v případě potřeby pojmenovat tuto čtvrť by použili právě tento znak. Motivací znaku je dle všech jméno Petr (či Petra), jejichž ekvivalentem manuální složky znaku je právě tato podoba.

Obrázek 93: Znak PETROVICE

9.1.45 Podolí

Třináct respondentů uvedlo pro tuto část Prahy znak znázorněný na *obrázku č. 94*. Osm z nich uvádělo, že motivací znaku je tvar místního plaveckého bazénu. Čtyři respondenti tvrdí, že motivací znaku je údolí, ve kterém se oblast nachází. Dva respondenti dokonce uvádí obě motivace znaku.

Obrázek 94: Znak PODOLÍ

9.1.46 Prosek

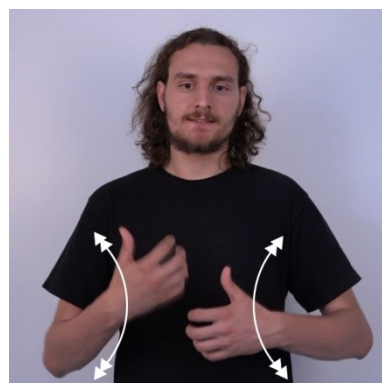
Prosek 14 respondentů označilo znakem, který je shodný se znakem PROSIT, kdy, jak vidíme na *obrázku č. 95*, ruce o sebe vzájemně třou v neutrálním prostoru. Právě podobnost názvu se slovem prosit všichni tito respondenti zmínili jako motivaci znaku.

Obrázek 95: Znak PROSEK

9.1.47 Radlice

Pro Radlice plný počet respondentů s jistotou uvedl znak, kdy jsou aktivní obě ruce ve tvaru C₀ (případně 5[#], podle rozevření prstů jednotlivých respondentů) a střídavým pohybem se pohybují v neutrálním prostoru nahoru a dolů a vzájemně o sebe třou klouby prstů (*obrázek č. 96*).

Obrázek 96: Znak RADLICE

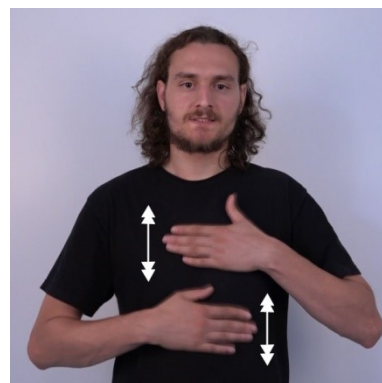
Jako motivaci znaku uváděli respondenti školu pro neslyšící ve Výmlově ulici, která se označuje tímto znakem (včetně mluvního komponentu „Radlice“). Je však těžké určit, zda znak pro čtvrt' odvozen od znaku pro tuto školu nebo naopak.

Motivací znaku je podle respondentů místní škola pro neslyšící, která je označena tímto znakem. Podrobnější motivaci znaku se pokusili interpretovat pouze 4 respondenti. Dva uvádí podle tvaru rukou, že na tomto místě dříve byly jen zoraná pole. Stejným tvarem ruky tedy v neutrálním prostoru naznačovali rovnoběžné linky. Jeden respondent si myslí, že by se mohlo jednat o souvislost se strojem, jehož ekvivalent v ČZJ má podobnou podobu, ruce se jen pohybují současně. Podrobnější

vysvětlení však neuvádí. Poslední respondent se domnívá, že by motivací znaku mohla být soutěž, opět ale bližší vysvětlení pro toto tvrzení nepodává.

9.1.48 Radotín

U této čtvrti se objevila také pouze jedna varianta pojmenování. Dvanáct respondentů pojmenovalo tuto oblast znakem, který vidíte na *obrázku č. 97*. Znak je motivovaný podobností názvu se slovem radost a proto respondenti používají pro tuto čtvrt' stejný znak jako RADOST.

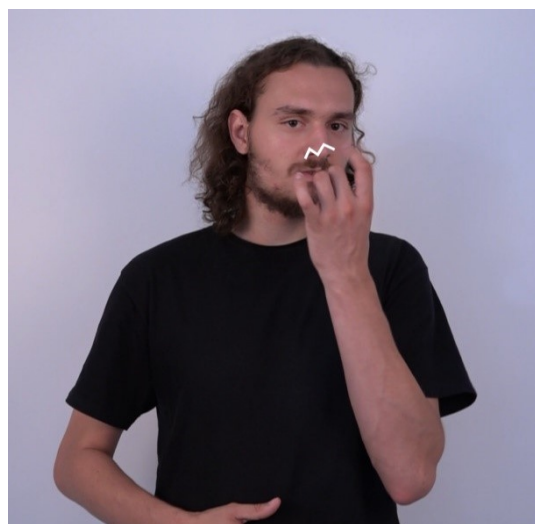

Obrázek 97: RADOTÍN

9.1.49 Ruzyně

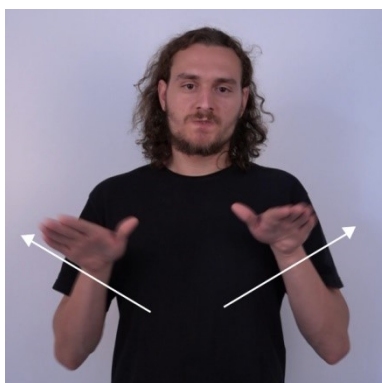
Větší skupina respondentů (10 lidí) pro čtvrt' Ruzyně uvedla znak, který je shodný se znakem pro květinu – růži. Takovou motivaci znaku odhadlo 6 z nich. U této varianty se pohybuje ruka pohybem jakoby „cvrnkáním prostředníkem“ v blízkosti nosu (viz *obr. č. 98*).

Tři respondenti použili znak, který vidíme na *obrázku č. 99*. A pouze jeden respondent jako ekvivalent k českému Ruzyně použil znak znázorněný na *obrázku č. 100*. Dle těchto neslyšících je motivací

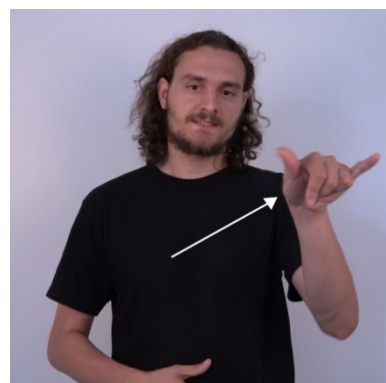

*Obrázek 98:
Znak RUZYŇĚ - Varianta A*

znaku letiště Václava Havla, nacházející se v této části Prahy. Znak na obrázku je shodný se znakem LETIŠTĚ, znak na obrázku má znázorňovat odlétání letadla.

*Obrázek 99:
Znak RUZYŇĚ – Varianta B*

*Obrázek 100:
Znak RUZYŇĚ - Varianta C*

9.1.50 Řepy

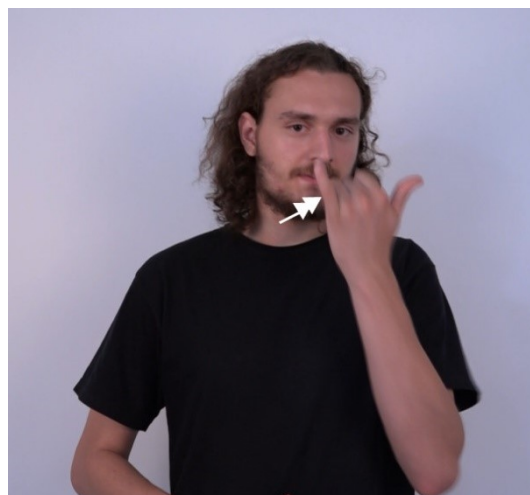
Pohyb ruky u dvou variant pro Řepy se liší pouze směrem pohybu. Znak je artikulován na bradě ve tvaru ruky Y a v prvním případě (Varianta A) je opakovaný pohyb veden směrem nahoru (obrázek č. 101), druhá varianta (B) se pohybuje opačným směrem. Všech 17 respondentů uvedlo jako motivaci znaku znak ŘEPA pro jako typ zeleniny, připomínající název v ČJ.

Pouze jeden respondent úplně uvedl odlišnou variantu, která je také motivovaná řepou. Podoba znaku je znázorněna na obr. č. 102.

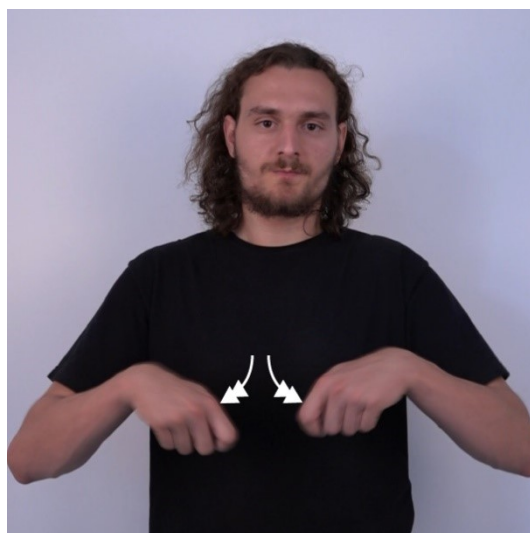
9.1.51 Sedlec

Sedlec několik respondentů (4) pojmenovalo znakem, jehož motivací dle neslyšících je slovo sedět či (koňské) sedlo. Proto znak vypadá stejně jako znak SEDĚT (viz obrázek č. 102).

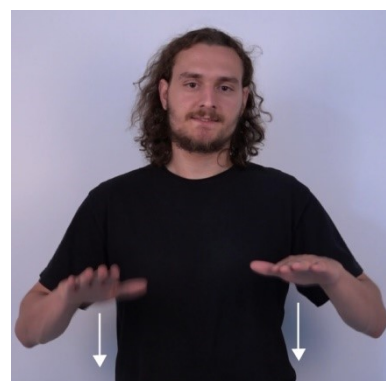
Pouze třem dalším respondentům při pohledu na název této čtvrti naskočila na mysl odlišný znak, motivována sedlákem, se kterou se ve svém životě patrně setkali. Tato varianta je znázorněna na obrázku č. 103. U tohoto ruka začíná tvarem 5 v oblasti hrudi a pohybuje se krouživým pohybem (krátká spirála), během něhož se tvar ruky mění na A.

Obrázek 101: Znak ŘEPY
- Varianta A

Obrázek 102: Znak ŘEPY - Variantta C

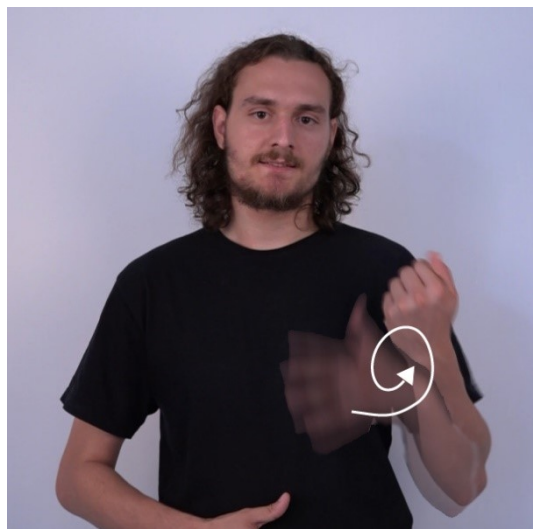
Obrázek 103:
SEDLEC - Varianta A

9.1.52 Slivenec

Respondenti pro Slivenec uvedli dvě možné varianty, které jsou obě motivovány slivovicí.

První znak použili 4 respondenti pouze z věkové skupiny 28-40. Aktivní ruka v tomto znaku ve tvaru \hat{P} opakovaně stiskne prsty pasivní ruky tvaru P (viz obrázek č. 104).

Druhou variantou pojmenovali Slivenec dva respondenti z věkové kategorie 61-86. Znak vidíme na obrázku č. 105.

Obrázek 102:
Znak SEDLEC - Varianta B

Obrázek 104:
Znak SLIVENEC - Varianta A

Obrázek 105:
Znak SLIVENEC - Varianta B

9.1.53 Smíchov

Smíchov byl čtrnácti respondenty označen znakem, jehož podoba je na obrázku č. 106. Ruka je ve tvaru \check{D} , a lehce se kroutí v oblasti čela.

Znak u tří respondentů se lehce lišil, protože v jejich provedení znaku SMÍCHOV se palec dotýká

Obrázek 106:
SMÍCHOV

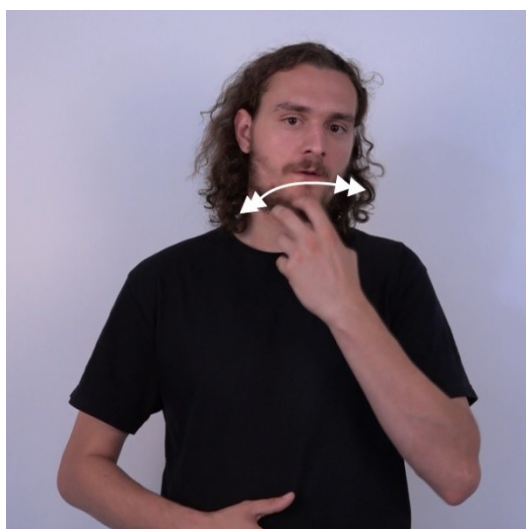
čela a pohybuje se tak pouze ukazovák. Tvar ruky se tedy přibližuje spíše tvaru D₀ (obr. č. 107).

Všichni tito respondenti si spojují znak se školou pro neslyšící v Holečkově ulici, pro který je manuální složka znaku totožná a tímto vysvětlují motivaci znaku. Když jsem se vyptávala více o motivaci znaku pro tuto školu pro neslyšící, respondenti už většinou neuměli odpovědět. Pouze jeden respondent si myslí, že „*děti, které navštěvovaly tuto školu, byly považovány za chytřejší než žáci jiných škol pro neslyšící.*“

Obrázek 107:
Znak SMÍCHOV - Varianta B

Tři respondenti (neslyšící pouze z věkové kategorie 28-40) kromě předchozích variant uvedli také variantu na obrázku č. 108, která je totožná se znakem SMÍCH. Motivací znaku je tedy slovo smích, který je obsažen v názvu čtvrti. Respondenti uvedli, že toto pojmenování spatřili u několika neslyšících, kteří bydlí mimo Prahu.

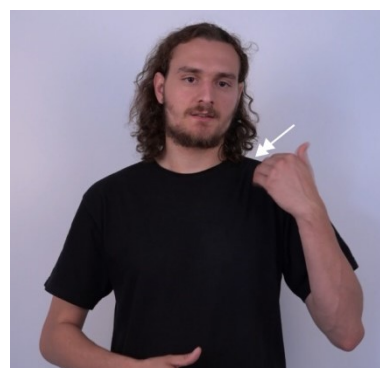
Obrázek 108:
Znak SMÍCHOV - Varianta C

Dochází zde k rozporu s tvrzením jednoho respondenta, který mluvil o variantě znaku A: „*Nevím, jaká je motivace znaku. Znak SMÍCHOV se takto ukazuje už dlouho. Neslyšící to od sebe kopírují už mnoho generací. Všichni neslyšící používají stejný znak, vůbec se to nemění.*“

„*Nevím, jaká je motivace znaku. Znak SMÍCHOV se takto ukazuje už dlouho. Neslyšící to od sebe kopírují už mnoho generací. Všichni neslyšící používají stejný znak, vůbec se to nemění.*“

9.1.54 Staré Město

U Starého Města dochází k podobné situaci, jako známe již u čtvrti Nové Město (viz kapitola 13-1.42). Opět se jedná o složený znak a má 3 možné varianty

Obrázek 109: STARÝ

(resp. 3 možné varianty druhé části složeného znaku). První část znaku se samozřejmě liší od znaku NOVÉ MĚSTO, neboť je ekvivalentem slova starý (viz *obrázek č. 109*).

9.1.55 Stodůlky

Pro čtvrť s názvem Stodůlky se v mém výzkumu objevily 3 varianty. První označení uvedlo 9 respondentů. Znak, jehož ruka má tvar *Å* a opakovaně se pohybuje od těla a k zpět k tělu, můžete vidět na *obrázku č. 110*. Pouze tři respondenti se pokusili vysvětlit motivaci tohoto znaku. Dva uvedli, že se jedná o podobnost názvu se slovem stodola a proto se používá manuální složka znaku STODOLA pro tuto čtvrť. Jeden respondent uvedl, že znak souvisí se slovem důl, kterému také odpovídá forma znaku.

*Obrázek 110:
Znak STODŮLKY- Varianta A*

Druhou variantou je složený znak znázorněný na *obrázku č. 111*, který použili 3 respondenti. První část znaku je totožný se znakem pro číslo sto a druhý znak, reprezentuje druhou část názvu – důl.

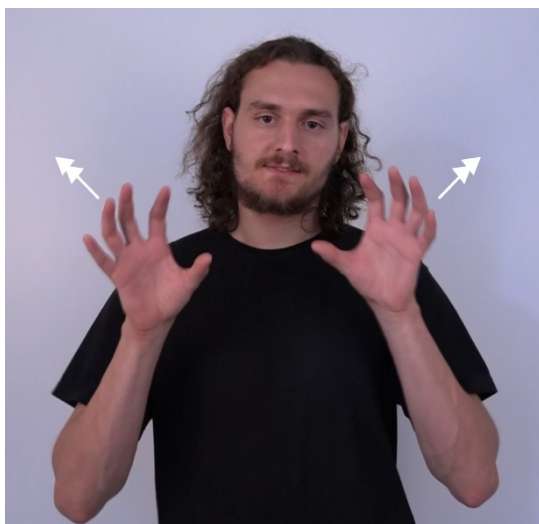
Pouze jeden respondent použil pro označení Stodůlek pouze druhou část již popsaného složeného znaku STODŮLKY (Varianta C).

Obrázek 111: Složený znak STODŮLKY- Varianta B

9.1.56 Strašnice

Pět respondentů označilo Strašnice vždy znakem, jehož manuální složka je shodná se znakem STRAŠIT. První varianta je znázorněna na *obrázku č. 112*. Tři respondenti však použili nepatrně odlišnou variantu, která se liší tvarem rukou – viz *obrázek č. 113*. Tyto varianty uvedli převážně mladší neslyšící (pouze jeden respondent z věkové kategorie 41-60) použil také variantu A.

Obrázek 112:
Znak STRAŠNICE - Varianta A

Obrázek 113:
Znak STRAŠNICE - Varianta B

Dalších pět respondentů označilo Strašnice znakem, který je uveden na *obrázku č. 114*. Tuto variantu použili neslyšící z věkových kategorií 41-60 a 61-86. Dva respondenti z nejstarší věkové skupiny ukázali pro Strašnice podobný znak, který je však jiný v opačném pohybu ruky. Opět je znak znázorněn na obrázku, a to na *obr. č. 115*. Žádný z těchto respondentů nevedl motivaci znaku.

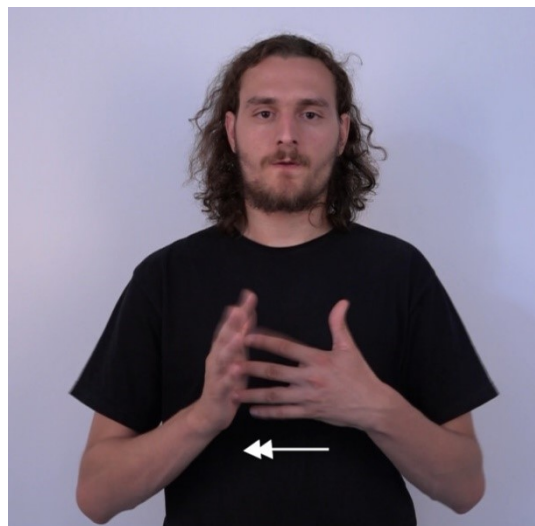
Obrázek 114:
Znak STRAŠNICE - Varianta C

Obrázek 115:
Znak STRAŠNICE - Varianta D

9.1.57 Střešovice

Pro Střešovice tři respondenti uvedli pouze jeden ustálený znak. Dominantní ruka tvaru 5 se opakovaně pohybuje prsty do dlaně pasivní ruky, jako je to znázorněno na *obr. č. 116*. Ani jeden respondent neuvedl motivaci znaku.

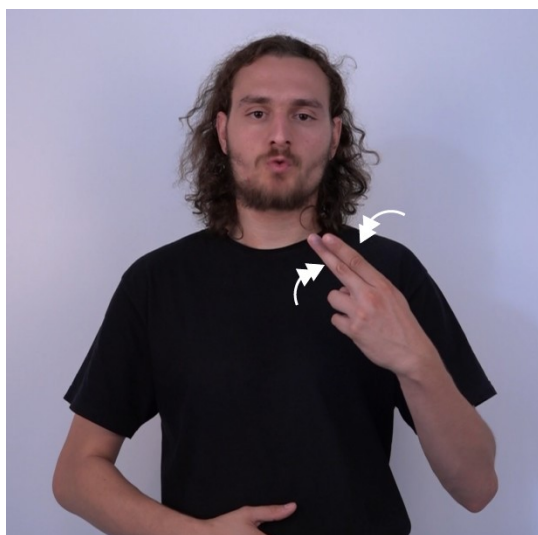

Obrázek 116: Znak STŘEŠOVICE

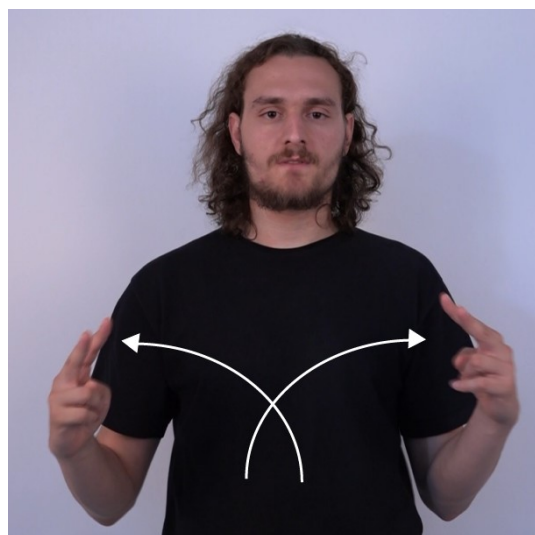
9.1.58 Střížkov

Šest respondentů artikulovalo znak tvaru ruky V v neutrálním prostoru a pohybovalo dvěma prsty k sobě a od sebe (tedy do tvaru P), jako kdyby stříhali nůžkami. Právě tuto motivaci uvedli respondenti pro znak STŘÍŽKOV. Podobu znaku můžete vidět na *obrázku č. 117*.

Jeden respondent uvedl, že se pro tuto část Prahy používá znak, artikulovaný tvary rukou P. Pohyb znaku můžeme vidět na *obrázku č. 118*. Motivací znaku je podle respondenta tvar stanice metra Střížkov.

*Obrázek 117:
Znak STŘÍŽKOV - Varianta A*

*Obrázek 118:
Znak STŘÍŽKOV - Varianta B*

9.1.59 Suchdol

Pro Suchdol uvedli ustálený znak pouze tři respondenti, shodli se ale na tom stejném, který je zobrazen na *obrázku č. 119*. Také všichni tři uvedli stejnou motivaci znaku, kterou je slovo suchý či sucho, připomínající názvem a proto znak má stejnou podobu jako znak SUCHÝ.

Obrázek 119: Znak SUCHDOL

9.1.60 Troja

Dvanáct respondentů mi pro tuto čtvrť ukázalo znak, který je zobrazen na *obrázku č. 120*. Motivací je podle čtyř z nich číslo tři obsažené v názvu, pro to, jak vznikl pohyb znaku a orientace, však vysvětlení nepodali.

Tři další respondenti pro Troju uvedli odlišnou formu pojmenování čtvrti (viz *obrázek č. 121*). Motivací znaku je opět podobnost názvu s jiným slovem, tentokrát uváděli část slova troj-, pro který používají právě tento tvar a pohyb ruky.

*Obrázek 120:
Znak TROJA - Varianta A*

9.1.61 Třebonice

Pro pražskou čtvrť s názvem Třebonice pouze 5 lidí se shodlo na tomto znaku (*obrázek č. 122*). Manuální složka znaku vypadá stejně jako znak pro čtvrť Střešovice (viz *kap. 13.57*). Nikdo neupozornil na souvislost mezi těmito čtvrtěmi a znaky pro ně.

Pouze jeden z respondentů uvedl

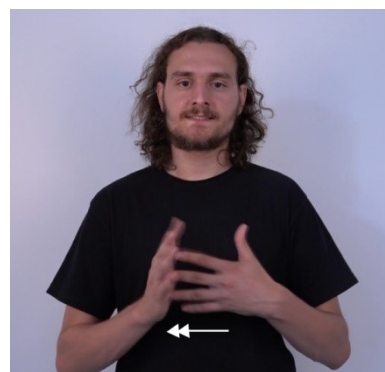

*Obrázek 121:
Znak TROJA - Varianta B*

možnou motivaci: podobnost názvu s městem Třebíč, pro který existuje také stejná podoba znaku.

9.1.62 Uhříněves

Tři respondenti pro Uhříněves uvedli znak, jehož manuální složka je totožná se znakem MAĎARSKO, motivací znaku jsou tedy Uhry či Uhersko, pro které existuje totožný znak (viz obr. č. 123 – první část znaku).

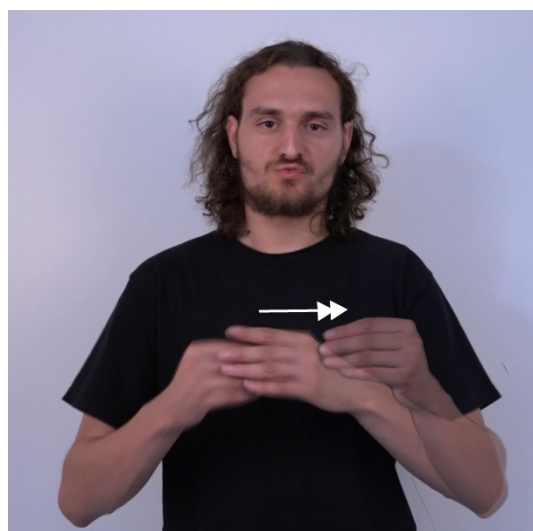
Obrázek 122: TŘEBONICE

Jeden respondent použil složený znak ze znaků UHRY a VES (obr. 123). Motivací znaku jsou tedy, stejně jako v předchozím případě, Uhry, které jsou dle respondenta/ů obsaženy v názvu čtvrti, a dále slovo ves, které je také součástí názvu.

Obrázek 123: Znak UHŘÍNĚVES – Varianta B

Dva respondenti tvrdí, že pro Uhříněves také existuje další varianta, která je motivována uhlím. Tato varianta je znázorněna na obrázku č. 124. Obě ruce mají tvar N, aktivní ruka se rozevívá a nasouvá na pasivní ruku a poté opět z ní sjíždí. Pohyb se několikrát opakuje.

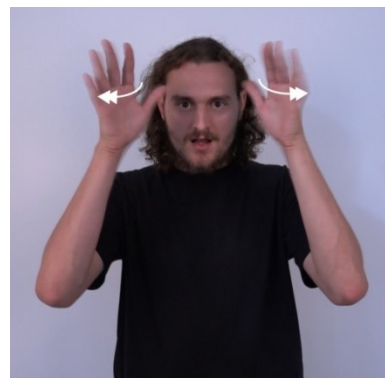
Obrázek 124:
Znak UHŘÍNĚVES – Varianta C

9.1.63 Veleslavín

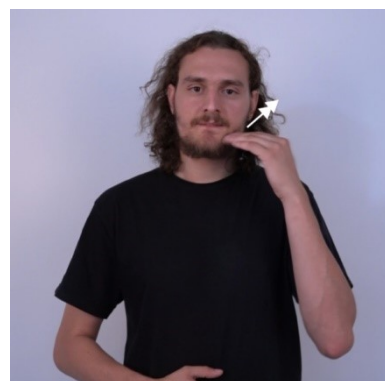
Pro tuto čtvrt' znalo označení velmi málo respondentů. Pouze dva uvedli, že jejich varianta je opravdu používaná mezi neslyšícími. Ostatní respondenti buď nevedli pro Veleslavín žádný znak, nebo se ho pokusili vymyslet.

Jeden respondent uvedl variantu (*obrázek č. 125*), která je motivována znakem VESELÝ. Podle respondenta je slovo veselý podobné názvu Veleslavín.

Druhý respondent mi představil znak, který je znázorněn na *obrázku č. 126*. Tento znak je manuální složkou totožný se znakem USMÍVAT SE, respondent však uvedl také souvislost znaku se slovem veselý.

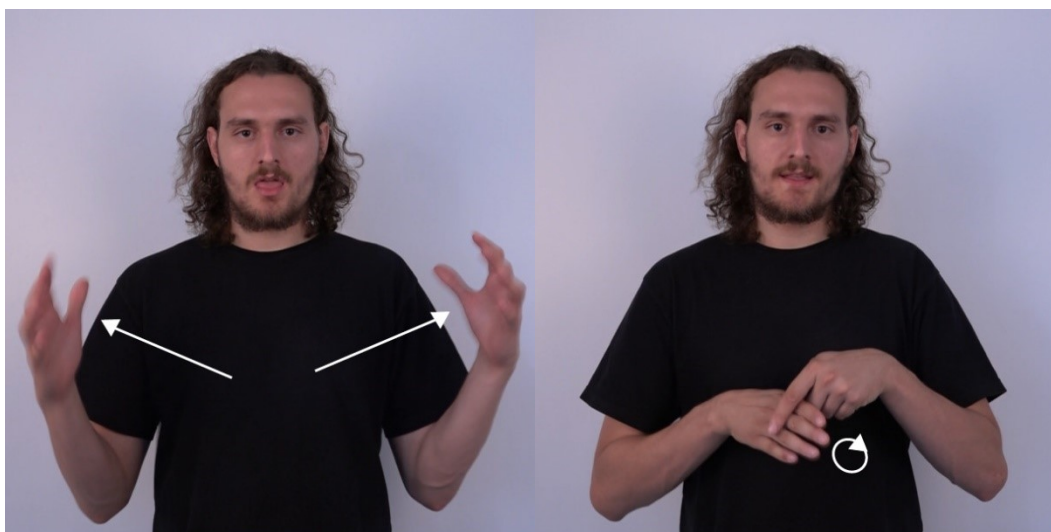
*Obrázek 125:
VELESLAVÍN – Varianta A*

*Obrázek 126:
VELESLAVÍN – Varianta B*

9.1.64 Velká Chuchle

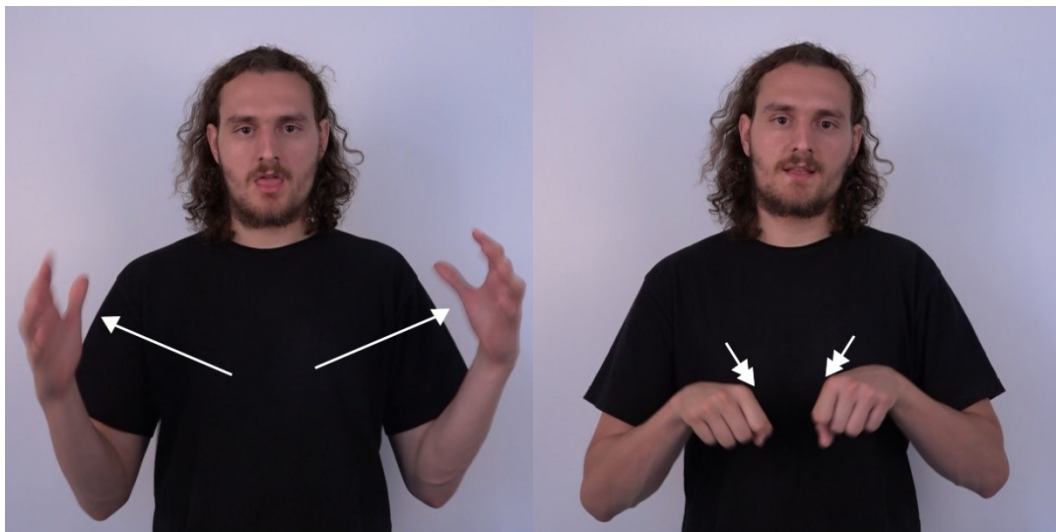
Pro čtvrt' Velká Chuchle jsem se setkala se 3 možnými variantami. Vždy se jedná o složený znak ze dvou znaků. První částí všech variant je znak VELKÝ, který odlišuje název od Malé Chuchle.

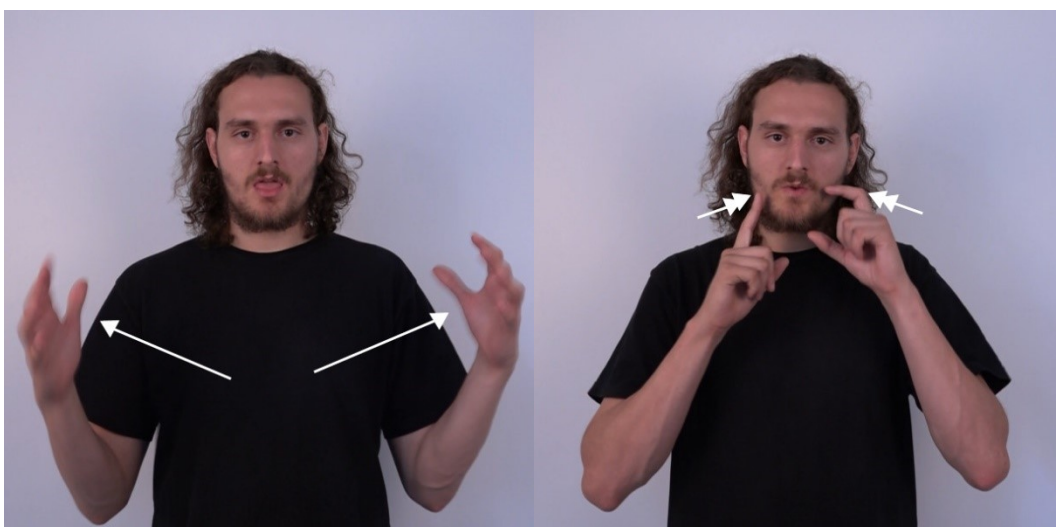
Obrázek 127: Znak VELKÁ CHUCHLE – Varianta A

První tyto dvě varianty jsou odvozené od místního dostihového závodiště. Varianta A (*obr. č. 127*, uvedlo 5 respondentů) představuje jízdu na koni z pohledu

diváka. Druhá varianta (uvedli 3 respondenti), představující jízdu na koni z pohledu jezdce, se nachází na *obrázku č. 128*.

Obrázek 128: Znak VELKÁ CHUCHLE – Varianta B

Obrázek 129: Znak VELKÁ CHUCHLE – Varianta C

Třetí varianta znaku VELKÁ CHUCHLE se skládá ze znaku VELKÝ a z inicializovaného znaku pro Chuchle (viz *obrázek č. 129*). Tuto variantu použili 4 respondenti. Jeden z nich již uvedl také variantu A.

9.1.65 Vinohrady

Pro název Vinohrady 7 respondentů uvedlo kalk, tedy znak skládající se ze znaků VÍNO (alkohol) a HRAD (viz *obrázek č. 130*). Všichni tito respondenti pochopitelně uvedli za motivaci slova víno a hrad obsažené v názvu čtvrti.

Obrázek 130: Znak VINOHRADY – Varianta A

Dva respondenti označili tuto čtvrt' pouze první složkou znaku varianty A, tedy znak VÍNO.

Osm respondentů ukázalo pro čtvrt' Vinohrady znak, znázorněný na *obrázku č. 131*. Obě ruce jsou na začátku artikulace ve tvaru „A“, dominantní ruka se však během pohybu do strany pro kontakt s pasivní rukou rozevře a přemění tvar na 5 (případně 5[#]). Polovina z těchto neslyšících vysvětlila, že znak vychází ze složeniny, kterou jsem popsala jako první variantu. Postupem času

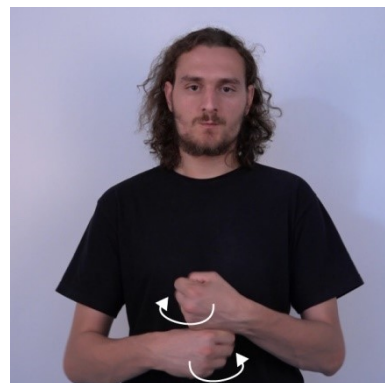
*Obrázek 131:
Znak VINOHRADY – Varianta C*

předáváním znaku z generace na generaci se prý znak změnil do této dnešní podoby. Náznaky převahy této varianty u jedné z věkových skupin jsem však nezaznamenala.

Dva respondenti si uvědomili, že znak (tedy jeho počátek artikulace) souvisí se znakem VÍNO, motivaci rozevření však nerozluštili. Jeden respondent také uvedl, že znak souvisí se znakem pro víno, myslí si však, že rozevření ruky znázorňuje stříkající nápoj po otevření.

9.1.66 Vnoř

Osm respondentů se shodlo na stejném znaku, tedy na znaku VÍNO (*obr. č. 132*) pro označení této čtvrti. Motivací znaku je opět víno – alkoholický nápoj.

Obrázek 132: Znak VINOŘ

9.1.67 Vršovice

K tomuto názvu čtvrti 6 respondentů použilo znak, který je uveden na *obrázku č. 133*. Dominantní ruka tvaru P se opakovaně pohybuje ke hrudi, kde se vždy dotkne. Motivací znaku nebyl schopen vysvětlit ani jeden z nich.

*Obrázek 133:
VRŠOVICE – Varianta A*

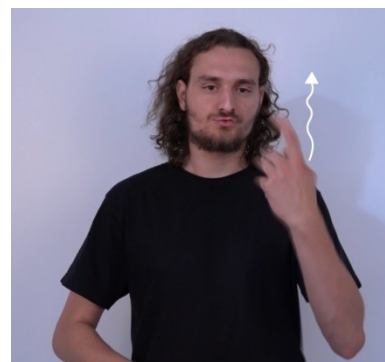

*Obrázek 134:
Znak VRŠOVICE – Varianta B*

Druhá varianta je artikulována oběma rukama tvaru P̂, kde se dotýkají, a zavírají se do tvaru P̂. Znázorněno na *obrázku č. 134*. Zajímavé je, že tuto variantu B uvedli pouze dva respondenti, byli to však dva nejstarší neslyšící, kteří se mého výzkumu zúčastnili. Ani oni nepodali žádnou motivaci tohoto znaku.

9.1.68 Vysočany

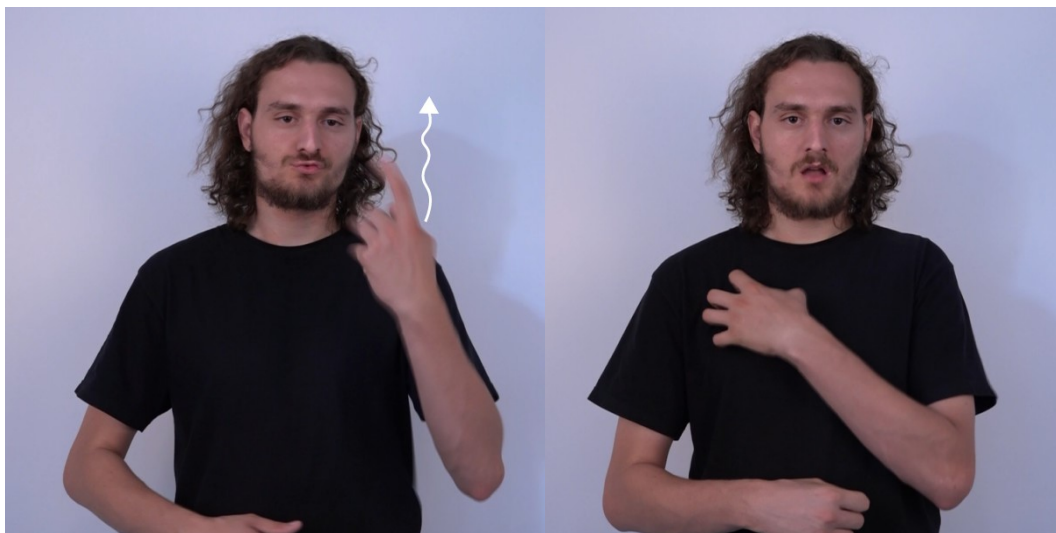
Naprostá většina respondentů (16) uvedla znak shodný se znakem VYSOKÝ (ruka tvaru D se pohybuje kroutivým pohybem směrem nahoru - *obr. č. 135*) a právě tímto způsobem také zdůvodňovali motivaci znaku: název připomíná slovo vysoký. Ostatní neuvedli žádný znak.

*Obrázek 135:
Znak VYSOČANY*

9.1.69 Vyšehrad

Pro čtvrt' Vyšehrad se mi podařilo sesbírat 3 možné varianty. První varianta, má podle 7 respondentů být složený znak (kalk), vytvořený ze znaků VYSOKÝ a HRAD. Podobu znaku můžete vidět znázorněnou na *obrázku č. 136*.

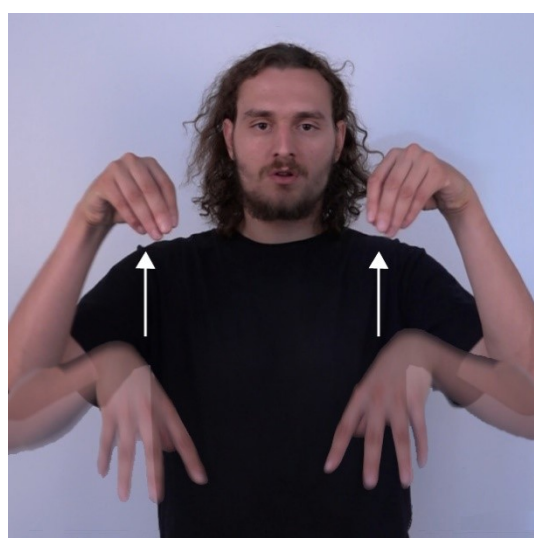
Obrázek 136: Znak VYŠEHRAD – Varianta A

Jeden z respondentů, který uvedl první variantu A, zmínil společně s 8 dalšími respondenty druhou variantu (*obr. č. 137*). Motivací varianty B má být podle 3 těchto neslyšících věže baziliky svatého Petra a Pavla na Vyšehradě. Respondenti uvedli, že tvar rukou „O“ znázorňují úzký tvar věží. Proč se ruce pohybují střídavým pohybem od těla a zpět, však ani jeden respondent neví.

Stejnou motivací má také třetí varianta (*obr. č. 138*), provedení znaku se však liší. U tohoto znaku ruce ve tvaru „5“, pohybující se směrem nahoru a zavírající se do tvaru „B“, jako by kopírovali špičatý tvar věží baziliky.

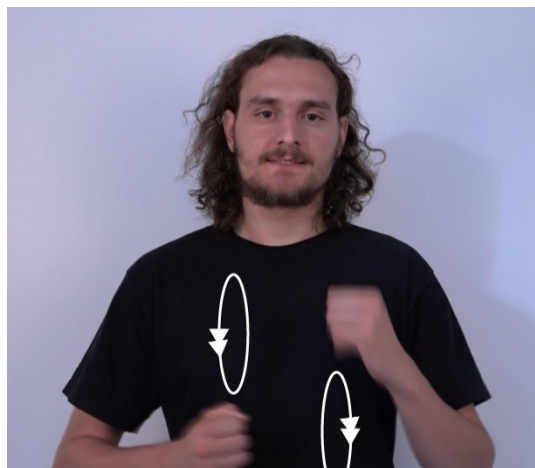
*Obrázek 137:
Znak VYŠEHRAD – Varianta B*

*Obrázek 138:
Znak VYŠEHRAD – Varianta C*

9.1.70 Záběhlice

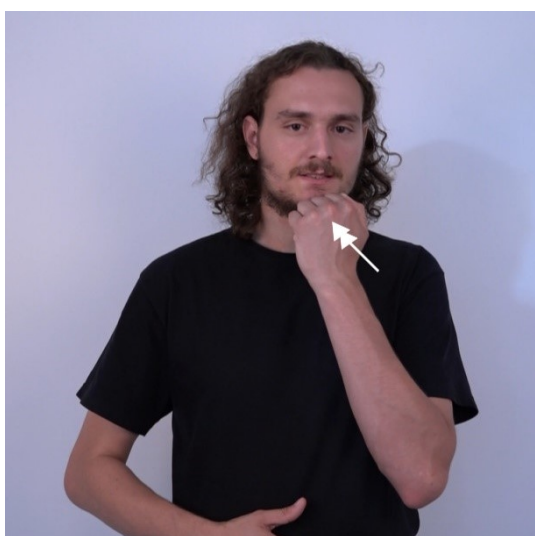
Devět respondentů uvedlo jako znak pro tuto čtvrt' znak uvedený na *obrázku č. 139*, a dále tvrdí, že motivací je slovo běh, obsažený v názvu, pro který existuje stejný tento ekvivalent v ČZJ.

Obrázek 139: Znak ZÁBĚHLICE

9.1.71 Zbraslav

Od deseti neslyšících jsem získala pro Zbraslav tento znak ilustrovaný *obrázkem č. 140*, kdy ruka ve tvaru A opakovaně klepe na bradu. Jako motivaci znaku uváděli respondenti písmeno „Z“ kterým název čtvrti začíná. Jedná se tedy o znak inicializovaný, i když tvar ruky má tvar pomocného artikulačního znaku Z.

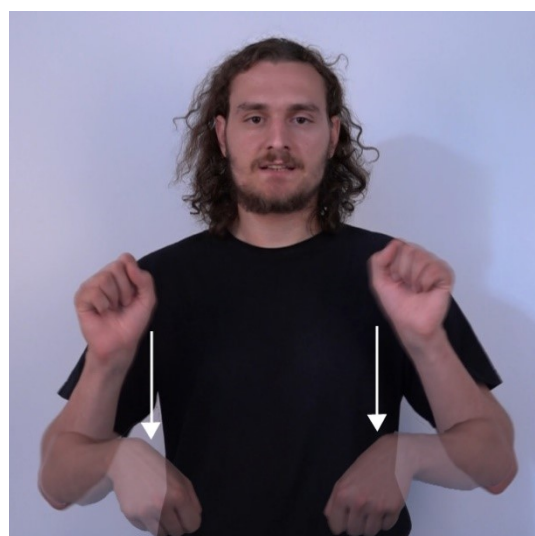
Obrázek 140: Znak ZBRASLAV

9.1.72 Zličín

U názvu Zličín si je mnoho respondentů vědomo o variabilitě znaků. Mnoho z nich tedy uvedli i všechny tři varianty. Také si tito neslyšící uvědomují, že se tento název a ekvivalenty v ČZJ často zaměňují se znaky pro moravské město Zlín.

První varianta je zobrazena na *obrázku č. 141* a uvedlo ji 6 respondentů. Dva z těchto respondentů tvrdí, že se manuální složka shoduje se starým znakem ZLÝ.

Druhou možnou variantu uvedlo 10 respondentů, z nichž tři jako motivaci znaku opět uvádí podobnost názvu se slovem zlý, čtyři respondenti se přiklání k tomu, že motivací znaku je slovo zlobit (se), jehož

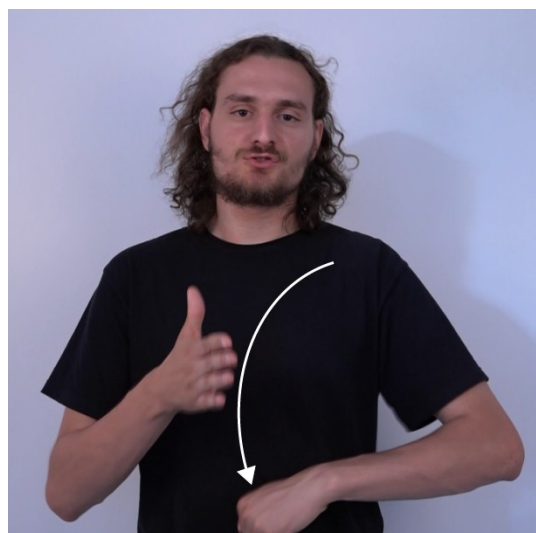
Obrázek 141: ZLIČÍN – Varianta A

ekvivalentem je právě tvar uvedené varianty B (viz *obrázek č. 142*).

Pouze jeden respondent tuto čtvrt' pojmenoval znakem, který je zobrazen na *obrázku č. 143* a opět uvedl, že motivací je slovo zlý. Znak se skládá z pasivní ruky, která se nachází ve tvaru B₀ a dominantní ruky tvaru A, která se pohybuje směrem dolů, při kterém se letmo dotkne dlaně pasivní ruky. Dva respondenti mi vysvětlili, že tento znak je pro Zličín nesprávný, protože tento znak je pouze pro označení města Zlín.

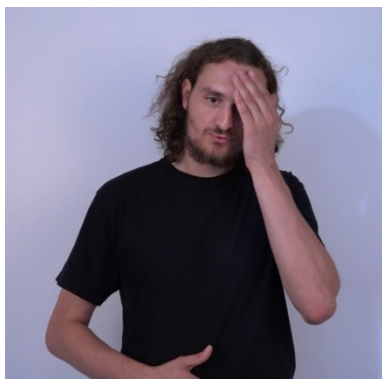
Obrázek 142: ZLIČÍN – Varianta B

Obrázek 143: ZLIČÍN – Varianta C

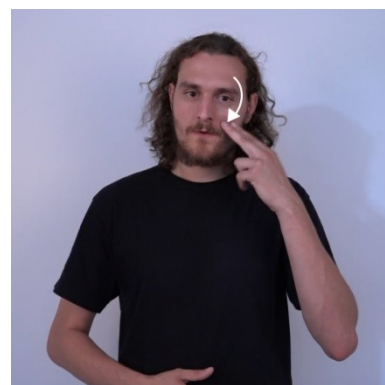
9.1.73 Žižkov

Pro Žižkov se v mém výzkumu ukázaly dvě možné varianty. Nejvíce zastoupenou (15 respondentů) je varianta A, znázorněná na *obrázku č. 144*, kdy ruka tvaru P vede pohyb od čela nad okem pod oko.

*Obrázek 145:
ŽIŽKOV - Varianta B*

Druhou variantu (*obr. č. 145*) použili pouze dva respondenti.

*Obrázek 144:
ŽIŽKOV - Varianta A*

Od všech respondentů je však motivace znaku stejná - Jan Žižka, který přišel o oko. Znak má tedy vyjadřovat „slepý na jedno oko“.

9.2 Čtvrti bez ustáleného znaku ČZJ

Protože je v dnešní době součástí Prahy velmi mnoho čtvrtí (obcí), dalo se předpokládat, že pro některé z nich jednotné pojmenování v ČZJ (zatím) neexistují. V následujících kapitolách uvedu:

- a) pražské čtvrti, pro které respondenti neuváděli **žádný znak**,
- b) čtvrti, pro které respondenti **vymýšleli pojmenování na místě, a u nichž se objevila od více respondentů stejná varianta**,

Musíme si uvědomit, že čtvrtí je celkem 112 a znaky ČZJ jsem sbírala pouze od 17 respondentů. Je tedy možné, že s některými pojmenováními, které se používají, jsem se pouze nesetkala v rámci svého výzkumu.

Pokud neslyšící potřebují pojmenovat čtvrť, pro kterou neexistuje ustálený znak ČZJ nebo znak neznají, volí jeden z **alternativních způsobů pojmenování** nebo častěji jejich kombinaci. Uvedu zde možnosti, na které jsem při svém výzkumu narazila nebo kterou mi sami respondenti popsali, když se s takovou situací musí vypořádat:

- 1) Vytvoření vlastního znaku podle názvu v ČJ.
- 2) Použití dvouruční či jednoruční prstové abecedy k vyhláskování celého názvu v ČJ.
- 3) Použití inicializovaného znaku – většinou znak z prstové abecedy reprezentuje první písmeno názvu.
- 4) Orální artikulování českého názvu.
- 5) Popis oblasti, uvedení jednoho či více známých objektů, nacházejících se v této části Prahy.
- 6) Kombinace dvou a více výše uvedených tendencí.

9.2.1 Názvy čtvrtí bez ekvivalentu v ČZJ

Pro následující čtvrti Prahy jsem nezískala žádný znak v ČZJ (abecední seznam těchto čtvrtí):

Benice	Klánovice	Pitkovice
Dolní Chabry	Komořany	Šeberov
Dolní Počernice	Lhotka	Štěrboholy
Hájek u Uhříněvsi	Liboc	Třeboradice
Hodkovičky	Lochkov	Újezd nad Lesy
Horní Počernice	Lysolaje	Újezd u Průhonic
Kamýk	Nedvězí u Říčán	Vokovice

9.2.2 Znak respondenty vytvořené na místě

Téměř všichni respondenti měli tendenci pro neznámý název vymyslet znak na místě podle názvu v českém jazyce. Rozhodla jsem se zde uvést ty znaky čtvrtí, které se shodují u několika respondentů. Je možné, že právě podoba těchto znaků se během několika let stane ustálenými.

Vzhledem k motivaci vzniku těchto znaků, všechny jsou to zástupci motivovaných kalků dle klasifikace v kap. Č. 10.

Běchovice

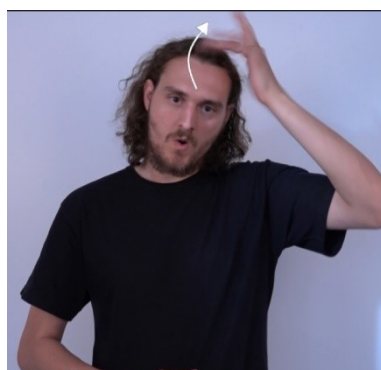
Pro pražskou čtvrť s názvem Běchovice mi 4 respondenti uvedli, že by v případně potřeby volili znak BĚH. Respondenti v názvu čtvrti totiž na první pohled vidí slovo běh. Podoba tohoto neustáleného znaku je znázorněna na obrázku č. 146.

*Obrázek 146: BĚCHOVICE
- Neustálený znak*

Holyně

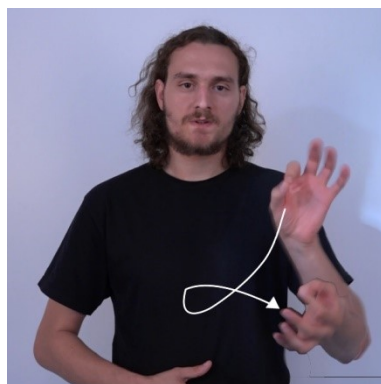
Všichni respondenti, kteří se pokusili vymyslet vlastní znak pro tuto čtvrť, byli motivováni slovem holý. Pro toto slovo uváděli nejrůznější ekvivalenty v českém znakovém jazyce. Tři respondenti se shodli na variantě uvedené na obrázku č. 147. Tento znak je artikulovaný tvarem ruky Y u hlavy. Pohyb je veden obloukem od čela až do zadní části hlavy.

*Obrázek 147: HOLYNĚ
- Neustálený znak*

Hostavice

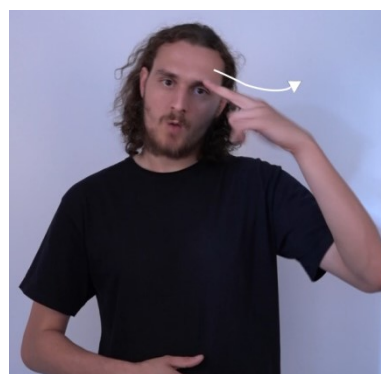
Tři respondenti se shodli při výběru vlastního pojmenování Hostavic na znaku, který je motivován znakem HOST a tedy slovem host, který je obsažen v názvu čtvrti. Ruka tvaru „O“ vede v v prostoru před tělem pohyb, který je vyznačen na obrázku č. 148.

*Obrázek 148: HOSTAVICE
- Neustálený znak*

Cholupice

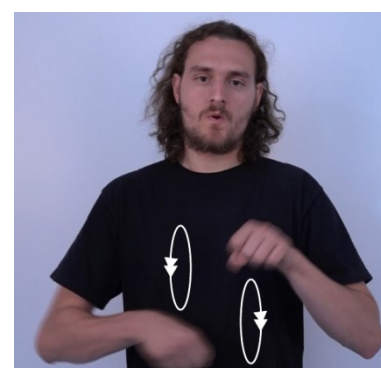
Přestože pro Cholupice patrně neexistuje ustálené pojmenování v ČZJ, několik respondentů (4) se shodli na stejném znaku pro tuto čtvrť. Ruka tvaru P začíná na čele, jako vidíme na *obrázku č. 149* a pohybuje se do prostoru před obličejem.

*Obrázek 149: CHOLUPICE
– Neustálený znak*

Koloděje

Pro koloděje 5 respondentů se shodlo na znaku KOLO pro označení této čtvrti. Tři z nich uvedlo pro kolo znak s tvarem ruky, jako vidíme na *obrázku č. 150*, dva použili tvar ruky \forall

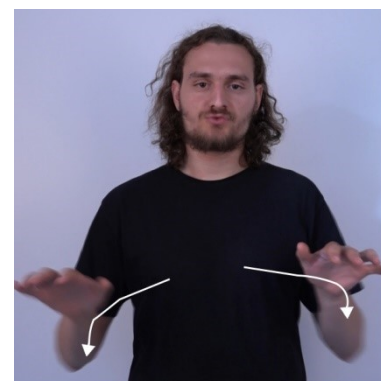
*Obrázek 150: KOLODĚJE
– Neustálený znak - VA*

Kolovraty

Stejní respondenti, kteří uváděli motivaci pro Koloděje KOLO, použili tuto motivaci také pro Kolovraty. Dva respondenti ještě volili kalk ze znaků KOLO a VRATA.

Křeslice

Třem respondentům název této čtvrti připomíná slovo křeslo, proti pro pojmenování Křeslic použili znak KŘESLO (viz *obrázek č. 151*). U tohoto znaku se ruce pohybují směrem od těla, jako by kopírovaly tvar opěradel křesla.

*Obrázek 151: KŘESLICE
– Neustálený znak*

Lahovice

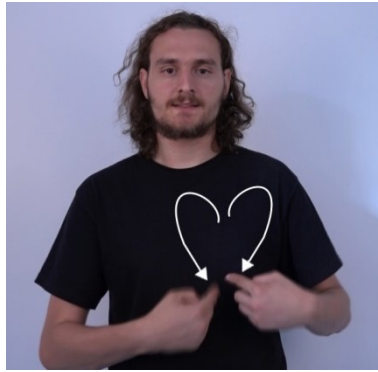
Tři respondenti pro Lahovice uvedli znak motivovaný znakem LAHEV (viz *obr. 151*). Znak je artikulovaný tak, že ruce jako by kopírují tvar lahve.

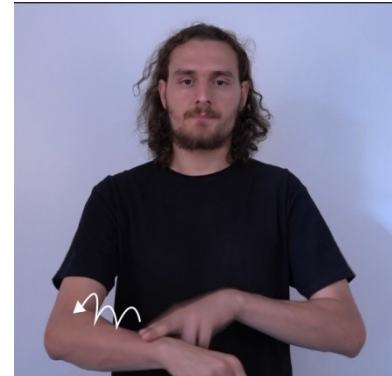
*Obrázek 151: LAHOVICE
– Neustálený znak*

Lipany

U čtvrti Lipany se objevily dvě časté varianty se stejnou motivací: strom lípa. Na prvním obrázku (č. 152) je znak totožný se znakem LIST. U druhého znaku se ukazováky „vykresluje“ srdce na hrudi (viz obr. 153).

*Obrázek 153: LIPANY
– Neustálený znak - VB*

*Obrázek 152: LIPANY
– Neustálený znak - VA*

Miškovice

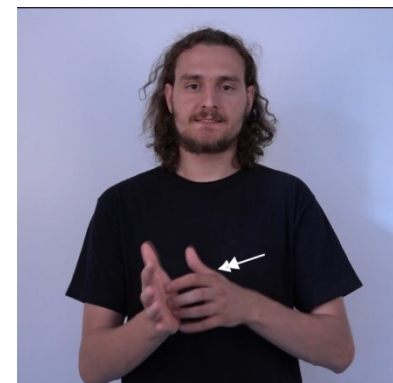
Pro Miškovice 5 respondentů uvedlo, že by použilo znak MYŠ. Dominantní ruka tohoto znaku ve tvaru D se pohybuje v dlani pasivní ruky směrem dopředu (obr. č. 154)

*Obrázek 154: MIŠKOVICE
– Neustálený znak*

Písnice

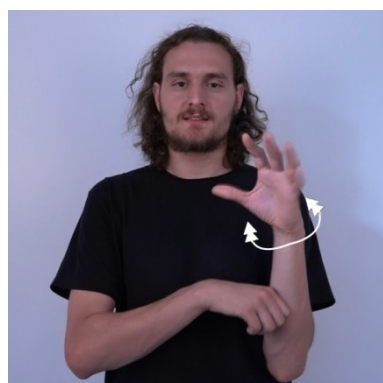
U Písnice se objevily opět dvě varianty, obě ale motivované slovem písek. U prvního znaku se ruka nachází před tělem a pouze tře o sebe prsty. Druhý znak viz obrázek č. 155. Ruka tvaru 5 se opakovaně prsty dotýká pasivní ruky v dlani.

*Obrázek 155: PÍSNICE
– Neustálený znak*

Satalice

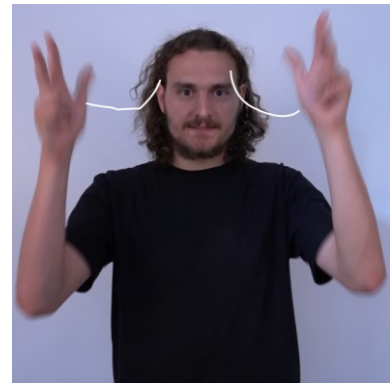
Pro Satalice 3 respondenti zvolili znak SATELIT (viz obr. č. 156).

*Obrázek 156: SATALICE
– Neustálený znak*

Sobín

Sobín jednoznačně připomíná slovo sob, proto 7 respondentu tuto čtvrt' označili znakem SOB (viz obr. č. 157). Obě ruce ve tvaru \mathbb{V}_6 , se pohybují současně obloukovým pohybem od čela)

*Obrázek 157: SOBÍN
– Neustálený znak*

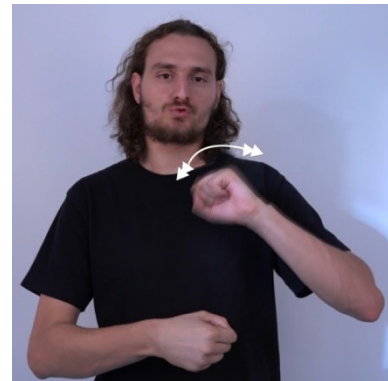
Točná

Má dvě varianty. Tři respondenti uvedli, že by motivací mohlo být točit ve smyslu čepovat (např. pivo), proto znak vypadá, jako by neslyšící přitahoval k sobě pípu (obr. 159).

Druhá varianta má tvar ruky D (obr. č. 158) která horizontálně krouží na straně před obličejem. Tuto variantu použili také tři neslyšící respondenti.

*Obrázek 158: TOČNÁ
– Neustálený znak - VA*

*Obrázek 159: TOČNÁ
– Neustálený znak - VB*

Třeboradice

Tuto čtvrt' označilo 5 respondentů stejným znakem jako je znak TŘEBONICE (viz obr., kapitola 9.1.6). Tyto dvě čtvrti mají tak podobný název, že by tito neslyšící zvolili stejnou formu.

10 Klasifikace pro toponyma ČZJ podle motivace znaku

Základní klasifikace znaků podle jejich motivace, která je určena především pro třídění jmenných znaků, pochází od Supally (1992), který dělá znaky na arbitrární a deskriptivní, neboli popisné. Další autoři tuto klasifikaci přebírají, případně obměňují nebo přidávají další kategorie. (srov. Faltínová, 2005; Kuchařová, 2006 a další)

Z této klasifikace vychází také Kuchařová (2006), která však pro třídění choronym (tj. názvy států) klasifikaci rozšiřuje o další dvě skupiny. Obě tyto skupiny vycházejí z mluveného (většinového) jazyka: inicializované znaky a kalky.

Tetauerová (2008, s. 41) arbitrární a deskriptivní znaky zahrnuje do skupiny **znaků nezávislých na mluveném (většinovém) jazyce**. Do druhé skupiny znaků, které jsou **závislé na mluveném jazyce**, řadí již zmíněné inicializované znaky a skupinu tzv. transliterované znaků, jejíž podskupinami jsou v její práci kalky a výpůjčky. Jako poslední skupinu uvádí ještě znaky **kombinované**.

V této bakalářské práci budeme znaky pro pražská toponyma třídit podle klasifikace, kterou používá Tetauerová, ale s jinou terminologií a tříděním týkající se kalků. Tu si půjčíme od Matuškové (2008, s. 39-46), která se ve své práci zabývá kalky v ČZJ. Kalky dělí na: **doslovné překlady**, **motivované kalky**, humorné kalky a **polokalky**. Přehled základního dělení vytvořeného podle klasifikace Tetauerové a Matuškové, můžete vidět v tabulce č. 6.

Tabulka 5 – Klasifikace toponym ČZJ pro pražské čtvrti

Znaky nezávislé na ČJ	Deskriptivní (popisné) znaky	
	Arbitrární znaky	
Znaky závislé na ČJ	Inicializované znaky	S prstovou abecedou
		S pomocnými artikulačními znaky
	Kalky	Doslovné překlady
		Motivované kalky
		Polokalky
Kombinované znaky		

Arbitrární znaky

U arbitrárních znaků není mezi formou znaku a označovaným objektem žádný přímý vztah. Podoba znaku je tedy založena jen na konvenci užívání.

Deskriptivní (popisné) znaky

Deskriptivní (nebo také popisné) znaky jsou takové znaky, které nějakým způsobem vycházejí z charakteristiky označovaného objektu - jsou tedy vizuálně motivované, ikonické.

Inicializované znaky

Inicializované znaky jsou takové znaky, jejichž součástí je inkorporované písmeno/a z prstové abecedy (případně tvar ruky pomocného artikulačního znaku). Lze se v ČZJ dle Tetauerové (2008) setkat se znaky s inkorporovanými písmeny jednoruční i dvouruční prstové abecedy.

Kalky

Kalky se objevují jak v mluvených tak ve znakových jazycích. Jsou to obecně doslovné překlady z jednoho (výchozího) jazyka do druhého (cílového) jazyka za přispění pojmenování vytvořeného z domácího jazykového materiálu přesným napodobením cizí předlohy. Co se týče znakového jazyka kalkování je jedním z procesů týkajících se vytváření nových znaků.

V českém znakovém jazyce se může jednat o **doslovné překlady**, což jsou kalky, kdy dochází k přesnému překladu dvou i více částí slova, které nenesou významy mluveného jazyka (např. pro zeměpis složený znak ze znaků ZEMĚ a PSÁT).

Motivované kalky jsou znaky založené na vizuální podobě znaku se slovem. „*V některých případech mohou kalky souviset s pravým původem slova. Většinou však příklady tohoto druhu kalku nesouvisí s pravým významem slova.*“ (Matušková, 2008, s. 42) Jako příklad uvádí autorka např. modřín, který se ukáže znakem MODRÝ, kvůli vizuální podobě slova.

Humorné kalky jsou znaky doslovné překlady, používané v rámci legrace jako pouhé vtipy. Používají se, jen ve skupinách známých neslyšících. Tyto znaky mají v českém znakovém jazyce dle Matuškové (2008) vždy svůj vhodný "nekalkový" ekvivalent. Humorné kalky si dovolím z mé klasifikace znaků pražských toponym vyřadit, jelikož nejsou předmětem mého zkoumání.

Polokalky můžeme nalézt u některých složenin, kdy pro neslyšící „*první, „srozumitelná“ část je přeložena z češtiny do českého znakového jazyka a druhá jim*

"nesrozumitelnou" část si mluvčí "překládají" do českého znakového jazyka způsobem postrádajícím jakoukoliv souvislost s významem nebo mluvním obrazem slova v češtině." (Matušková, 2008, s. 45) Autorka opět podává několik příkladů, z nichž jeden pro ilustraci zde uvedu: mateřidouška - ukáže se znak pro vizuálně podobné slovo MATKA + znak KVĚTINA (neexistuje souvislost mezi slovy květina a douška).

11 Klasifikace znaků ČZJ pro čtvrtí Prahy podle motivace

V následujících kapitolách zařazuji získané ustálené znaky pro pražské čtvrti do skupin na základě motivace vzniku formy, kterou uvedli respondenti během výzkumného šetření.

11.1 Znaky nezávislé na ČJ

11.1.1 Arbitrární znaky

Mezi arbitrární znaky, tedy takové znaky, jejichž forma nemá žádnou podobnost ani souvislost s označovaným předmětem, řadím znaky, pro které respondenti neuvedli žádnou možnou motivaci. Jsou to znaky pro následující pražská toponyma (abecední seznam):

Čakovice – Varianta C

Háje – Varianta B

Háje – Varianta C

Chodov – VD

Jinonice – VB

Karlín – VB

Karlín – VC

Karlín – VD

Kbely – VA

Libeň – VA

Lipence

Motol – VA

Nebušice – VB

Řepy – VC

Strašnice – VC

Strašnice – VD

Střešovice

Vršovice – VA

Vršovice – VB

Je možné, že tyto znaky původní průhledný význam postupem času ztrácí a stávají se arbitrárními. Také se může však stát, že pro podobu těchto znaků existuje vysvětlení, ale zrovna ani jeden z mých respondentů o této motivaci formy znaku neví.

11.1.2 Deskriptivní znaky

Ve svém výzkumu jsem narazila na znaky pro čtvrti Prahy, které jsou určitým způsobem ikonické, vizuálně motivované, neboť nějakým způsobem poukazují na vizuální charakteristiku těchto oblastí, případně odkazují na nějaký objekt v této oblasti. Všechny tyto jejich interpretace jsou popsány u jednotlivých znaků v *kap. 9.1*. Jedná se následující znaky (abecední seznam):

Bohnice	Ruzyně – VB
Braník – Varianta C	Ruzyně – VC
Michle – VA	Smíchov – VA
Motol – VC	Smíchov – VB
Nebušice – VA	Střížkov – VB
Nusle – VB	Vyšehrad – VB
Podolí	Vyšehrad - VC
Radlice	

11.2 Znaky závislé na ČJ

11.2.1 Inicializované znaky

Následuje abecední seznam inicializovaných znaků:

Čakovice – Varianta A	Chodov – Varianta A
Čakovice – Varianta B	Jinonice – Varianta A
Háje – Varianta A	Kyje
Holešovice – Varianta A	Libeň – Varianta B
Holešovice – Varianta B	Michle – Varianta B
Holešovice – Varianta C	Zbraslav
Hostivař – Varianta B	

V naprosté většině tyto inicializované kalky mají ve formě znaku inkorporované písmeno z prstové abecedy, které zastupuje první písmeno názvu čtvrti. Pouze v jednom případě – konkrétně u čtvrti **Kyje** - se objevuje je inkorporované písmeno z prstové abecedy, které zastupuje písmeno uprostřed názvu, tedy „J“

Pouze u čtvrti s názvem **Zbraslav** se místo inkorporovaného písmene z prstové abecedy artikuluje pomocným artikulačním znakem.

11.2.2 Kalky

Doslovné překlady

Březiněves – Varianta B	Staré Město – Varianta B
Černý Most – Varianta A	Staré Město – Varianta C

Černý Most – Varianta B
Malá Strana
Nové Město – Varianta A
Nové Město – Varianta B
Nové Město – Varianta C
Přední Kopanina – Varianta A
Přední Kopanina – Varianta B
Přední Kopanina – Varianta C
Staré Město – Varianta A

Stodůlky – Varianta B
Uhřetěves – Varianta B
Vinohrady – Varianta A
Vinohrady – Varianta B
Vyšehrad – Varianta A
Zadní Kopanina – Varianta A
Zadní Kopanina – Varianta B
Zadní Kopanina – Varianta C

Motivované kalky

Respondenti u těchto čtvrtí Prahy uváděli motivaci na základě podobného, jim připomínajícího slova:

Braník – Varianta A	Královice	Slivenec – Varianta A
Braník – Varianta B	Krč - Varianta A	Slivenec – Varianta B
Břevnov – Varianta A	Krč – Varianta B	Smíchov – Varianta C
Břevnov – Varianta B	Krč – Varianta C	Stodůlky – Varianta A
Březiněves – Varianta A	Kunratice - Varianta A	Stodůlky – Varianta C
Bubeneč	Kunratice – Varianta B	Strašnice – Varianta A
Dejvice – Varianta A	Kunratice – Varianta C	Strašnice – Varianta B
Dejvice – Varianta B	Letňany – Varianta A	Střížkov – Varianta A
Dubeč – Varianta A	Letňany – Varianta B	Suchdol
Dubeč – Varianta B	Libuš – Varianta A ¹⁷	Troja – Varianta A
Ďáblice – Varianta A	Libuš – Varianta B	Troja – Varianta B
Háje – Varianta D	Libuš – Varianta C	Třebonice
Hloubětín – Varianta A	Malešice – Varianta A	Uhřetěves – Varianta A
Hloubětín – Varianta B	Malešice – Varianta B	Uhřetěves – Varianta C
Hloubětín – Varianta C	Modřany – Varianta A	Veslavín – Varianta A
Hlubočepy – Varianta A	Modřany – Varianta B	Veslavín – Varianta B
Hostivař – Varianta A	Modřany – Varianta C	Vinohrady – Varianta B
Hradčany	Motol – Varianta B	Vinoř
Hrdlořezy	Motol – Varianta C	Vysočany
Chodov – Varianta B	Nusle – Varianta A	Záběhlice
Chodov – Varianta C	Petrovice – Varianta A	Zličín – Varianta A
Josefov – Varianta A	Prosek	Zličín – Varianta B
Josefov – Varianta B	Radotín	Zličín – Varianta C

¹⁷ I když tvar ruky tohoto znaku má podobu L s prstové abecedy, nejedná se o inicializovaný znak, protože znak je motivovaný jménem Libuše. Až ve znaku LIBUŠE je motivací patrně inicializace.

Josefov – Varianta C
 Karlín – Varianta A
 Kobylišy
 Košíře – Varianta A
 Košíře – Varianta B

Ruzyně – Varianta A
 Řepy – Varianta A
 Řepy – Varianta B
 Sedlec – Varianta A
 Sedlec – Varianta B

Žižkov

Polokalky

U žádného ze znaků, uvedených respondenty, jsem nezaznamenala, že by se mohlo jednat o polokalky.

11.3 Kombinované znaky

Kombinované znaky se týkají pouze těchto dvouslovných čtvrtí: Dolní Měcholupy, Horní Měcholupy, Malá Chuchle a Velká Chuchle.

Dolní Měcholupy – Varianta A
 Dolní Měcholupy – Varianta B
 Dolní Měcholupy – Varianta C
 Horní Měcholupy – Varianta A
 Horní Měcholupy – Varianta B
 Horní Měcholupy – Varianta C
 Malá Chuchle – Varianta A
 Malá Chuchle – Varianta B
 Malá Chuchle – Varianta C
 Velká Chuchle – Varianta A
 Velká Chuchle – Varianta B
 Velká Chuchle – Varianta C

Tabulka 6 – Přehled počtu znaků v jednotlivých kategoriích

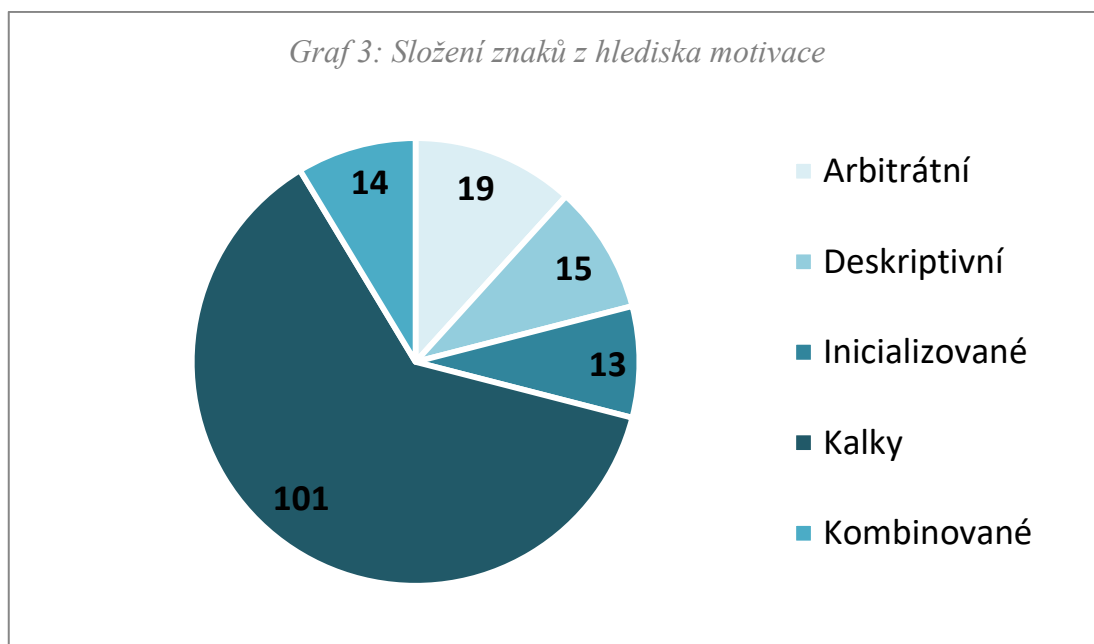
Znaky nezávislé na ČJ	Deskriptivní (popisné) znaky (19)	
	Arbitrární znaky (15)	
Znaky závislé na ČJ	Inicializované znaky (13)	S prstovou abecedou (12)
		S pomocnými artikulačními znaky (1)
	Kalky (101)	Doslovné překlady (21)
		Motivované kalky (80)
Polokalky (0)		
Kombinované znaky (12)		

12 Vyhodnocení výzkumu

Shromáždila jsem celkem 219 znaků, z nichž pro 73 čtvrtí, dle respondentů, se v komunikaci používá 160 z nich (160 ustálených znaků).

Všechny shromážděné znaky pro čtvrti Prahy, jsem roztrídila dle motivace podoby na znaky, které jsou odvozené od názvů toponym v českém jazyce, a na znaky, jejichž podoba s českým názvem nesouvisí. Z této klasifikace znaků jasně vyplívá, že pro pojmenování pro pražské čtvrti, ve většině případů dochází k ovlivnění českým názvem.

Nejčastějším způsobem tvoření názvů pražských čtvrtí v ČZJ je kalkování, (viz graf. č. 2). A nejvíce zastoupené jsou kalky motivované (viz graf č. 3), tedy takové znaky, jejichž motivací je slovo vizuálně podobné s názvem čtvrti.

Závěr

Z celkového počtu 112 čtvrtí Prahy se mi podařilo sesbírat znaky pro 73 těchto názvu toponym. Shromáždila jsem tedy **pro 73 čtvrtí celkem 160 znaků**, o kterých respondenti tvrdí, že jimi sami v komunitě neslyšících označují čtvrti Prahy nebo viděli jiné neslyšící tyto znaky používat. Mohli bychom je tedy označit za ustálené.

Tyto znaky byly dále analyzovány z hlediska motivace, kterou neslyšící také podali při výzkumném rozhovoru. Rozlišila jsem nejprve 2 skupiny znaků:

- a) znaky, které jsou nějakým způsobem odvozené od českého názvu,
- b) znaky, jejichž podoba není závislá nijak odvozená od českého názvu.

Ukázalo se, že forma znaků, označujících pražské čtvrti, jsou **ve velké většině odvozeny od názvu v češtině**. Znaků, jejichž motivace dle respondentů nesouvisí s názvem v ČJ, se mi podařilo sesbírat celkem pouze 34.

Další analýzou – tříděním všech těchto získaných znaků do kategorií z hlediska motivace vyplynula jasná nejčastější tendence při tvorbě pražských toponym a to vytváření **motivovaných kalků** – znaků, které jsou odvozené od slova, které český název připomíná.

Literatura

Brhel, M. 2015. *Pojmenování základních barev v českém znakovém jazyce*. Praha : FF UK, 2015. Bakalářská práce.

Čechová, M. 2000. *Čeština - řeč a jazyk*. 2. vydání. Praha : ISV nakladatelství, 2000. ISBN 80-85866-57-9.

Čermák, F. a Filipec, J. 1985. *Česká lexikologie*. Praha : Academia, 1985.

Čermák, F., Filipec, J. 1985. *Česká lexikologie*. Praha : Academia, 1985.

Černý, J. 1998. *Úvod do studia jazyka*. Olomouc : Rubico, 1998. 80-85839-24-5.

David, J. 2010. Lidová a bakalářská etymologie vlastních jmen (na příkladu toponym). *Naše řeč*. 93, 2010, Sv. 2, stránky 57-70.

Faltínová, R. 2005. *Propriálně pojmenovávací akty v českém znakovém jazyce*. Praha : FF UK, 2005. Diplomová práce.

Filipec, J. 1980. K problematice jazykových variant. *Slovo a slovesnost*. 41, 1980, Sv. 4, stránky 308-313.

Frishberg, N. 1979. Historical Change: From Iconicity to Arbitrary. In: E. S. Klima a U. Bellugi. *The Signs of Language*. Cambridge, London: Harvard University Press : autor neznámý, 1979, stránky 67–83.

Fritz, M. 2014. *Znaky pro základní kalendářní jednotky v českém znakovém jazyce*. Praha : FF UK, 2014. Bakalářská práce.

Hauser, P. 1980. *Nauka o slovní zásobě*. Praha : SPN, 1980. ISBN 14-475-80.

Hejlová, L. 2011. *Motivovanost vybraných toponym města Prahy v českém znakovém jazyce*. Praha : FF UK, 2011. Bakalářská práce.

Hrbáček, J. 1974. Lexikální ekvivalenty, dublety a varianty. *Naše řeč*. 57, 1974, Sv. 1, stránky 28-33.

Hudáková, A. 2008. *Prstová abeceda pro tlumočníky*. Praha : Česká komora tlumočnicků znakového jazyka, 2008. ISBN 978-80-87153-38-3.

Karlík, P., Nekula, M. a Pleskalová, J. 2002. *Encyklopedický slovník češtiny*. Nakladatelství Lidové noviny. Praha : Nakladatelství Lidové noviny, 2002. ISBN 80-7106-484-X.

Kastnerová, E. 2012. *Pražské památky v kultuře českých neslyšících a jejich pojmenování v českém znakovém jazyce*. Praha : FF UK, 2012. Bakalářská práce.

Klima, E. a Bellugi, U. 1979. *The signs of language*. Cambridge, London : Cambridge: Harvard University Press, 1979.

- Kolektiv autorů. 1998.** *Dějiny Prahy II.: Od sloučení pražských měst v roce 1784 do současnosti.* Praha a Litomyšl : Paseka, 1998. ISBN 80-7185-143-4.
- Král, J. 1947.** *Zeměpisný průvodce Velkou Prahou a její kulturní oblastí.* Praha : Melantrich, 1947.
- Krško, J. 2014.** *Úvod do toponomastiky.* Banská Bystrica : Belianoum, 2014. ISBN 978-80-557-0729-7.
- Kuchařová, K. 2006.** *Znaky států Evropy v českém znakovém jazyce.* Praha : FF UK, 2006. Bakalářská práce.
- Ledvinka, V. a Pešek, J. 2000.** *Praha.* Dějiny českých měst. Praha : Nakladatelství Lidové Noiny, 2000. ISBN 80-7106-320-7.
- Matušková. 2008.** *Kalk v českém znakovém jazyce.* Praha : FF UK, 2008. Bakalářská práce.
- Mikulíková, M. 2016.** *Biblická osobní vlastní jména v českém znakovém jazyce.* Praha : FF UK, 2016. Bakalářská práce.
- MS ČSÚ v hl. m. Praze. 1990.** *Stručný lexikon hlavního města Prahy.* Městská a obecní statistika. Praha : Městská správa Českého statistického úřadu v hl. m. Praze, 1990.
- 2012-2017.** *Nový encyklopedický slovník češtiny online.* 2012-2017.
- Okrouhlíková, L. 2008.** *Notace - zápis českého znakového jazyka.* Praha : Česká komora tlumočnicků znakového jazyka, 2008. ISBN 978-80-87153-93-2.
- Paales, L. 2010.** *On The System Of Place Name Signs In Estonian Sign Language.* místo neznámé : University of Tartu, 2010.
- Petříčková, J. 2006.** *Vizuální motivovanost ve slovní zásobě českého znakového jazyka.* Praha : FF UK, 2006. Bakalářská práce.
- Pizzuto, E. a Volterra, V. 2000.** *Iconicity and Transparency in Sign Languages: A Cross Linguistics Cross-Cultural View.* In: K. Emmorey a H. Lane. *The Signs of Language Revisited: An Anthology to Honor Ursula Bellugi and Edward Klima.* New Jersey : Lawrence Erlbaum Associates, 2000, stránky 229-249.
- Rejzek, J. 2001.** *Český etymologický slovník.* Voznice : Leda, 2001. ISBN 80-85927-85-3.
- Rejzek. 1995.** *Lidová etymologie a česká náboženská terminologie.* *Naše řeč.* roč. 78, 1995, Sv. č. 5, stránky 239–242.
- Rejzek. 2009.** *Lidová etymologie v češtině.* Praha : Karolinum, 2009. ISBN 978-80-246-1649-0.
- Revilla, B. 2009.** *Place Names in Israeli Sign Language.* místo neznámé : University of North Dakota, 2009.
- Saussure, F. 1996.** *Kurs obecné lingvistiky.* 2. vydání. Praha : Academia, 1996. stránky 201-3, 215-16. ISBN 80-200-0560-9.

©2012. Spread the Signign language dictionary - SPREADTHESIGN. Sign language dictionary - SPREADTHESIGN [online]. Copyright ©2012 [cit. 30.07.2017]. Dostupné z: [Online] 30. 06 ©2012. [Citace: 30. 06 2017.] <https://www.spreadthesign.com/cz/>.

Šmilauer, V. 1963. *Úvod do toponomastiky: Nauky o vlastních jménech zeměpisných.* Praha : Státní pedagogické nakladatelství, 1963.

Šrámek, R. 1999. *Úvod do obecné onomastiky.* Brno : Masarykova univerzita, 1999. ISBN 80-210-2027-X.

Tetauerová, I. 2008. *Vlastní jména místní v českém znakovém jazyce: Znaky větších měst České republiky a hlavních měst v Evropě.* Praha : FF UK, 2008. Bakalářská práce.

Wilcox, P. P. 2000. *Removing the Shroud of Iconicity. Metaphor in American Sign Language.* Washington, D.C. : Gallaudet University Press, 2000, stránky 36–53.

Seznam zkratk

ČJ	Český jazyk, čeština
ČZJ	Český znakový jazyk
ESČ	Encyklopedický slovník češtiny
KÚ	Katastrální území
LE	Lidová etymologie
MJ	Mluvený jazyk, mluvené jazyky
NESČO	Nový encyklopedický slovník češtiny online
SŠ	Střední škola
VA	Varianta A
VB	Varianta B
VC	Varianta C
VJ	Vlastní jména
VŠ	Vysoká škola
ZJ	Znakový jazyk, znakové jazyky
ZŠ	Základní škola

Přílohy

Příloha 1 – Slepá mapa Prahy

Příloha 3 - Dotazník

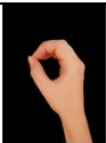

DOTAZNÍK pro respondenty

- **Pohlaví:** muž žena
- **Věk:** _____
- **Místo narození:** _____
- **Nejvyšší dosažené vzdělání:**
 - ZŠ
 - SŠ bez maturity
 - SŠ s maturitou
 - VOŠ
 - VŠ – bakalářské studium
 - VŠ – magisterské studium
 - VŠ – doktorské studium
- **Místa navštěvovaných škol:**

- **Stav sluchu:**
 - neslyšící
 - nedoslýchavý/á
 - ohluchlý/á (od _____ let)
 - uživatel/ka kochleárního implantátu (od _____ let)
- **Preferovaný komunikační kód:**
 - český znakový jazyk
 - český jazyk
 - znakovaná čeština
 - jiné: _____
- **Stav sluchu rodičů:**
 - oba slyšící
 - oba neslyšící
 - oba nedoslýchaví
 - slyšící a neslyšící
 - slyšící a nedoslýchavý/á
 - neslyšící a nedoslýchavý/á
 - jiné: _____
- **Komunikační kód používaný v rodině:**
 - český znakový jazyk
 - český jazyk
 - znakovaná čeština
 - jiné: _____
- **V současné době bydlím v Praze:**
 - ANO, v Praze bydlím už _____ let.
 - NE, v Praze nebydlím, ale ...
 - bydlel/a jsem v Praze dříve - _____ let.
 - v Praze nyní pouze studuji/pracuji - _____ let.
 - ale Prahu dobře znám, protože ...
 - jsem zde chodil do školy.
 - jsem zde pracoval - _____ let.
 - jiné: _____.
- **Chci, aby v bakalářské práci (pouze v poděkování) bylo uvedeno mé jméno:**
 - ANO – chci/nevadí mi, aby se vědělo, že jsem byl/a respondentem pro tuto práci.
Jméno a příjmení: _____.
 - NE - chci zůstat zcela anonymní.

Příloha 4 – Tvary ruky ČZJ

DEZ symboly – tvary ruky

základní tvar ruky	a) °	b) ı	c) ^	d) "	e) "''	f) =	g)	h)
zavřená ruka								
								
A	A ₀		Â					sA
skrčená ruka								
								
O								tO
								
C	C ₀	C ₁						
ruka s prsty u sebe								
								
B	B ₀	B ₁	Ĥ	Ĥ ₁	Ĥ ₂	Ī	Ī ₀	tĤ
ruka s prsty od sebe								
								
5						5̄		
								
Y			Ŷ					
prsty vztyčené ze zavřené dlaně								
								
D	D ₀		Ď	Ď ₁	Ď ₂	Ī	Ī ₀	
								
P			Ĥ	Ĥ ₁	Ĥ ₂	Ī	Ī ₀	

 I								
 Y								
 R								